

”No että nää halais ja sit tää
sanois anteeks toisille.”

Opas draamakokonaisuuden
järjestämisestä sosiaalisten taitojen
tukemiseksi varhaiskasvatuksessa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan ko.
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja
nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Anni Elina Porspakka

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

PORSPAKKA, ANNI:

”No että nää halais ja sit tää sanois
anteeksi toisille.”

Opas draamakokonaisuuden
järjestämisestä sosiaalisten taitojen
tukemiseksi varhaiskasvatuksessa

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö,

68 sivua, 11 liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena oli lasten sosiaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja kiusaamisen ennaltaehkäisy. Tiedetään, että lapset oppivat sosiaalisia taitoja vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja ovat alttiita ympäristöltä tuleville viesteille. Kiusaamiskeskustelu on pinnalla jatkuvasti ja siinä kiusaamisen kitkeminen, sekä ennaltaehkäisy.

Opinnäytetyön tavoitteena oli järjestää päiväkotia Pääskyn lapsille sosiaalisia taitoja tukevat draamakasvatuspajat ja tehdä näistä pajoista opas päiväkodille myöhempää käyttöä ja soveltamista varten. Opinnäytetyön tarkoituksena oli edistää lasten sosiaalisia taitoja ja toimia mahdollisesti ennaltaehkäisevänä tekijänä kiusaamiselle. Toimeksiantajana toimi Joensuun ortodoksisen seurakunnan päiväkotia Pääsky ja draamakasvatuspajat järjestettiin kyseisen päiväkodin esikouluryhmälle.

Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja päiväkodin lapsilta ja työntekijöiltä kerättiin palautetta draamapajoista laadullisin menetelmin, joita oli tuokioiden kuvaaminen, haastattelu, havainnointi ja lasten kanssa ilmekorttien käyttäminen. Näiden perusteella draamapajat onnistuivat pääosin hyvin. Lapset lähtivät niihin mukaan innolla ja pääsivät kohtaamaan erilaisia sosiaalisia tilanteita, sekä pohtimaan niiden ratkaisuja.

Opinnäytetyön draamapajoista saadun palautteen ja videomateriaalin pohjalta tehtiin opas draamallisten menetelmien käytöstä sosiaalisten taitojen tukemiseksi. Opas tuli sisältämään pienen teoriaosion, draamapajojen toiminnan ja vinkit niiden toteuttamiseen, sekä huomioitavat asiat. Opas poikkesi pidetyistä draamapajoista hiukan, sillä saadun palautteen ja havaintojen jälkeen oli syytä muokata opas hieman erilaiseksi, kuten antaa vielä enemmän tilaa lasten kommentteille ja aikaa draamalle.

Asiasanat: sosiaaliset taidot, varhaiskasvatus, draamakasvatus,
draamamenetelmät, kiusaaminen, kiusaamisen ennaltaehkäisy

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in social services

PORSPAKKA, ANNI:

” Well that they could hug and then
this one could say sorry for others.”
A guide about organizing drama
workshops for supporting social skills
in early childhood education

Bachelor’s Thesis in Social Pedagogy for work with children and young
people

68 pages, 11 pages of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

The topic of this thesis was support of children’s social skills in early childhood education and prevention of bullying. As we know that children learn social skills while interacting with their environment and are exposed to signals coming from it. Conversation about bullying is a topic of current importance these days as well as its prevention and termination.

The aim of this thesis was to organize drama education workshops which support children’s social skills for kindergarden Pääsky and to make a guidebook of these workshops which they can use and update. The purpose of thesis was to promote children’s social skills and serve as precautionary factor to bullying. Joensuu’s orthodox church’s kindergarden Pääsky acted as a commissioner and drama education workshops were organized with this kindregarden’s preschool group.

The thesis was functional and feedback from drama education workshops was collected by using qualitative methods like filming the workshops, using the interviews and observing as well as using face expressions cards with the children. Based on this information workshops were for mostly successful. Children participated enthusiastically and they faced different social situations whose solutions they were able to solve.

The guidebook about using drama methods for supporting children’s social skills was made based on the feedback and videos from workshops. The guidebook contained little part about theory, actions of workshops and tips to make to implement it as well as things which were worth noticing. The guidebook differed a little bit from the organized workshops because after the received feedback and observations there were reasons to modify the guidebook slightly such as giving more space for children’s thoughts and time for drama.

Key words: social skills, early childhood education and care, drama education, drama methods, bullying, prevention of bullying

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TOIMEKSIANTAJA JA TAUSTA	2
3	TAVOITTEET, TARKOITUS JA TIEDONHAKU	4
4	VARHAISKASVATUS	6
5	LASTEN SOSIAALISET TAIDOT	8
5.1	Sosiaaliset taidot ja niiden kehitys	8
5.2	5-6-vuotiaiden sosiaaliset taidot	11
5.3	Lasten sosiaaliset pulmat ja ristiriidat	12
5.4	Sosiaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa	13
6	KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY	18
6.1	Pienten lasten kiusaaminen	18
6.2	Kiusaamisen ehkäisy pienillä lapsilla	19
7	DRAAMAKASVATUS	21
7.1	Draama	21
7.2	Draamakasvatuksen käsite	22
7.3	Draamakasvatus oppimisen tukena	23
7.4	Tarinoiden merkitys	24
8	TUTKIMUSMENETELMÄ, KOHDERYHMÄ JA PALAUTTEEN KERUU	25
8.1	Tutkimusmenetelmä	25
8.2	Kohderyhmä	26
8.3	Palautteen keruu	26
9	DRAAMAPAJOJEN TAUSTA, SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	30
9.1	Draamapajojen aikataulu	31
9.2	Draamapajojen kulku	31
9.3	Draamapajojen harjoitteet	34
10	DRAAMAPAJOJEN ARVIOINTI	36
10.1	Ensimmäisen draamapajan kuvaus	36
10.2	Ensimmäisen draamapajan palaute ja arviointi	37
10.3	Toisen draamapajan kuvaus	41
10.4	Toisen draamapajan palaute ja arviointi	43

10.5	Kolmannen draamapajan kuvaus	50
10.6	Kolmannen draamapajan palaute ja arviointi	51
11	OPAS DRAAMAPAJOISTA	59
11.1	Oppaan tekemisen lähtökohdat	59
11.2	Oppaan sisältö	59
12	POHDINTA	61
12.1	Tavoitteiden toteutuminen	61
12.2	Jatkokehitysideat	62
12.3	Eettisyys ja luotettavuus	63
	LÄHTEET	65
	LIITTEET	69

1 JOHDANTO

Toiminnallisessa opinnäytetyössäni toteutan sosiaalisia taitoja tukevat ja draamallisia menetelmiä käyttävät draamapajat. Näistä draamapajoista muodostan elektronisen oppaan toimeksiantajalle, eli päiväkotia Pääskylle. Näin he pääsevät toteuttamaan draamakokonaisuutta päiväkodissaan myös myöhemmin ja saavat ideoita oppaasta muuta käyttöä varten. Koen, että aiheen avulla saan lisää tärkeää tietoa tulevana sosiaalialan ammattilaisena, niin draaman käyttökeinoista, kuin lasten sosiaalisten taitojen tukemisesta, sekä kiusaamisen ehkäisemisestä. Opinnäytetyö on osa opintojeni Lastentarhanopettajan pätevyyden saantia, sillä sen saamiseksi opinnäytetyön on liityttävä varhaiskasvatukseen.

Revon tutkimuksessa aikuiset ja lapset nimesivät samantyyppisiä asioita kiusaamiseksi. Lapset tiesivät mitkä teot ovat haitaksi toisille ja osasivat kertoa tarinoita kiusaamistilanteista. Tuloksiin vedoten, 3-6-vuotiaista lapsista 12.6 % olivat yhteydessä kiusaamisilmiöön. (Repo 2015, 45-46.) Kiusaamisen ehkäisy onkin yksi ajankohtainen tulevaisuuden haaste.

Opinnäytetyöni etenee niin, että ensin kerron toimeksiantajasta ja taustasta, jonka jälkeen siirryn opinnäytetyön tavoitteeseen, tarkoitukseen ja tiedonhaun kuvaamiseen. Seuraavaksi raportista löytyy teoriaosio, jossa käsittelen varhaiskasvatusta, sitä mitä se on ja lasten sosiaalisia taitoja, niiden tukemista, sekä kiusaamisen ennaltaehkäisyä pienten lasten parissa. Sitten kerron draamakasvatuksesta ja sen käyttämisestä, jonka jälkeen siirryn itse draamapajojen suunnitteluun, taustaan ja toteutukseen, sekä arviointiin ja niistä saatuun palautteeseen. Lopuksi käsittelen oppaan tekemistä, joka on opinnäytetyöni konkreettinen tuotos ja pohdin opinnäytetyö prosessia ja siitä nousseita kehitysideoita.

2 TOIMEKSIANTAJA JA TAUSTA

Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimii Joensuun ortodoksisen seurakunnan päiväkotia Pääsky, joka koostuu yhdestä 3-6-vuotiaiden lasten ryhmästä. Työntekijöitä päiväkodissa on neljä, yksi lastenhoitaja ja kaksi lastentarhanopettajaa, sekä oma keittäjä. Tein kyseisessä päiväkodissa suuntaavan harjoitteluni ja päätinkin ottaa heihin yhteyttä syksyllä 2016 opinnäytetyöhöni liittyen ja kysyin, onko heillä jotakin tarvetta, josta voisin tehdä opinnäytetyön. Yhteydenoton tiimoilta he halusivatkin minut tekemään heille opinnäytetyötä, mutta halusivat antaa minulle vapaat kädet siihen, mihin opinnäytetyöni liittyisi.

Kasvatuksen tehtävänä on johdattaa lasta etsimään merkityksiä. Näin lapset voivat olla elämälle aktiivisia. Ajatellaan että psyykkeellä on dramaturginen rakenne ja ympäröivät kulttuurit ovat teattereita. Aluksi lapsi on itsekeskeinen, jonka jälkeen hän alkaa nähdä itsensä osana ympäröivää maailmaa. Tämän jälkeen lapsi alkaa etsiä sosiaalisia ja persoonallisia merkityksiä. Näin eri merkityksistä tuleekin sisäistetty käsitys maailmasta. Tämä on yksi syy siihen, miksi draamaa tarvitaan kasvatuksessa. (Heikkinen 2005, 19.) Olen kiinnostunut draaman mahdollisuuksista ja käyttämisestä varhaiskasvatuksessa ja tulevaisuudessa omassa työssäni. Opinnäytetyöni kautta saan sosionomina lisää tietoa juuri draamakasvatuksesta ja sen käyttämisestä, sekä voin jakaa havaintojani siitä myös työelämään. Kävin keskustelemassa Pääskyssä opinnäytetyöni sisällöstä ja heidän mahdollisista toiveistaan, sekä käsityksistään aiheeni ympäriltä, jolloin sain palveltua juuri heidän tarpeitaan.

Aiheeseen minut johdatti tämän päivän keskustelu kiusaamisesta ja sen mahdollisesta ehkäisemisestä sosiaalisia taitoja tukien. Kirves & Stoor-Grenner (2011, 3-7) toteavat, että Suomessa on olemassa vain vähän tutkimustietoa päiväkodissa tapahtuvasta kiusaamisesta, mutta kansainvälisiä tutkimuksia löytyy. Näistä ilmenee, että alle kouluikäisten keskuudessa esiintyy kiusaamista. Eräässä näistä tutkimuksista käy ilmi, että 37 % päiväkotikäisistä lapsista ovat olleet joko kiusaamisen uhrina,

kiusaajana tai molempina. Tämä osoittaa sen, että kiusaamista tapahtuu jo päiväkodissa.

Kiusaamisen ehkäisemisen keinoja voivat olla turvallisen ilmapiirin luominen, itsetunnon vahvistaminen, sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen opettaminen, tapa- ja moraalikasvatus, leikin havainnointi, ohjaaminen ja siihen osallistuminen, sekä lasten osallisuuden ja tasa-arvon edistäminen. Ehkäisymenetelmät on syytä valita kunkin lapsiryhmän tarpeiden mukaan. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 22.) Opinnäytetyöni draamapajojen aiheeksi valitsinkin sosiaalisten taitojen tukemisen, johon liittyy tietenkin myös emotionaaliset taidot ja tapa- ja moraalikasvatus.

3 TAVOITTEET, TARKOITUS JA TIEDONHAKU

Opinnäytetyön tavoitte on toteuttaa kolmen draamakasvatuspajan kokonaisuus liittyen lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen, sekä saada kasaan näistä pajoista opas, joka jää työvälineeksi päiväkodin työntekijöille myöhempää käyttöä ja sovellusta varten. Tarkoituksena on edistää lasten sosiaalisten taitojen kehitystä ja mahdollisesti näin ehkäistä tulevaisuudessa kiusaamista. Draamakasvatuspajat koostuvat saman hahmon kolmesta tarinasta liittyen erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin, kuten ristiriitatilanteisiin ja jokaisella kolmella kerralla tehtäviin draamallisiin harjoituksiin, joiden tarkoituksena on edistää sosiaalisia taitoja.

Halu rinnakkaistodellisuuden luomiselle ja leikille ovat ihmiselle luontaisia. Erityisen selkeästi se näkyy lapsen maailmassa. Voimme kertoa tarinoita itsestämme, maailmasta ja toisistamme leikin, draaman ja teatterin avulla. Nämä tarinat ovat merkityksellisiä ja niiden kautta voimme ymmärtää maailmaa ja itseämme. (Heikkinen 2005, 23.) Draaman kautta voidaankin käsitellä erilaisia asioita leikillisesti ja näin se sopiikin hyvin sosiaalisten taitojen tukemiseen.

Draamakasvatus vahvistaa ryhmää ja lisää sosiaalisuutta ja ymmärrystä lasten välillä. Se edistää myös vastavuoroisuutta, toisten hyväksymistä ja empatiakykyä. Jo pientenkin lasten kanssa voidaan draaman avulla keskustella eettisistä kysymyksistä. (Ruokonen & Rusanen & Välimäki 2009, 35.) Näin ollen draamakasvatus ryhmää vahvistavana tekijänä sopii erinomaisesti lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn.

Sosiaalisten taitojen tukeminen on erityisen tärkeää myös lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta. Varhaiskasvatussuunnitelman (2016, 20) mukaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristöjen kanssa tapahtuu lapsen kasvaminen, kehittyminen ja oppiminen. Oppimista tapahtuu esimerkiksi lapsen havainnoissa ympäristöään ja muiden toimintaa, sekä leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehdessä ja itseään ilmaisten.

Lapset ovat ainutlaatuisia kasvuvauhdissaan, sosiaalisissa tietoisuudessaan ja kyvyssään olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa heti synnyttyään. Lapsen socialisaatio on useiden eri voimien vaikutuksen alaisena, kuten perheen, vertaisryhmän ja muiden läheisten ihmisten. (Saracho & Spodek 2008, 1.)

Tiedonhaku toteutin Masto-Finnan kautta materiaalia hakien ja Melinda-tietokantaa käyttäen. Lisäksi olen käyttänyt Lahden kaupunginkirjaston ja Joensuun kaupunginkirjaston materiaaleja, joista on löytynyt alan kirjallisuutta. Melinda tietokannasta etsin tietoa hakusanoilla ”sosiaaliset taidot”, jolla löysin usean tässäkin opinnäytetyössä käytettävän ja siihen liittyvän tutkimuksen, sekä väitöskirjan. Etsin Melindasta myös tutkijan nimellä ”Laura Repo”, sillä tiesin hänen tutkineen ensimmäisenä Suomessa pienten lasten kiusaamista ja löysin hänen tutkimuksensa tähän liittyen. Melindassa käytin hakusanana myös ”kiusaamisen ehkäisy” ja ”varhaiskasvatus”, joilla löysin aiheeseen liittyen paljon materiaalia. Lisäksi Käytin Google Scholaria materiaalin etsimiseen ja YSA-asiasanastoa asiasanojen valitsemiseen.

4 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää yhdessä huoltajien kanssa lasten kokonaisvaltaista kehitystä, kasvua ja oppimista. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen, sekä syrjäytymisen ehkäisy kuuluvat varhaiskasvatukseen. Tarkoituksena on, että lapsen varhaiskasvatuksessa oppimat tiedot ja taidot ovat vahvistavana tekijänä puhuttaessa niin lapsen osallisuudesta, kuin lapsen aktiivisesta toimijuudesta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea kasvatustyössä vanhempia ja mahdollistaa heidän työssä käymisensä ja opiskelunsa. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa niin päiväkodissa, perhepäivähoidossa, kuin muunlaisena varhaiskasvatuksena. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluvat kokonaisvaltaisen kasvun, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden, lapsen oppimisen edellytyksien tukeminen ja elinikäisen oppimisen edistäminen. Lisäksi tavoitteisiin kuuluvat lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteeseen ja kulttuuriperintöön pohjautuva toiminnan toteuttaminen ja myönteisten oppimiskokemusten mahdollistaminen. Tavoitteena on kehittävän, oppimista edistävän, terveellisen ja turvallisen varhaiskasvatusympäristön varmistaminen, kaikkien lasten yhdenvertaisten mahdollisuuksien antaminen varhaiskasvatuksessa, lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen ja lapsen vertaisryhmässä toimimisen edistäminen, sekä eettisesti vastuulliseen ja kehittävään toimintaan ohjaaminen, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen opastaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15.)

Varhaiskasvatuksessa keneltäkään ei hyväksytä minkäänlaista kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa. Lapsella on oikeus itsensä, mielipiteidensä ja ajatustensa ilmaisemiseen, kannustavaan palautteeseen, leikkiin, leikistä oppimiseen, sekä käsityksen rakentamiseen itsestä ja maailmasta omista lähtökohdistaan. Yhteisöllisyys ja ryhmään kuuluminen ovat jokaisen lapsen oikeus.

Ristiriitöjen ja tunteiden käsitteleminen, sekä uusien asioiden opettelu kuuluvat lapsen oikeuksiin. Varhaiskasvatuksen henkilöstön on luotava moninaisuutta hyväksyvä ilmapiiri. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimiskäsityksen mukaan lasten kasvu, kehitys ja oppiminen tapahtuvat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristöjen kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 19-20.)

5 LASTEN SOSIAALISET TAIDOT

Ihmisen kyky solmia nopeasti kontakti hyvinkin erilaisiin ihmisiin, keskustelemaan ja olemaan luonteva heidän seurassaan, ovat nykykäsityksen mukaan keskeisiä sosiaalisissa taidoissa verkostoitumisen lisäksi. Sosiaalisille taidoille on vaikea löytää sellaista kuvausta, joka olisi kulttuurista ja ajasta riippumaton, sillä sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan juuri kykyä tulla toimeen muiden kanssa. Sosiaalisista taidoista puhuttaessa, niitä tarkastellaan usein kognitiivisina taitoina, kuten tilanteiden selvittämisenä, ongelmanratkaisuna ja vaihtoehtojen löytymisenä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 20–22.)

5.1 Sosiaaliset taidot ja niiden kehitys

Taito olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa myönteisesti ja kehittävästi, on sosiaalista pätevyyttä. Myös tunne- ja itsesäätelytaidot, sekä sosiokognitiiviset taidot katsotaan kuuluvaksi sosiaaliseen kompetenssiin. Sosiaaliset taidot ovat niitä, joiden kautta lapsi ratkaisee arjessa pulmallisia tilanteita ja saavuttaa tärkeitä tavoitteitaan ilman toisten loukkaamista. Toisten ihmisten tunteiden havaitseminen ja tunnistaminen, sekä omien reaktioiden säätely, kuuluvat itsesäätelytaitoihin. Näitä taitoja päiväkotikäiset vasta harjoittelevat. Myötätunnon kokeminen ja näyttäminen toisille kuuluvat tunnetaitoihin. Lapsi oppii sosiokognitiivisten taitojen avulla, kokemustensa pohjalta, eläytymään toisten ihmisten asemaan ja oivaltamaan näiden tunteita ja motiiveja. Niiden kautta lapsi oppii lisäksi huomaamaan sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä ja tarkkailemaan suhteita ihmisten välillä. Sosiaalisten taitojensa avulla lapsi tutustuu muihin ihmisiin, pääsee mukaan leikkiin ja voi vaikuttaa sen sisältöön. Neuvottelutaitoja lapsi tarvitsee ristiriitojen sopimisessa ja ongelmien ratkaisemisessa. Luonteva kanssakäyminen muiden kanssa ja muiden kuunteleminen kuuluvat tärkeisiin sosiaalisiin taitoihin. Asema ryhmässä vaikuttaa suuresti lapsen kehitykseen. Sillä on suuri positiivinen vaikutus, jos lapsi tulee ryhmässä hyväksytyksi ja pidetyksi. (Järvinen & Mikkola 2015, 28.)

Salmivallin (2005, 79) mukaan sosiaalinen käytös voi olla sanallista tai sanatonta toimintaa. Sosiaaliset taidot sitoutuvat vuorovaikutukseen, sillä vastavuoroisuus ja ajoitus ovat olennaisen merkittäviä useissa tilanteissa. Sosiaaliset taidot määritellään niiden lopputulosten perusteella. Sosiaalisesti taitava yksilö toimii niin, että konkreettisissa tilanteissa tämä toiminta johtaa positiivisiin sosiaalisiin seuraamuksiin. Keltikangas-Järvisen (2010, 22-24) mukaan sosiaalisiin taitoihin liittyy aina eettinen ja moraalinen näkökulma. Lapsi löytää kyllä itse keinot selvittää ryhmässä, mutta ne eivät ole eettisesti välttämättä hyväksyttäviä. Kaikkein tehokkain keino lapsen näkökulmasta onkin usein aggressio, verrattuna aikaa vievään sosiaalisesti rakentavaan käytökseen. Ihmisen kyky kunnioittaa ja arvostaa muita ihmisiä, kyky ottaa huomioon muiden oikeudet, sekä kyky käyttäytyä sovittujen sääntöjen mukaan näkyvät ihmisen sosiaalisissa taidoissa. Että saadaan aikaan rakentava sosiaalinen kanssakäyminen, se edellyttää useita eri ominaisuuksia, kuten tasapainoista tunne-elämää, tervettä itseluottamusta, kykyä kontrolloida omaa käytöstään ja arvioida sitä, sekä empatiaa.

Temperamentti tarkoittaa ihmisen synnynnäisiä valmiuksia reagoida ja toimia tietyissä asioissa tietyllä tavalla. Temperamenttia voi kuvata taipumuksiksi, jotka saavat meidät kiinnostumaan erilaisista asioista, vaikuttavat siihen kuinka voimakkaasti reagoimme ja kuinka palkitsevaksi erilaiset asiat tunnemme. Temperamentti kuvaa ihmisen erityisiä ja tyypillisiä taipumuksia, jotka erottavat yksilön muista. (Keltikangas-Järvinen 2010, 29-30.) Keltikangas-Järvisen (2012, 94) mukaan lapsen temperamentti vaikuttaa siihen, kuinka ympäristö asennoituu lapseen, ei vain siihen, miten lapsi itse asennoituu ympäristöön. Tämä vaikuttaa palautteeseen, jonka lapsi saa ympäristöstä. Helposti ärtyvä lapsi saakin useammin negatiivista palautetta, kuin iloinen aikuisia vaivattomasti lähestyvä lapsi, jonka palaute on lähes aina positiivista.

Leikki edistää lasten ymmärrystä ja leikeissään lapset kohtaavat sosiaalisia tilanteita, joissa on tehtävä yhteistyötä, auttaa ja jakaa, sekä selvitettävä sosiaalisia pulmatilanteita. Tämä sosiaalinen toiminta edellyttää lasten ajattelua, tovereiden näkökulman pohtimista ja

sosiaalisten kykyjen kehitystä, sekä yhteisymmärryksen luomisen oppimista. Muiden lasten kanssa toimiessaan, lapset oppivat luomaan emotionaalisia sidoksia, keskustelemaan, tulemaan osallistuviksi jäseniksi erilaisiin ryhmiin niin kotona, naapurissa kuin koulussa. (Saracho & Spodek 2008, xii.) Järvinen ja Mikkola (2015, 27.) toteavat että lapsen itsetunnon on tärkeää yhteenkuuluvuus. Suhteessa toisiin ihmisiin kehittyä sosiaalinen itsetunto. Yhteisiä onnistumisen hetkiä voidaan kokea turvallisessa ryhmässä ja päivähoidossa.

Tarve ryhmään kuulumisesta ja yhteydestä toisiin ihmisiin on ihmisellä jo sisäsyntyisenä. Pieni lapsi on luonnostaan sosiaalinen ja auttavainen, sekä tällä on erityinen herkkyys olla vuorovaikutuksessa. Sosiaaliset taidot kuuluvat yhteen elämän tärkeimpiin taitoihin. Lapsi saa ryhmässä toimimisesta päivittäin kokemusta, kuten omaksuu normeja ja rajoja, joilla hallita omia tunteita, sekä oppii oivaltamaan toisten tunteita. (Järvinen & Mikkola 2015, 25.) Vienola (2016, 176) toteaa, että lapset oppivat neuvottelutaitoja ainoastaan harjoittelemalla, tämän vuoksi riitely tarjoaakin tilaisuuden opetella parempia tapoja myöhempää elämää varten.

Sosiaaliset taidot tulevat oppimalla, toisin kuin sosiaalisuus, mikä on synnynnäinen temperamenttipiirre. Sosiaaliset taidot opitaan kokemuksen ja kasvatuksen kautta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 5-6.) Salmivalli (2005, 181.) toteaa, että sosiaalisista taidoista valtaosa opitaan kotona ja vertaisryhmän erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Vertaisryhmä on ainutlaatuinen paikka oppia sosiaalisia taitoja, koska siellä vertaisten kiinnostus on ”ansaittava”. Perheenjäsenet pääasiassa ovat pysyviä, vaikka heitä kohtelisikin millä tavalla tahansa. Sen sijaan vertaisryhmässä, lapsen toimiessa toistuvasti tavalla, jota muut eivät hyväksy, lapsi todella tajuaa tulleen torjutuksi. Kokemukset, jotka lapsi hankkii vertaissuhteissa, muokkaavat tämän kokemusta itsestään ja muista ihmisistä, joka taas muovaa jatkossa hänen sosiaalista käyttäytymistään. Sarachon & Spodekin (2008, 2-3) mukaan kasvaessaan lapset tekevät siirtymisen perheenjäsenten yhteydestä ikätovereiden yhteyteen. Ikätovereilla on oletetusti kasvavan tärkeä rooli lasten sosiaaliseen

kehitykseen. Lapset kohtaavat vertaisryhmässä lapsia, jotka tulevat erilaisista taustoista kuin he itse. He oppivat hyväksymään, työskentelemään ja tekemään yhteistyötä niiden kanssa, joilla on erilaiset mielipiteet ja uskomukset. He tuntevat myös uudenlaista ryhmään kuulumista. Lapset oppivat tunnistamaan erilaisia sosiaalisia rooleja, kun toiset suvaitsevat, hyväksyvät tai torjuvat heidät. Kasvaessaan lapset usein imitoivat niitä ihmisiä, jotka ovat heille tärkeitä. Tämä on yksi keino, jolla lapset tunnistavat ja muodostavat itselleen sosiaalisia arvoja ja asenteita. Trentacostan & Izardin (2008, 64.) mukaan riittävät sosiaaliset taidot edistävät terveiden ihmissuhteiden luomista ja vertaisten hyväksyntää.

5.2 5-6-vuotiaiden sosiaaliset taidot

Esikouluikäinen lapsi on luonnostaan osallinen, aktiivinen, sosiaalinen ja leikkivä oman oppimisensa kokoonpanija. Vuorovaikutuksessa muiden lasten, aikuisten ja erilaisten ympäristöjen kanssa tapahtuu oppiminen. Merkittäväksi esiopetuksessa nostetaan kieli ja vuorovaikutus. Kouluun valmiilta lapselta odotetaan tiettyjä taitoja, kuten kykyä toimia sosiaalisesti hyväksyttävästi kavereiden kanssa. (Karikoski & Tiilikka 2016, 88–89.)

Esikouluiässä oleva lapsi kykenee jo arvioimaan ja havainnoimaan omaa asemaansa ja huomaa tarkasti ”nokkimisjärjestyksen” ryhmässä. Kokemus ryhmään kuulumisesta ja kaverisuhteista on parhaimmillaan iloa tuovaa. Ryhmään kuulumattomuus ja yksinäisyys taas tuovat mukanaan ahdistusta ja kipua. Ikätovereiden ja aikuisten arvostus ja hyväksyntä, sekä tunne, että on tykätty omana itsenään, merkitsee lapselle paljon. (Järvinen & Mikkola 2015, 26.) Järvisen ja Mikkolan (2015, 28) mukaan kolmen ja seitsemän ikävuoden välillä lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät erityisen paljon.

Ystävyysuhteet syvenevät ja vertaissuhteista tulee entistä tärkeämpiä 3-6-vuotiaana. Lapsen kehitykselle ystävyyden merkittävyys on hyvin suuri. Enemmän kuin missään muualla, lapsen itsetunto ja vuorovaikutustaidot vahvistuvatkin juuri luottamuksellisessa ja hyvässä ystävyysuhteessa.

(Järvinen & Mikkola 2015, 31.) Trentacosta & Izard (2008, 66) toteavat, että esikouluiässä lapset alkavat saavuttaa tietoisuuden käytöksen erilaisista määritelmistä ja heidän vertaisryhmänsä lasten luonteenomaisista piirteistä.

5.3 Lasten sosiaaliset pulmat ja ristiriidat

Voidaan sanoa, että aggressiivinen käytös liittyy sosiaalisten taitojen puuttumiseen. Se on tietenkin tehokkain toimintamalli tietyissä tilanteissa, mutta on eri asia, onko toimintamalli moraalisesti hyväksyttävä. Psykologi kuvaa aggressiota häiriönä, kuten virheellisenä oppimistuloksena tai sosiaalisen kehityksen häiriönä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 65.)

On olemassa kahdenlaisia torjuttuja lapsia, vetäytyviä ja aggressiivisia. Tutkijat ovat sitä mieltä, että nämä aiheuttavat ongelmia, kuten torjutuksi tulemistä toverisuhteissa ja nämä ongelmat voivat lisätä entuudestaan vetäytymistä ja aggressiivisuutta. On tehty havaintoja, että nämä kaksi yhdessä, ennustavat kouluvaikeuksia, kuten koulun varhaista keskeyttämistä. Selitys tälle on se, että nämä lapset hakeutuvat toisia helpommin kaveripiiriin, jossa koulumenestystä ei arvosteta. Tämä lisää mahdollisuutta opintojen jättämiseen kokonaan. (Salmivalli 2005, 44–45.)

Lasten kyvyt solmia ystävyysuhteita ja olla yhteydessä vertaisryhmään, eivät ole jakautuneet tasaisesti pienten lasten keskuudessa. Tämä voi johtua lapsen persoonallisuudesta, kuten ujoudesta tai aggressiivisuudesta, sekä kyvyttömyydestä sosiaalisissa tilanteissa, jotka vaikeuttavat sosiaalista kanssakäymistä. Lapsen perheen sosiaalisen kanssakäymisen tyyli voi olla myös sellainen, joka ei edistä sosiaalista luottoa ja empatian kehitystä. Torjutuilla lapsilla oli joidenkin tutkimusten mukaan alhaisempi huumorintaju, mikä aiheutti sosiaalista etäisyyttä vertaisiin. (Bergen 2008, 19-20.)

On suuri kehityksellinen riski, jos lapsi jää syrjään tai tulee torjutuksi, sillä sosiaalisia taitoja on haastava harjoitella yksin. Syrjään vetäytyvien lasten pulmat vaikuttavat suuresti lapsen oppimiseen ja minäkäsitykseen

sosiaalisen kehityksen lisäksi. Sosiaalisen syrjäytymisen prosessi voi käynnistyä lapsen jäätyä ryhmän ulkopuolelle. (Järvinen & Mikkola 2015, 27.) Revon (2015, 47) mukaan ikätovereiden torjutuksi tuleminen on nähty riskinä, joka voi johtaa kiusaamiskäytökseen tai uhriksi joutumiseen. Lapsen tärkeäksi kehitykselliseksi tehtäväksi nousee selviytymisstrategioiden oppiminen vertaisryhmän torjumistilanteissa.

Laaksosen (2014) tutkimuksen mukaan esikouluikäisillä lapsilla tilanteen mukaiset vuorovaikutuksen käyttäytymisen taidot ovat hyvät, kun taas vaikeuksia esiintyi etenkin taidossa tukea vertaista ja vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Näihin vuorovaikutuksen ylläpitämisen taitoihin voidaan katsoa kuuluvaksi konfliktihallinta, sekä palautteen vastaanottaminen ja antaminen. Näyttäisikin siltä, että hyötyä olisi palautteen antamisen ja vastaanottamisen, sekä konfliktien hallinnan harjoittelusta esikouluikäisistä puhuttaessa.

5.4 Sosiaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Vienolan (2011, 173–175) mukaan sosiaalisesta kasvatuksesta puhutaan synonyyminä joskus eettisen kasvatuksen kanssa. Näistä molemmista löytyy samankaltaisia käsitteitä, kuten ystävällisyys. Myös erilaisten ihmisten hyväksyminen ja kunnioittaminen, tasa-arvoisuus, rehellisyys ja oikeudenmukaisuus kuuluvat eettisen kasvatuksen sosiaaliseen kasvuun ja kehitykseen. Näihin eettissosiaalisiin taitoihin liitetään myös joissakin humanistisissa kirjoituksissa itsehillintä. Sosiaalisen käyttäytymisen perusta ovat sopimukset ja säännöt, sekä niiden noudattaminen. Päiväkotiryhmässä ovatkin merkityksellisiä sääntöjen olemassaolo, niistä tietoiseksi tuleminen ja niiden noudattaminen. Isoissa lapsiryhmissä saattaa toteutua vahvimman oikeus, lisäten epätasa-arvoa.

Lapsen oppimisen apuna ovat ulkopuolelta tulevat käskyt, kehotukset ja varoitukset, joita antavat vanhemmat ja hoitajat. Mitä vanhemmaksi lapsi tulee, sitä paremmin hän osaa prosessoida ulkopuolelta tulevia asioita mielessään ja määrittämään omaa suhdettaan niihin. Lapsesta ei tule moraalisesti hyvin käyttäytyvää ihmistä ilman hoivaa, opetusta ja

kasvatusta. Sosiaalinen oppiminen liittyykin vahvasti moraaliseen oppimiseen. Omat kokemukset ja muiden ihmisten onnistumiset tai epäonnistumiset toimivat lapsen oppimisen välineenä. Lapsi yhdistää näitä tapahtumia omiin päätöksentekotilanteisiinsa. Lasta onkin kannustettava omaan ajatteluun ja päätöksentekoon. (Vienola 2016, 178.)

Keskustelua lasten kanssa voi synnyttää siitä, että mielipideeroavaisuuksia löytyy aina ihmisten väliltä. Vaikka mielipiteestä saa pitää kiinni, löytyy aina kuitenkin ratkaisu, jonka avulla kummankin osapuolen mielipiteet voidaan kuulla ja ottaa huomioon. Edellytyksenä tälle on toisten arvostaminen ja kunnioittaminen, sekä reiluus. (Vienola 2016, 176.)

Salmivalli (2005, 183.) kertoo, että monivaiheiseen sosiaalisten taitojen opettamiseen kuuluu monia askeleita. Näistä ensimmäinen on taidoista keskusteleminen, kuten miksi taito on tärkeä, jolloin lapset saavat samalla informaatiota siitä ja siihen liittyvistä muista taidoista. Toisena on oikeiden ja väärin tapojen tunnistaminen sosiaalisia taitoja toteuttaessa.

Kolmantena tilanteita voidaan harjoitella draaman tai roolileikin avulla lavastetuissa tilanteissa ja saada sen kautta palautetta. Neljäntenä lapsen taitoja voidaan vahvistaa myönteistä palautetta antamalla lapsen luonnollisessa ympäristössä.

Lapsia voidaan opettaa tunnistamaan tunteita, tulkitsemaan tilannevihjeitä ja aikomuksia, asettumaan toisten asemaan ja luomaan vaihtoehtoisia toimintamalleja, sekä ennakoimaan toimintansa lopputuloksia. Tätä sanotaan sosiokognitiiviseksi interventioksi. Lapset, jotka osallistuvat interventio-ohjelmiin, alkoivat näyttää parempaa ongelmanratkaisukykyä sosiaalisissa pulmissa, mutta heidän ongelmakäyttäytymisensä ei sen sijaan vähentynyt tai asema kavereiden keskuudessa muuttunut. (Salmivalli 2005, 185–186.)

Turvallinen ja hyvä ryhmä, sekä vertaissuhteet vaikuttavat lapsen sosiaalisten taitojen oppimiseen. Toisten kanssa ja ryhmässä toimiessa lapselle kehittyy käsitys siitä, miten ja millaisena muut hänet näkevät. Lasten keskinäisten suhteiden tukeminen ja varmistaminen, sekä vertaisryhmän jokaisen jäsenen onnistumisen kokemusten takaaminen

kuuluvat kasvattajan tehtäviin. (Järvinen & Mikkola 2015, 28.) Vienola (2016, 178.) toteaa, että erään tutkimuksen vastaajan mukaan jo 3-5-vuotiaat ovat vilpittömän oikeudenmukaisia ja pohtivat asioita mielenkiintoisesti. Matthewsinkin mukaan lapsen filosofointi kehittyy, kun keskustellaan heidän kanssaan ja annetaan aikaa heidän kuuntelemiseensa.

Lapset, joilla oli turvallisempi suhde heidän hoitajiinsa, osoittivat enemmän prososiaalista käyttäytymistä ja vähemmän aggressiivista ja sulkeutunutta käytöstä, sekä he osallistuivat enemmän sosiaalisiin- ja roolileikkeihin. (Trentacosta & Izard 2008, 66.) Lämpimässä ja huolehtivassa ympäristössä, jossa lapsi kasvaa eettiseksi ja moraaliseksi persoonaksi, kunnioitetaan lapsen temperamenttia ja johdetaan tätä myönteiseen ilmaisutapaan. Siellä myös lapsen tunteille annetaan tilaa ja niiden osoittamista ohjataan sosiaalisesti ja eettisesti hyväksyttävään suuntaan. Lasta kannustetaan tällaisessa ympäristössä myös olemaan eettinen ja käyttäytymään moraalisesti oikein sosiaalisissa suhteissa. Hyvässä kasvuympäristössä lapsi osaa huolehtia myös muiden oikeuksista omiensa lisäksi ja taistelee vääryyttä vastaan rauhanomaisesti. (Vienola 2016, 179–180.) Keltikangas-Järvisen (2010, 65.) mukaan kasvatuksessa onkin kysymys siitä, että lapsen käytöksestä tulee kitkeä aikuisten tekemien eettisten sääntöjen vuoksi jotakin pois, vaikka lapsi itse kokee sen toimivaksi, kuten aggressiivista käytöstä. Keltikangas-Järvinen toteaa myös (2010, 22.) että, kasvattajan on joskus käytävä läpi melkoinen prosessi, kunnes lapsen käytös muuttuu yhteisöjen hyväksymäksi, sillä sosiaalisesti toivottava käytös ei itsestään valikoidu lapsen valitsemaksi käytökseksi.

Lapsille tulisi aikuisen asemassa välittää neuvoja siihen, kuinka lapsi voi käsitellä ongelmallisia tilanteita, kuten kiusoittelua leikkipuistossa tai koulussa. Tämä olisi syytä aloittaa jo päiväkodissa ja esikoulussa ennen ala-asteelle menemistä. (Bergen 2008, 30-31.) Lapsi, joka rikkoo tahallaan leikkejä, on yleensä lapsi, jonka sosiaaliset taidot eivät ole vielä kehittyneet muiden tasolle. Hän voi poimia nopeasti viestejä ympäristöstään ja olla näin temperamentiltaan häiriintyvä. Tällaiselle

lapselle täytyy opettaa sosiaalisia taitoja tavanomaista perusteellisemmin, kuin vain eettisiin periaatteisiin vedoten. Jonkun lapsen jäädessä ulos leikeistä, on kasvattajien mietittävä, onko lasten toistuvasti otettava yksin jäänyttä lasta omiin leikkeihinsä. Miten voidaan arvostaa niiden lasten ystävyyttä, jotka haluavat olla keskenään, kun samalla päiväkodin periaatteisiin katsotaan, ettei ketään saa jättää yksin. (Vienola 2016, 175.)

Lapseen ja hänen sosiaalisiin valmiuksiinsa tulee kasvattajana tutustua tarkasti. Kasvattajan on syytä hyväksyä se, että lapset kokevat ryhmässä olemisen eri tavoin ja ovat muutoinkin erilaisia. Osa nauttii ryhmästä, kun taas toiset voivat vetäytyä leikkimään vain muutaman tietyn kaverin kanssa. Jokaisen lapsen on saatava kasvattajalta apua päivän aikana, kun he sitä tarvitsevat, sillä ryhmässä toimiminen ei aina ole helppoa. Toiminnallisten ja osallistavien menetelmien keinoin, sekä yhteisleikissä ja tehden pieniä tehtäviä, voidaan koota luottamusta ja turvallisuutta. Ilmapiiriin tärkeys tulee huomioida aina, sillä ketään ei tule nolata tai saattaa naurunalaiseksi tutustuttaessa toisiin. Kasvattajalta vaaditaan arvostusta kaikkia lapsia kohtaan ja ohjausta siihen, että lapset arvostavat toinen toisiaan. Pysähtymisen ja oppimisen kautta on mainiota lähteä lähestymään lasten risiriitatilanteita. Miten näissä tilanteissa onkaan syytä toimia ja sanoa, sekä kuinka päästään tilanteesta yli. Tiedetään, että lapsen psykososiaaliseen kehityseen on vertaissuhteilla selkeä yhteys. (Järvinen & Mikkola 2015, 29–30.)

Kasvattajan tehtävänä on tarjota lapsille mahdollisuuksia tutustua toisiinsa rauhassa ja luonteikkaasti. Pienissä ryhmissä ja yhdessä puuhailien, tutustuminen luonnistuu parhaiten. Tällöin lapsilla on aikaa tarkkailla toisiaan. Lasten ristiriitojen selvittäjänä ja ennaltaehkäisijänä, sekä lasten suhteiden tasapainottajana, on kasvattajalla tärkeä merkitys. (Järvinen & Mikkola 2015, 32–33.) Järvisen ja Mikkolan (2015, 30-31.) mukaan osa lapsista voi päätyä torjutuksi tai kiusatuksi, jos kasvattajat eivät tietoisesti ja tavoitteellisesti tue ja ohjaa ryhmän muodostumista. Marita Neitolan tutkimuksen mukaan torjutuksi tulleita lapsia on 12 % päiväkotiryhmästä, näistä lapsista suurin osa on poikia. Tutkimuksessa esiin tulleisiin torjuttuihin lapsiin kuuluivat vetäytyvät tai aggressiivisesti käyttäytyvät

lapset. Näihin lapsiin on syytä kasvattajana kiinnittää huomiota, sillä ne horjuttavat lapsen mahdollisuutta toimia ryhmässä. Riskiryhmään kuuluvien lasten onkin vaikeaa oppia oivaltamaan toisten aloitteita ja reaktioita ilman päivittäistä ohjausta. Kyse onkin monesti lapsen sosiaalisten taitojen kehittymättömyydestä ja itseluottamuksen heikkoudesta.

6 KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY

Kiusaamista on se, kun henkilö joutuu yhden tai useamman ihmisen toistuvien kielteisten tekojen kohteeksi tietyn ajan sisällä. Näin yksittäiset negatiiviset teot suljetaan kiusaamis käsitteen ulkopuolelle.

Kiusaamistilanteessa kiusatun voi olla vaikea puolustautua häntä kiusaavia vastaan. Kiusaaminen on yksilön henkilökohtainen kokemus, jonka vuoksi kiusaamisen määritelmä ei saisi vaikuttaa siihen, miten suhtaudumme yksilöiden kokemuksiin. Määrittelyt ovat kuitenkin tarpeellisia, jotta pystymme hahmottamaan millainen tapahtuma voi olla lapsen terveydelle vakava uhka. Näiden määrittelyjen soveltaminen pienten lasten pariin ei ole ongelmattonta, sillä voidaanko puhua varsinaisesta kiusaamisesta, kun puhutaan alle kouluikäisistä lapsista. (Repo 2013, 34–35.)

6.1 Pienten lasten kiusaaminen

Laaksonen (2014, 34–35) toteaa, että esikouluikäiset lapset näkevät kiusaamisen negatiivisena käytöksenä, joka lasten sanoin on ”ilkeyttä ja tuhmuetta”, eikä se ole kivaa. Lyöminen, leikin ulkopuolelle jättäminen tai leikin häiritseminen, haukkuminen, potkiminen, hännääminen, lällättely ja nimittely, sekä pureminen, kamppaaminen ja hiuksista vetäminen nimettiin lasten toimesta kiusaamiseksi. Kiusaaminen miellettiin myös ikävän tyyliksenä leikkimisenä. Tahallaan ja leikillään kiusaamisen välille teki osa lapsista eron. Tätä eroa ulkopuolisen voi olla vaikea nähdä ja näin puuttua kiusaamiseen tai edes tunnistaa sitä.

Kun torjutuksi tulemiseen liittyy kiusatuksi joutumista, ennustaa se vahvimmin tunne-elämän ongelmien mahdollisuutta, kuten masentuneisuutta. Nykytutkimusten mukaan näyttääkin siltä, että nimenomaan lapselle on haitallisempaa joutua kiusatuksi, kuin tulla pelkästään torjutuksi tai kärsiä vastavuoroisen ystävän puutteesta. (Salmivalli 2005, 44–45.)

Revon haastattellessa päiväkodin työntekijöitä, oli heidän mukaansa kiusaaminen arkipäiväinen ilmiö päiväkodissa. Henkilökunnan näkemysten mukaan kiusaamisen määrittely on monimutkaista. (Repo 2013, 60–68.) Revon (2015, 36) tutkimuksen tuloksista selvisi, että esikoululaisista 7,1 % kiusasivat muita lapsia, kiusattuja lapsia oli 3,3 % ja kiusaajan että kiusatun roolissa olleita 2,2 %. Tutkimuksen lapsista, joilla oli erityisen tuen tarvetta 13,5 % oli kiusaajia, 6,7 % uhreja ja 7,8 % kiusaaja-uhreja. Tulokset ovat huomattavasti korkeampia, kuin keskimäärin niillä lapsilla, joilla erityisen tuen tarvetta ei ollut. Kiusaajista poikia oli 64 % ja tytöistä 35,7 %. Ero onkin erittäin suuri.

Psykologinen kiusaaminen oli kaikista yleisin kiusaamisen muoto, sillä kaikista lapista 10,7 % koki sitä. Siihen kuuluivat manipulointi, uhkailu, ilmeily, kiristys, ulkopuolelle ja huomiotta jättäminen, sekä selän takana puhuminen. Kaikista yleisin kiusaamisen muoto psykologisesta kiusaamisesta oli kuitenkin vertaisryhmän ulkopuolelle jättäminen. Verbaalinen kiusaaminen osoittautui toiseksi yleisemmäksi kiusaamisen muodoksi. Sitä kokivat 8,18 % lapsista. Se käsitti osoittelun ja nauramisen, hiusten tai vaatteiden kommentoimisen, nimittelyn, sekä pilkkaamisen. Kaikista vähiten yleisin kiusaamisen muoto oli fyysinen kiusaaminen, jota koki 7,45 % kaikista lapsista. Tähän kuuluivat potkiminen, töniminen, lyöminen, leikkien rikkominen, kivien ja hiekan heittäminen, jahtaaminen ja nipistely. (Repo 2015, 36.)

6.2 Kiusaamisen ehkäisy pienillä lapsilla

Kiusaamisen ehkäisy tulee aloittaa ajoissa, sillä sen kannalta ei ole merkityksellistä odottaa, että kielteiset teot muuttuvat systemaattiseksi kiusaamiseksi. Vaikuttaminen lapsiryhmän toimintaan on kiusaamisen ehkäisemistä. Tähän kuuluvat turvallisen ryhmän luominen ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. Aikuisella on vastuu kiusaamistilanteisiin puuttumisesta ja ennaltaehkäisystä. Tärkeää on opetella ryhmässä lasten kanssa taitoja toimia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 10.)

Koulukiusaamiskeskustelu ei ole sellaisenaan sovellettavissa pienten lasten maailmaan, sillä sen keskiössä on yleensä tilanteisiin puuttuminen ja selvittely erilaisin menetelmin. Pienistä lapsista puhuttaessa tärkeää olisi ennaltaehkäisy ja se, että varmistetaan, ettei kiusaamista muistuttavista teoista pääse syntymään kiusaamista. Itsehillintä, empatia, aggression hallinta ja moraalit kuuluvat pienten lasten maailmassa niihin asioihin, joita vielä harjoitellaan, minkä vuoksi ei ole soveltuvaa käyttöä rangaistusta kiusaamisen ehkäisemiseksi pienten lasten parissa. (Repo 2013, 13.)

Niissä ryhmissä, joissa käytettiin tiukkoja seuraamuksia kiusaamisesta, kuten rangaistuspenkkiä tai lapsen ulosjättämistä toiminnasta, ei kiusaaminen tällaisen puuttumisen jälkeen vastaajien mukaan loppunut. Erityinen huomio kiinnittyi siihen, että ryhmissä, joissa käytettiin tiukkoja seurauksia, oli heikompi sosiaalinen ilmapiiri. Näissä ryhmissä vanhemmat eivät olleet tyytyväisiä toimenpiteisiin esikoulussa ja lapsia ei kohdeltu rakastavasti, verrattuna niihin ryhmiin, joissa ei käytetty tiukkoja rangaistuksia. Kiusaaminen oli yleisempää niissä ryhmissä, joissa rangaistus toimenpiteenä käytettiin lapsen eristämistä muista lapsista, verrattuna muihin ryhmiin. (Repo 2015, 44.)

7 DRAAMAKASVATUS

Draama on erilaisten merkitysten synnyttämistä ja jakamista esittäen. Oleellista merkitysten muodostumisessa on sen perustuminen sosiaalista ja kollektiivista toimintaa sisältävään leikkiin. Tehtävänä draamatoiminnassa on tutkia asioiden merkityksiä ja synnyttää uusia merkityksiä. Näitä merkityksiä ryhmä voi sovitusti tutkia vain keskenään, kun taas toisinaan ryhmä voi päättää jakaa niitä muiden kanssa, jolloin muodostuu esitys. Draamassa tapahtuva omien todellisuuksien työstäminen ja yhdistäminen toisten todellisuuksiin synnyttää vuoropuhelua ja näin yhteisen jaetun todellisuuden. (Karkkulainen 2011, 13.)

7.1 Draama

Draamassa edellytyksenä on jokin arjesta poikkeava konteksti. Perustuen erilaisiin esteettisiin ja sosiaalisiin sääntöihin, sekä erikseen valittuun sisältöön ja aktiiviseen vuorovaikutukseen, syntyvät fiktiossa tapahtuva toiminta ja kokemus. Vahvuutena draamassa on todellisuuden jännitteiden käsitteleminen turvallisesti. Näin voidaan saada tuntumaa sellaisiin asioihin, jotka on koettu kauhistuttaviksi tai uhkaaviksi. Draamassa voidaan käsitellä ja jakaa iloa sekä huumoria. Draamassa käytetään teatterin perus osatekijöitä, kuten roolia, aikaa, jännitettä, tilaa, erilaisia symboleita, ristiriitaa ja metaforia. Draama on prosessina kokemuksellinen ja sen voimakkuus on prosessissa, joka yhdistää todellisuuden ja fiktion, sekä osallistaa. Ryhmän jäsenten kokemukset näkyvät yhdessä tehdyissä tarinoissa. Tämä näkyy erityisesti, kun jäsenet perustelevat keskusteluissa kuvitteellisen henkilön käyttäytymistä. Tavoitteena ammattikasvatuksessa on monitahoinen asioiden tarkasteleminen, viisaus ja käytännöllinen järki, ei niinkään varsinainen eheytyminen. Voidaankin kysyä saako oppiminen aiheuttaa ristiriitaisia tunteita ja jopa kyseenalaistaa omia aiempia näkemyksiä? (Karkkulainen 2011, 14.)

7.2 Draamakasvatuksen käsite

Draamakasvatuksen käsite sisältää kaikki erilaiset draaman ja teatterin toimintamuodot varhaiskasvatusikäisillä. Draamassa keskitytään teatterin sijaan enemmän toimintaan eli prosessiin, ei niinkään valmiiseen esitykseen. Leikki ja kasvatus ovat yhdistyneenä teatterin keinoin draamatyöskentelyssä. Keskiössä draamakasvatuksessa ovat kuvitteellinen todellisuus ja kuvitteelliset roolit ryhmässä, ilman yleisöä. Draamakasvatusta kuvaa vakava leikillisuus ja sen kautta voidaan käsitellä asioita, joita ei keskustelemassa pystytä niin hyvin saavuttamaan. (Ruokonen & Rusanen & Välimäki 2009, 30–32.)

Draamassa on kyse myös kasvatuksesta, sillä draamassa voidaan oppia jotakin sen sisällöstä. Draamakasvatuksessa on kyse jostakin ilmiöstä tai ongelmasta, jota voidaan tarkastella perustellusti draaman kautta. Siinä voidaan oppia jotakin itsestä ja sosiaalisista taidoista, kuten siitä, miten toimitaan yhdessä ja yhteisen tavoitteen eteen. Lisäksi draamasta itsestään voidaan oppia, kuten siitä kulttuurisena ilmiönä, tai sen kautta näyttelemisen taitoja, sekä teatterin kieltä. (Karkkulainen 2011, 13.) Toivanen (2014, 8-10) toteaa, että draamakasvatus kuuluu osallistavaan teatterin lajiin ja on osa taidekasvatusta. Todellinen tila muuttuu hetkellisesti kuvitteelliseksi tilaksi ja todellinen aika kuvitteelliseksi ajaksi yhteisestä sopimuksesta. Draama ei synny rekvisiitoista vaan enemmänkin osallistujista. Parhaimmillaan draamassa toimiminen edistää osallistujien ymmärrystä omasta ajattelustaan. Opetus ja leikillisuus ovat yhdistyneenä draamakasvatuksessa ja se pohjautuu kokemuksellisuuteen, sitoutuneisuuteen tunnepitoisella tavalla ja positiiviseen perusasennoitumiseen. Selkeää jakoa yleisöön ja esiintyjiin ei ole. Draamasta oppimiseen kuuluvat näkökulmat ovat kasvatuksellinen, taiteellinen, kulttuurinen ja henkilökohtainen.

7.3 Draamakasvatus oppimisen tukena

Draaman tarkoitus on vakava, mutta muoto leikkilinen. Draama voidaan määritellä oppimiseksi, taiteeksi ja tutkimiseksi. Oppimisella tarkoitetaan yhdessä merkitysten tutkimista ja niiden luomista. (Heikkinen 2005, 33.)

Lapsen ilmaisulliset ja kielelliset valmiudet kehittyvät draamassa ja siinä otetaan huomioon mielikuvituksen ja leikin kautta oppiminen, mikä on lapselle luontaista. Draamasta oppimisessa puhutaan esteettisestä kahdentumisesta, mikä tarkoittaa sitä että, roolissa voidaan tarkastella kuviteltua maailmaa roolihahmon kautta ja kuvitteellisen tilanteen jälkeen omana itsenä. Kun lapset osallistuvat draamaan, he yhdistävät kumpaakin todellisuutta ja luovat näin uusia merkityksiä. Lapsi voi kuvitteellisten roolien avulla tarkastella suhdettaan toisiin lapsiin ja maailmaan. Toisten huomioiminen on edellytys draamassa toimimiseen ja draaman työtavoilla toimiminen edistää lapsen sosiaalisia taitoja. Aikuisten ja lasten keskinäinen yhteistyö ja ryhmälähtöisyys korostuvat toiminnassa. Näiden lisäksi siinä painottuu keskeneräisyyden sietäminen ja korkea elämystaso. Vuorovaikutteisuus on keskeistä draamassa toimiessa ja sen rakentuminen ryhmäläisten ajatuksille, toiminnalle ja pohdinnoille. (Toivanen 2014, 11-12.)

Koska draamakasvatus perustuu kokemukselliseen oppimiseen, siinä informaation syntyminen vaatii toimintaa ja siitä tulevaa kokemusta. Eriolaisten toimintatapojen kokeilu aktiivisesti, uusien mielipiteiden omaksuminen ja sisäistäminen, sekä itsetuntemuksen kehittäminen ovat työskentelyn tavoitteena. Kun oppiminen tapahtuu pääsääntöisesti toimimalla, edellyttää se myös toimimisen kokemuksen käsittelemistä ja saattamista muotoon. Draamaan kuuluu se, että lapsi saa mahdollisuuden pohtia ja eritellä tehtyä. Sanallisesti jaettu kokemus voi ryhmässä muuntua jäsentyneeksi tiedoksi. (Toivanen 2014, 13.)

Draamakasvatuksen yksi oppimisen kohde sen kolmesta osa-alueesta on sosiaalinen ja yksilöllinen oppiminen. Tällä alueella työskenteleminen yhteistä päämäärää kohti, empatian kehittyminen ja yhteistyötaidot, sekä

toisten huomioiminen ovat merkittäviä. Henkilökohtaisella tasolla voidaan oppia ilmaisemaan omia tunteita ja mielteitä, sekä voidaan oppia jotakin itsestä. Lapsen taito tunnistaa ja ilmaista tunteita kehittyvät, sillä ne kuuluvat draamassa toimimiseen. Draaman kautta voidaan tukea myös lapsen kielellistä kehitystä, yhteistyötaitojen kehittymistä ja sosiaalisia valmiuksia, sekä lasten on mahdollista tarkastella ja ymmärtää draamassa käsiteltäviä asioita. Kasvamisen vapaus näkyykin draamakasvatuksessa, sillä siinä ei toimita vain valmiiksi annettuja ajatuksia soveltaen. (Toivanen 2014, 15.)

7.4 Tarinoiden merkitys

Tarinat voivat olla lasten apuna tunne-elämän järjestämisessä ja ymmärryksen luomisessa maailmasta. Draamakasvatus ja kuvitteluleikit ovat usein juonellista ja tarinallista. Lapsen tunne-elämä voi syventyä, kasvaa ja selventyä, kun tarinoita dramatisoidaan. Jako hyviin ja pahoihin hahmoihin on leikki-ikäiselle lapselle leikin jännitteen pohja. Yksiulotteiset tarinan hahmot johdattavat lasta ymmärrykseen hahmojen toiminnoista ja reaktioista. Vaikeuksien keskellä ponnistelu kuuluu sadun jännitteeseen ja draamatyöskentelyyn. Tarinat, joissa hyvä voittaa ja paha saa palkkansa, ovat lapselle tyydyttäviä tarinan loppuratkaisuja. Nämä auttavat lasta saamaan tunteen, että hän selviytyy, vaikka elämässä tulisikin koettelemuksia. Sadut tarjoavat niiden hahmojen kautta lapselle samaistumisen kohteita, mikä vahvistaa lapsen kykyä asettua toisen ihmisen asemaan. Saduissa voi peilata omia käsityksiä itsestä ja muista identifioimalla, resonoimalla ja tunnistamisella. Lapsen huomattessa käyttäytyvänsä niin kuin roolihahmo, tapahtuu identifioituminen. Resonoimisessa roolihahmon teot ovat vain osittain tuttuja ja tunnistamisessa taas lapsi voi nähdä roolihahmon omassa elämässään. Lapsi kiinnostuu sadusta sitä enemmän, mitä vahvemmin hän identifioituu, tunnistaa ja resonoi. Samalla tavalla lapsi myös sitoutuu vahvemmin draamatoimintaan. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 17-18.)

8 TUTKIMUSMENETELMÄ, KOHDERYHMÄ JA PALAUTTEEN KERUU

Tutkimusluvan myönsi Joensuun ortodoksinen kirkko 23.3, minkä jälkeen vahemmilta pyydettiin kirjallinen suostumus (LIITE 1) siihen, saako heidän lapsensa osallistua kuvattaviin draamapajoihin ja saako heiltä kerätä opinnäytetyöhön liittyen palautetta. Vanhemmille jaettiin myös kirje (LIITE 2), jossa kerrottiin opinnäytetyön tavoitteet, tarkoitus ja tutkimusmenetelmät, sekä palautteen keräämisen muodot ja niiden tarkoitus.

8.1 Tutkimusmenetelmä

Toteutan opinnäytetyöni toiminnallisena opinnäytetyönä. Vilkka ja Araksinen (2003, 51) toteavat, että toiminnallisessa opinnäytetyössä on aina tarkoituksena saada tehtyä konkreettisesti jokin tuotos, kuten ohjeistus, kirja, tietopaketti tai tapahtuma. Raportissa onkin ilmevä käytetyt keinot konkreettisen tuotoksen synnyttämiseen. (Vilka & Airaksinen 2003, 51.) Palautteen kerään näistä draamakasvatuspajoista laadullisia menetelmiä käyttäen, joista merkittävimpänä pidän draamakasvatuspajojen kuvaamista videokameralla. Muina menetelminä käytän haastattelua ja havainnointia. Vilkan ja Airaksisen (2003, 63) mukaan, kun tavoitteena on ymmärtää ilmiötä kokonaisvaltaisesti, on laadullinen tutkimusmenetelmä selvityksen toteuttamistapana toimiva. Laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen halutaan ymmärtää jotakin uskomuksia, ihanteita tai käsityksiä ihmisten toiminnan taustalla. Laadullinen tutkimusmenetelmä palvelee toiminnallisessa opinnäytetyössä myös silloin, kun tarkoituksena on toteuttaa idea, joka pohjautuu kohderyhmän näkemyksiin. (Vilka & Airaksinen 2003, 63.) Videoinnin, havainnoinnin ja haastattelujen tarkoituksena onkin antaa ymmärrystä draamapajojen onnistumisesta erityisesti lasten näkökulmasta, mutta myös työntekijän näkökulmasta. Näiden näkemysten on tarkoitus toimia apuvälineinä tehdessä opasta draamapajoista.

8.2 Kohderyhmä

Kohderyhmäksi valikoitui päiväkotiki Pääskyn esikouluikäiset lapset, joita oli seitsemän. Tämä sen vuoksi, että kaikki osallistuvat lapset pääsisivät oikeasti kunnolla osallistumaan tuokioihin. Ensin tarkoituksena oli järjestää draamapajat suurimmalle osalle päiväkodin kaikista lapsista, noin 20 lapselle. Lasten osallistumisen kannalta, se olisi ollut hyvin haastavaa ja mahdollisesti jopa hyvin kaoottista.

8.3 Palautteen keruu

Työntekijöiltä palautteen kerään suullisesti haastattelun avulla jokaisen draamakasvatuspaja kerran jälkeen käyttäen apunani valmista kolmen kysymyksen lomaketta (LIITE 3), jonka täytän itse haastattelun aikana. Lomakkeessa kysytään lähinnä mikä heidän mielestään kyseisessä draamapajassa onnistui ja missä olisi kehitettävää. Kolmantena kysytään vapaasti muita mieleen tulleita kommentteja. Kysymyksillä haetaan työntekijän näkökulmaa draamapajoihin niin, että oppaassa voidaan ottaa huomioon heidän kommenttinsa ja kehitysehdotuksensa.

Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa ja se onkin näin ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä. Sen suurin etu on aineistoa kerätessä joustavuus. Haastattelussa ihmiselle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita vapaasti. Ihminen on tässä aktiivinen ja merkityksiä luova osapuoli. Haastattelu valitaan usein siksi, että kysymyksessä on tuntematon alue ja tutkijan on vaikea tietää vastausten suuntaa etukäteen tai saatavia tietoja halutaan syventää ja voidaankin pyytää perusteluja esitetyille mielipiteille. Strukturoidussa haastattelussa, eli lomakehaastattelussa käytetään apuna lomaketta. Kysymysten muoto ja esittämisjärjestys on ennalta määrätty. Tämä haastattelun muoto on helppo toteuttaa sen jälkeen, kun kysymykset on saatu laadittua. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 207–208.) Toimeksiantajat halusivatkin heille helpon ja nopean tavan antaa palautetta draamapajoista. Tässä tapauksessa myös vastausten suuntaa ei voi tietää, sillä ne liittyvät paljon siihen, kuinka draamapajat saadaan

toimimaan. Strukturoidun haastattelun avulla palaute ei myöskään lähde rönsyilemään, vaan joka kerralta palautetta saadaan tietystä viitekehyksessä, näin niitäkin on helpompi verrata keskenään.

Tutkimuksissa on yhä enemmän noussut esille lapsuuden ja lapsen näkyväksi tekeminen, sekä näkökulma lapsesta aktiivisena toimijana. Sosiologi Harriet Strandell eristää kolme pääsyytä sille, miksi on syytä pohtia eettisiä kysymyksiä lapsi- ja lapsuustutkimuksissa. Tähän kuuluvat se, että lapsia on ryhdytty pitämään luotettavina informaation antajina ja lapsista tietoa halutessa, kysytään sitä lapsilta itseltään, eikä vain ainostaan vanhemmilta tai muilta aikuisilta. Lapsuuden ja aikuisuuden näkeminen toistensa vastakohtina on näkemyksenä alkanut rappeutua, sillä huomio lapsi- ja lapsuustutkimuksissa suunnataan lasten sosiaaliseen osallistumiseen ja heidän toimijuuteensa. Kolmantena syynä on se, että eettinen keskustelu on kohonnut useanlaisessa tutkimustoiminnassa entistä merkittävämpään asemaan. Lapset ovat asiantuntijoita omalla elämänalueellaan ja keskusteltaessa heidän leikeistään. Lapsilla on myös sellaista tietoa, mitä ei voida mistään muualta saada. On tarpeellisempaa haastatella, havainnoida tai keskustella lasten itsensä kanssa, selvittäessä asioita vaikkapa lasten leikeistä, toiveista ja ajatuksista, sen sijasta, että niistä keskustellaan lapsista kiinnostuneiden aikuisten kanssa. (Karimäki 2012, 143-144.)

Kuvatessani draamapajat, saan tallennettua lasten kommentit, reaktiot ja keskustelut, jolloin voin analysoida niitä myöhemmin pohtiessani draamapajojen onnistumista lasten ja tilanteen näkökulmasta. Erityisen tärkeä on saada tallennettua lasten tulkinnat draamakasvatuspajojen tarinoista, joihin lapset saavat itse vaikuttaa. Lapsilta palautetta kerään myös jokaisen draamakasvatuspajan jälkeen erilaisia ilmekortteja apuna käyttäen, sillä ne ovat matalan kynnyksen mielipiteen ilmaisun keino. Jokaisen kerran jälkeen jätän myös mahdollisuuden kysymyksille ja kommenteille, sekä keskustelulle.

Tutkimusaineistona voivat toimia erinäiset tallenteet, niiden muodosta riippumatta. Kuvaukset ja äänitykset ovat oma ryhmänsä, joissa on

tavoiteltu autenttisen tilanteen vangitsemista. Kuvausta voidaan käyttää havainnoimiseen muistiinpanojen sijasta. (Kananen 2014, 93.) Heinonen (2000, 109) toteaa, että kuvanauha on oletetusti totuudenmukainen, koska siinä näkyy kaikki se, mikä on tapahtunut. Näin ei nojauduta ihmisen valikoivaan muistiin, joka voi sensuroida osan tapahtumista. Tapahtumat ovat sellaisenaan valmiina tulkittaviksemme. Tämä onkin kuvaamisen hyvä ja huono puoli. Kaikki tieto on niin sanotusti tallennettu, mutta kuvauksen kohteena olleiden ajatuksista ja kokemuksista ei ole tietoa.

Litteroinnissa muokataan esimerkiksi nauhoitettu haastattelu tekstiksi. Tauoilla ja äänenpainolla voi joissakin tapauksissa olla suuri merkitys ja silloin ne on syytä kirjoittaa myös tekstiin. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1996, 163.) Kuvanauhojen litterointi tapahtuu eleiden, liikkeiden, puheen ja tapahtumien tarkkuudella. Aivan kaikkien lasten jokainen ele ei tule mukaan, sillä se veisi aikaa, eikä olisi opinnäytetyön kannalta merkittävää. Näistä koodataan kolmen teeman alle opinnäytetyön kannalta mielekästä informaatiota, jota voidaan käyttää hyödyksi tehdessä draamapajojen opasta. Vilkka ja Airaksinen (2003, 64.) kirjoittavat, että puhuttaessa toiminnallisesta opinnäytetyöstä on litteroinnissa syytä keskittyä sisällön tuottamisen kannalta ja kohderyhmän näkökannasta tarpeelliseen informaatioon. Kerättyä aineistoa on syytä analysoida toiminnallisessa opinnäytetyössä silloin, kun siitä saatua selvitystä halutaan käyttää sisällön valintojen perustelussa tutkimustietona.

Litteroitu teksti on itsessään liian laaja aineisto, joten teksti on tiivistettävä litteroinnin jälkeen koodaamalla. On osattava tutkijana aavistella mitä tekstistä hakee, mutta liiallisia ennakko-odotuksia tulee välttää, ettei tulkinta ohjaudu nimenomaan odotusten mukaisesti. Koodausjärjestelmän luomiseksi on oltava teoreettiset odotukset tutkittavasta ilmiöstä. Tätä kutsutaan deduktiiviseksi lähestymistavaksi. Koodauksen jälkeen aineistosta kokeillaan löytää teemoja, säännönmukaisuuksia ja malleja koodauskehikön avulla. (Kananen 2014, 104.)

Litteroinnin teemoiksi valikoitui kolme opinnäytetyön kannalta merkittävää teemaa. Näitä olivat ensimmäisenä lasten ratkaisut sosiaalisiin tilanteisiin

ja kommentit niistä, toisena lasten kommentit harjoitteista ja tuokiosta, sekä kolmantena lasten reaktiot, innostuminen ja mukaan lähteminen. Näihin kolmeen asiaan liittyvät kommentit ja tapahtumat merkattiin koodauksen avulla litteroituun tekstiin eri värein. Lisäksi teksistä alleviivattiin muita oleellisia asioita tai tapahtumia, jotka eivät sopineet näiden kolmen teeman alle, mutta jotka olisi hyvä ottaa huomioon.

Muun muassa vuorovaikutuksen tutkimisessa havainnointi on erinomainen menetelmä, kuten myös tilanteissa, joita on vaikea ennakoida ja jotka muuttuvat nopeasti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 212.) Käytän lisäksi omaa havainnointia arvioidessa draamapajoja. Tähän otan avukseni jokaisen kerran jälkeen tehtävät kirjalliset muistiinpanot. Grönfors (2015, 146-148) toteaa, että olennaisena osana havainnointiin liittyy osallistuminen. Havainnointi, jossa tutkija on oman roolinsa kautta mukana tekemässä havaintoja tutkimastaan, on tutkijan ja tutkittavan välillä molemminpuolinen dialogi. Näin tutkija oppii tuntemaan tutkittavansa yksilönä ja tutkittavan sanoista ja teoista heijastuu tutkijan läsnäolo. Tutkijalla on osallistuessaan niin sanottu kaksoisrooli, jossa hän on tutkijan roolissa, mutta myös ihmisen roolissa. Kerätessä aineistoa onnistuneesti on tutkija työskenneltävä omasta persoonastaan käsin. (Grönfors 2015, 146-148.) Pyrkimyksenä onkin, että minua itseäni ei korosteta lapsille tutkijana, vaan enemmänkin ihmisenä, tulevana ”opena”, joka tulee pitämään heille tuokiota, sillä sellainen tilanne on lapsille luonnollinen päiväkodissa.

9 DRAAMAPAJOJEN TAUSTA, SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Draamassa työskentelystä voi löytää kuusi vaihetta. Nämä ovat virittäytyminen, sopimus, satu, draama, pohdinta ja lopetus.

Virittäytymisessä aluksi virittäydytään aiheeseen. Näitä ovat erilaiset leikit ja pelit, joita voisi kutsua myös lämmittelyksi. Tarkoituksena tässä on mielenkiinnon herääminen, turvallisen ilmapiirin ja luottamuksen luominen. Seuraava vaihe on sopimus, jossa ryhmä päättää työtavoistaan ja siinä jutellaan siitä, mitä ryhmäläisille on luvassa. Sopimuksessa kerrotaan myös draamassa käsiteltävä aihe. Kolmas vaihe on satu, joka voidaan kertoa omin sanoin, tai käyttäen apuna valmista satua. Sadusta heränneille kysymyksille ja pohdinnoille on syytä antaa aikaa joko sadun aikana, tai sen jälkeen. Neljäs työskentelyvaihe on draama, mikä tarkoittaa draamaharjoituksia. Niissä voidaan työstää samoja tunteita, mitä sadussa kuultiin. Draamaa voi toteuttaa niin näyttelemällä kuin kuvataiteen voimin. Nukketeatteri on lapselle luonteva tapa purkaa kokemuksia. Tämän lisäksi erilaiset harjoitustehtävät liittyen tunteiden erittelyyn ovat mahdollisia. Eri tunnetiloja ja toimintatapoja, jotka ovat itselle vieraita, voidaan toteuttaa roolien kautta. Näin voidaan oivaltaa roolihahmon ajatuksia. Viides vaihe on pohdinta, jossa sadusta voidaan jutella. Lapsen mielipiteelle on tässä annettava tilaa. Kuudennessa ja viimeisessä vaiheessa, joka on lopetus, ryhmän ajatuksia kootaan suullisesti tai kirjallisesti yhteen. Lapset voivat kertoa, miltä harjoitukset heistä tuntuivat, tai kerrata tarinan pääkohtia. Ilmapiirin lopetuksessa on tarkoitus olla rentouttava. (Kotka 2011, 23-25.) Draamapajat pohjautuvatkin pääsääntöisesti näihin draaman työskentelyvaiheisiin, jotka luovat jokaiseen pajaan yhteneväisen rungon.

9.1 Draamapajojen aikataulu

Kuvio 1, Draamapajojen eteneminen

Ylläolevassa kuviossa (Kuvio 1) näkyy draamapajojen eteneminen suunnittelusta toteutukseen asti. Tammikuun alussa aloitettiin draamapajoihin liittyvän teorian etsiminen ja helmikuun alusta draamapajojen sisällön kokoaminen, kuten tarinoiden muodostaminen ja harjoitusten valitseminen teorian pohjalta. 1.3.2017 käytiin keskustelua draamapajojen sisällöstä ja aiheesta päiväkotia Pääskyn työntekijöiden kanssa. Tämän keskustelun pohjalta muokattiin draamapajoja juuri Pääskyy sopivaksi. Keskustelussa käytiin läpi päiväkotia Pääskyssä toistuvasti ilmenneitä lasten ristiriitailanteita ja päätettiin alustava draamapajojen toteutusviikko, joka oli viikko 13. Tutkimusluvan Joensuun ortodoksinen seurakunta myönsi 23.3. ja sen johdosta draamapajat päästiin järjestämään viikolla 13. Maanantaina 27.3 tapasin henkilökohtaisesti aamun aikana kaikki ensimmäiseen draamapajaan osallistuvien lasten vanhemmat, joilta pyysin kirjallisen luvan heidän lastensa osallistumiseen ja jaoin esittelykirjeet. Näin ensimmäinen draamapaja päästiin järjestämään samana päivänä. Toinen draamapaja järjestettiin seuraavana päivänä 28.3 ja kolmas 30.3.

9.2 Draamapajojen kulku

Draamapajat alkavat aina virittäytymisellä ja aiheen esittelemisellä. Ensimmäisellä draamapajakerralla on tietenkin syytä esitellä lapsille minut tuokioiden ohjaajana, sekä videokamera ja sen mukana olemisen

tarkoitus. Esittelyvaiheen jälkeen on jokaisella kerralla jokin draamaan virittäytymisharjoitus ja tarinan aiheen esittely. Tämän jälkeen päästään käsiksi tarinaan, joka kertoo jokaisella kolmella kerralla Tupsusta ja hänen ystäviästään, jotka asuvat kukkasavannilla (KUVA 1). Jokaisella kerralla tarinoissa käsitellään erilaisia teemoja ja sosiaalisia tilanteita, jotka esitetään näiden pehmoleluhahmojen, Tupsun ja hänen ystäviensä kautta. Tarinoiden tilanteet on keksitty perustuen hankittuun teoriatietoon lasten sosiaalisista taidoista ja pulmista, kiusaamisesta, sekä toimeksiantajan kanssa käydystä keskustelusta. Jokaisen tuokion ideana on se, että tarina jää jostain kohtaa kesken, jonka jälkeen on lasten vuoro, erilaisia menetelmiä käyttäen, näyttää, kuinka tarina voisi loppua. Tarinan jäätyä kesken, käydään ensin hieman keskustelua siitä, mitä tarinassa oikein tapahtui. Näin päästään pohtimaan tilanteiden ratkaisua jo ennen kuin päästään rooleihin, eli näyttämään tarina loppuun. Apuna keskustelussa ja ajatusten herättelyssä toimivat apukysymykset lapsille (LIITE 4). Ohjaaja käyttää apunaan rumpua tarinan aloituksessa ja lopetuksessa. Rummun lyönti kertoo milloin tarina alkaa ja milloin se loppuu. Näin lapset tietävät milloin on syytä kuunnella.

Sinivuorten (2007, 188-189) mukaan forum-teatterissa esitetään etukäteen harjoiteltu draamatarina pienoisnäytelmän tapaan. Tilanteen pysäyttäjänä ja uusien elementtien tuojana toimii tässä ohjaaja. Forum-teatterissa yleisö voi koostua draamaan osallistuvasta ryhmästä, mutta katsojat voivat olla myös ulkopuolisia. Tehtävänä yleisöllä on erottaa erilaisia toimintatapoja draamatarinan eri tilanteisiin ja niiden ratkaisemiseen. Yleisöä ohjaaja pyytää osallistumaan draamatarinaan ja sen tilanteeseen roolityöskentelyn kautta, kokeillen erilaisia toimintamalleja. Tarkoituksena ei ole etsiä yhtä oikeaa ratkaisua, vaan tuoda esiin useita ratkaisumalleja. Jokainen tilanteeseen osallistunut muodostaa tarinasta omat näkemyksensä. Martinez-Abarca ja Nurmi (2015, 73) kertovat, että lasten arjesta voidaan saada aiheita forum-teatteriin. Lasten konfliktitilanteet tarjoavat lukemattomia aiheita forum-teatteriin ja niissä tilanteet on etäännytetty roolihenkilöiden maailmaan. Näin lapsi voi ratkoa omaa ristiriitaansa roolien kautta. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 73.) Forum-teatterin

työskentelytavat näkyvät draamapajoissa tarinan kesken jäämisessä ja siinä, että lapset saavat osallistua ja kokeilla erilaisten roolien kautta tilanteen päättymistä. Tilanteet liittyvät pitkälti juuri lasten ristiriitatilanteisiin.

KUVA 1. Tupsu pesässä kukkasavannilla.

Työskentelytavan vuoksi draamapajojen suuntaa on mahdotonta tietää ennalta ja se onkin hyvin pitkälti kiinni lasten osallistumisesta ja heidän ideoistaan. Ensimmäisen draamapajan onnistuminen määrittää seuraavien draamapajojen sisältöä. Turjan (2016, 47-48) mukaan osallisuudesta puhuttaessa, voidaan puhua myös osallistamisesta, mikä tarkoittaa aikuisten käyttämiä keinoja, joilla he yrittävät saada lapset osallisiksi toimintaan. Koska osallisuus pohjautuu vapaaehtoisuuteen ja dialogisuuteen, sekä tasavertaiseen suhteeseen, olisi parempi sana osallistamiselle osallisuuden mahdollistaminen. Osallisuus voi päiväkodissa näyttäytyä monella tapaa, kuten eräässä tapauksessa lasten ehdotuksesta lasten kokouksen pitäminen. (Turja 2016,47-48.)

Draamapajoissa lapsella onkin mahdollisuus vaikuttaa vapaasti juuri tarinan kulkuun tai halutessaan olla vaikuttamatta, mutta pääpiirteittäin toiminnan rakenne on ennalta suunniteltu. Tarkoituksena on kuitenkin kuunnella lasten ehdotuksia ja tarttua niihin, sekä muokata draamapajoja

lapsiryhmän mukaan niiden edetessä. Turja (2016, 53) toteaa, että lapsille osallisuuden mahdollistaminen osoittaa luottamusta heihin. Osallisuuteen on liitetty paljon positiivisia vaikutuksia, kuten metakognitiivisten taitojen kasvu, joka tarkoittaa kykyä pohtia omaa ajatteluaan, itseluottamuksen kasvu, yhteistyötaitojen kehitys ja minäkäsityksen selkiintyminen.

Lasten tarinan loppuun saattamisen ja keskustelun jälkeen, on vuorossa erilaisia draamallisia harjoitteita liittyen sosiaalisiin taitoihin ja draamapajan teemaan. Lopuksi lapsilta kysytään, jäikö heitä mietityttämään joku asia, onko heillä kysyttävää aiheesta, tai mitä he pitivät kyseisestä tuokiosta. Tämän jälkeen jokainen lapsi saa myös kolme ilmekorttia, joissa on surullinen, vakava ja iloinen naama. Näiden avulla lapsia pyydetään kuvaamaan, kuinka paljon he pitivät tuokiosta. Iloinen naama kuvaa sitä, että lapsella on ollut kivaa, vakava naama kertoo, että ei oikein tiedä, onko ollut kivaa vai tylsää, tai on ollut kumpaakin ja surullinen naama kertoo, ettei ole pitänyt tuokiosta tai on ollut tylsää. Lapset saavat itse asettaa valitsemansa ilmekortin Mitä Mieltä -kehykseen (LIITE 5). Kaikkia draamapajojen toimintaa yhdistää kuuntelu, yhteistyötaidot ja keskustelu, sekä neuvottelu. Ne ovat koko ajan läsnä jokaisessa hetkessä ja kuuluvatkin oleellisesti sosiaalisiin taitoihin.

Draamassa konteksti on jotenkin erityinen ja erilainen kuin oikea elämä. Draama ei olekaan niin kutsuttua tavallista elämää, vaan siitä irtautumista. (Heikkinen 2004, 97.) Käytänkin draamassa erilaisia lavasteita luodakseni tarinan hahmoille oman maailman nimeltä ”Kukkasavanni”, jossa he elävät. Erilaiset kankaat, tekokukat, luonnosta poimitut kivet ja silkkipaperista tehdyt pusikot, luovat tarinan maailmaa.

9.3 Draamapajojen harjoitteet

Draamapajojen taustalle hain ideoita erilaisista lähteistä, joissa oli koottu lasten kanssa tehtäviä erilaisia draamallisia harjoitteita. Näitä muokkasin opinnäytetyön tarpeen mukaiseksi niin, että ne sopivat opinnäytetyön tarinan teemaan ja nimenomaan sosiaalisiin taitoihin. Kaikista eniten inspiraatiota toiminnalliseen osuuteen sain Tiina Haapasalon, Katri

Kirkkopelton ja Laura Revon teoksesta Mun Ja Sun Juttu!, sekä Riika Kotkan teoksesta Tarinat Tunteiden Tulkkina - Toiminnallisia Ideoita Satujen Ja Draaman Maailmasta. Sain vaikutusta myös Kirsi Liuskan ja Tiina Turusen teoksesta Häijyherneitä ja Lempeyslientä - Opas Lasten Ristiriitatilanteiden Ehkäisyyn. Näissä teoksissa näkyi lasten sosiaalisten taitojen tukeminen ja ne ovat tuoreita teoksia, sillä ne on tehty aikavälillä 2011–2016. Siksi keräsin juuri näistä teoksista ideoita draamapajojen harjoitteisiin.

10 DRAAMAPAJOJEN ARVIOINTI

Draamapajojen palautteessa ja arvioinnissa kiinnitän omien havaintojeni ja työntekijän haastattelun lisäksi pääasiallisen huomion videomateriaalin litteroidusta tekstistä pomittuihin kolmeen teemaan. Näistä teemoista ensimmäisenä on lasten ratkaisut sosiaalisiin tilanteisiin ja kommentit niistä, toisena lasten kommentit harjoitteista ja tuokiosta, sekä kolmantena lasten reaktiot, innostuminen ja mukaan lähteminen. Näiden teemojen lisäksi kirjoitan jokaisen arvioinnin loppuun muita tekemiäni huomioita litteroidusta tekstistä ja draamapajoista ylipäätään. Ensin kerron lyhyesti kunkin draamapajan sisällön ja siirryn sen jälkeen palautteeseen ja arviointiin. Litteroidussa tekstissä itsestäni käytän sanaa ”ohjaaja”.

10.1 Ensimmäisen draamapajan kuvaus

Ensimmäisen draamapajan teemana ovat toisten huomioiminen, toisen tilanteeseen asettuminen ja toisten, sekä omien tunteiden huomioiminen. Aiheena ovat myös ristiriitatilanne ja leikistä pois jättäminen. Tupsun tarina kertoo ensimmäisellä kerralla siitä, kuinka Tupsu jätettiin leikin ulkopuolelle. (LIITE 6) Lapset pääsevät näyttämään tarinan lopetuksen nukketeatterin tavoin. Jokainen halukas lapsi pääsee osallistumaan. Sinivuoret (2007, 238-239) kirjoittavat, että useissa tarinoissa tarkasteltavat aiheet voivat olla kipeitä ja läheisiä, joten nukkejen kautta niihin voidaan saada sopiva etäisyys. Ilmiötä voidaankin tarkastella nukkejen kautta.

Virittäytymisenä tällä kerralla on Kotkan (2011, 37) Peiliharjoituksesta sovellettu versio ja draamallisina harjoituksina ovat ensimmäisenä Miltä Tuntuu -harjoitus, joka on sovellettu tunteita käsitteleväksi Kotkan (2011, 51) Jana -harjoituksesta ja toisena Tervehdys harjoitus, joka on sovellettu Kotkan (2011, 50.) Kättelyleikistä, sekä Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 30.) Tunteita -harjoitteesta. Varaharjoituksena on Erilaisuus-samanlaisuus -jana, joka on sovellettu versio Kotkan (2011, 73.) Jana -harjoituksesta. Kuvaukset draamaharjoituksista löytyvät liitteestä seitsemän (LIITE 7). Nämä harjoitukset liittyvät toisten kohtaamiseen ja

tunteiden huomioimiseen, sekä niiden näyttämiseen. Sinivuorten (2007, 269.) mukaan toisen tunteisiin eläytyminen, ympäröivän maailman havainnoiminen tunteiden kautta, omien erilaisten tunteiden tunnistaminen ja niiden hallitsemisen oppiminen, tutkiminen, kuinka tunne vaikuttaa tekoihin ja käyttäytymiseen, sekä kuinka toiminta vaikuttaa tunteisiin, ovat tavoitteena tunnetilaharjoituksissa.

10.2 Ensimmäisen draamapajan palaute ja arviointi

Ensimmäiseen draamapajaan osallistui ryhmän seitsemästä lapsesta viisi. Omien draamapajan jälkeisten ylös kirjoittamieni havaintojen mukaan, lapset innostuivat siitä, että saivat itse osallistua tarinaan ja näyttää sen lopetuksen. Lapset myös kuuntelivat tarkkaan ohjeita ja levottomuutta oli vain vähän. Lapset ymmärsivät idean, lähtivät hyvin mukaan ja keksivät hyviä ratkaisuja tarinan päättämiseksi. Draamapajasta jäi kuitenkin kuva, että ohjaajana kiirehdin hiukan keskusteluissa ja lapsilta olisi tullu varmasti vielä paljon enemmän kommentteja, jos heille olisi antanut enemmän aikaa.

Työntekijän haastattelussa työntekijä toi ilmi, että alun esittely oli hyvä ja kameran esittely tapahtui sujuvasti. Aihe näkyi draamapajassa hyvin ja Kukkasavanni, jossa hahmot asuivat, oli kiva idea. Ohjaajana, työntekijän näkökulmasta, annoin hyvin palautetta lapsille, esimerkiksi sanomalla: "Hyvä!" ja otin kaikki huomioon. Työntekijän mielestä rumpu oli hyvä idea ottaa tarinan aloitukseen ja lopetukseen. Työntekijä kertoi, että hänen mielestään tuokio oli hyvin suunniteltu ja kiireetön, sekä lapset olivat hyvin mukana. Työntekijä piti siitä, että lapset pääsivät jatkamaan tarinaa ja lopetus oli hyvä, kun sai konkreettisesti laittaa ilmekortin Mitä Mieltä - tauluun. Työntekijä antoi kuitenkin kritiikkiä siitä, että draama sanaa ei esitelty lapsille alussa ja pohti, voisiko draamapajoihin ottaa mukaan esikoululaisten Eskari-hiiren. Eskari-hiiri on esikoululuokassa asuva pieni pehmohiiri. Työntekijän näkökulmasta tuokio oli siis onnistunut, mutta opinnäytetyön kannalta olisi tärkeää kysyä työntekijältä myös suoraan, näkyikö sosiaalisten taitojen tukeminen draamapajoissa.

Videomateriaalin litteroinnissa teemassa lasten ratkaisut sosiaalisiin tilanteisiin ja kommentit sosiaalisista tilanteista, tuli paljon materiaalia. Sitä tuli runsaasti tuokion harjoituksista, keskusteluista ja lasten tekemistä tarinan lopetuksista. Teeman alla voi huomata yhtäläisyyksiä siinä, että lapset kokivat negatiivisena sen, ettei tarinan päähenkilöä Tupsua otettu leikkiin. Ohjaajan kysyessä miltä Tupsusta oikein tuntui, eräs lapsi kommentoikin: *“Se ei tuntunu kivalta.”* Kysyttäessä huomasivatko muut hahmot Tupsun pahan mielen, oli vastaus eräältä lapselta ei ja toinen kommentoi: *“Ehkä ne oli niin kiinni niissä autoissa.... ettei huomannu.”* Lapset osasivat heti etsiä syitä ja ymmärrystä toisen toiminnalle. Lasten tarinoiden lopetuksissa näkyivät sosiaaliset taidot erityisen hyvin. Eräs lapsi kommentoi hahmollaan: *“Ihan hirveän hauskaa et meillä on nää autot, mutta tulikohan sille Tupsulle nyt paha mieli, kun ei otettu sitä leikkiin?”* Tässä tulee heti esiin toisten tunteiden huomioiminen. Lapset ratkaisivat tilanteen kysymällä leikin ulkopuolelle jätetyltä hahmolta, että tuliko tälle paha mieli ja pyysivät tämän mukaan leikkiin. Lapset keksivät myös ratkaisun siihen, ettei päähenkilöllä ollut samanlaista lelua, kuin muilla tarinan hahmoilla ja osasivat ottaa huomioon toisen tilanteen. Tämä tulee hyvin esiin lasten esittämän tarinan lopetuksesta, jossa hahmot keskustelevat:

*Lapsi A: “No haluaks sä tulla? Me voidaan lainata sulle näitä meidän autoja.”
(sanoo hahmolle, jolla ei ole autolelua, vaan helikopteri.)*

Lapsi B: “Joo.”

Lapsi A: “Me voidaan vaikka vuorotella, jos me annetaan sun leikkiä meidän autoilla jos me saadaan siun helikopteri?”

Lapsi B: “Joo.” Ojentaa helikopterin sitä pyytävälle hahmolle.

Lapsi A: “Kiitos! mennään leikkimään.” Hahmot menevät leikkimään helikopterilla ja autoilla yhdessä.

Lapsi A: “Sinä saat ensin minun (auton).” Ojentaa autolelun hahmolle, jolta sai helikopterin. Hahmot leikkivät.

Lapsi C: "Haluatko sinä nyt leikkiä tällä?" Hahmot vaihtelevat lelujaan.

Toisessa lasten keksimässä tarinan lopetuksessa yksin jäänyt Tupsu menikin hyvällä mielellä kotiin nukkumaan ja totesi: *"Voitte te varmasti huomenna ottaa minut taas leikkiin. (iloisesti)"*. Tarinassa seuraavana päivänä muut hahmot pyysivät tätä mukaan leikkiin ja kaikki hahmot leikkivät tämän jälkeen sopuisasti. He myös päättivät olevansa jälleen kavereita. Tarinoiden lopetuksissa lapset lähtivät hyvin mukaan toistensa ehdotuksiin ja *"Joo."* sana esiintyy useita kertoja. Lapset tekivät siis hyvää yhteistyötä ja tarina eteni, sekä oli positiivinen, kaikki hahmot mukaansa ottava. Lisäksi lapset osasivat kertoa tarinassa tapahtuvia samanlaisia tilanteita omasta elämästään. Kotka (2011, 24) kertoo, että satuja myös tulkitaan muuttamalla niitä nykyaikaan. Näitä sanotaan aputarinoiksi ja niissä itse tarina poikkeaa alkuperäisestä, mutta niissä käsitellään samoja ilmiöitä. Satua voidaan miettiä aputarinassa oman elämän kautta, onko itselle käynyt vastaavanlaisia tilanteita (Kotka 2011, 24.) Aputarinoiden käyttäminen tulee esiin seuraavista lasten kommentteista:

Lapsi A: "Minä en oo ottanu (sisaruksen nimi) leikkiin, koska se kiusaa."

Lapsi B: "Kerran ku ensimmäistä kertaa kun (nimi1) tuli päikkäriin, niin (nimi2) ei ollu sen takii enää miun kaveri, kun ne ei ottanu minuu leikkiin, mut nyt se on muuttunu se tilanne. (nimi1) leikkii miun kanssa ja (nimi2) leikkii kahen muun lapsen kanssa."

Miltä Tuntuu -harjoituksessa lapset menivät useaan otteeseen "En tiedä" -lakanan päälle, kun heitä pyydettiin miettimään toisten ihmisten tunteita. Miltä tuntuu henkilöstä, joka tönäisee sinua tai miltä tuntuu henkilöstä, kenen kanssa sinulla on riita, olivat tällaisia kysymyksiä. Tervehdys -harjoituksessa lapset ottivat hyvin huomioon kaikki ryhmän jäsenet, sillä lapset kätelivät toinen toisiaan sekalaisesti, eikä kukaan jäänyt sivuun. Kun lapsilta kysyttiin, miltä heistä tuntui kaverin kätellessä heitä vihaisesti, lapset vastasit yhteneväisesti, ettei se tuntunut kivalta. Iloisesti kättelemiseen kommentoitiin, että se tuntui kivalta. Tuokiossa näkyi sosiaaliset taidot ja lapset pääsivät käyttämään omia taitojaan tilanteiden

selvittelyyn ja toisten asemaan asettumiseen, mikä osaltaan kertoo tuokion onnistumisesta.

Toinen teema, josta koodauksen avulla kerättiin aineistoa, oli lasten kommentit harjoitteista ja tuokiosta. Pääosin nämä kaikki olivat positiivisia ja mukana oli myös pari kehitysehdotusta. Sana mikä toistui useasti lasten kommentteissa tuokioon liittyen, oli *“Kivaa.”*, mikä antaa palautetta, että lapset pitivät tuokiosta. Lapset kiittivät lopuksi tuokiosta, taputtivat ja kaksi heistä halasi ohjaajaa. Yksi lapsi kommentoi, kun lapset olivat näyttäneet tarinan lopetukset: *“Niin saaks vielä vähän? Silleen vaikka yksitellen?”*. Lapset tekivät lisäksi ehdotuksia, joihin pystyi tarttumaan: *“Mut hei eiks joku meistä vois tulla siun pariks?”* kysyi eräs lapsi ohjaajalta Peiliharjoitusta tehdessä, kun lapsia oli pariton määrä. Ohjaaja suostui tähän ehdotukseen. Kaikki lapset eivät myös halunneet osallistua kaikkeen. Ohjaaja kysyi kaikilta halukkuutta, mutta jos lapsi ei halunnut mukaan, ei osallistumiseen tietenkään pakotettu.

Kolmantena teemana oli lasten toimintaan mukaan lähteminen, reaktiot ja keskittyminen. Tämän teeman alle kerätyissä tekstin osissa esiintyi toistuvuutta siinä, että lapset toimivat hyvin pitkälti ohjaajan ohjeiden mukaan, mikä kertoo siitä, että lapset kuuntelivat ohjeita. Litteroidusta videosta löytyi useamman kerran kerrontaa siitä, että lapset hymyilevät ja kuuntelevat hiljaa. Pari kertaa osan keskittyminen herpaantui ja yksi lapsi menikin tuolien järjestämisen aikana näyttämön taakse koskettelemaan ohjaajan rumpua ja muuta sieltä löytyvää tavaraa. Kaikissa näissä tilanteissa, kuitenkin näkyi se, että lapset tottelivat ohjaajaa aina, kun tämä kehotti keskittymään ja kuuntelemaan. Teeman alta löytyi myös kohtia, joissa useat lapset viittasivat innokkaasti, kun halusivat päästä mukaan tekemään tarinan lopetuksia, mikä kertoikin heidän halustaan olla mukana. Lapset myös eläytyivät pääosin rooleihinsa niin harjoitteissa, kuin tarinaa jatkaessa. Lapset valitsivat myös ilmekortit (KUVA 2) lopuksi nopeasti ja laittoivat ne mielellään kehyksiin. Lapset olivatkin näiden huomioiden mukaan hyvin mukana toiminnassa ja kiinnostuneita. Tämänkin teeman kannalta voidaan siis nähdä, että tilanne onnistui pääsääntöisesti hyvin.

Lapset myös halusivat, että ohjaajakin laittaisi ilmekortin kehyksiin, joten siellä on mukana myös ohjaajan hymynaama.

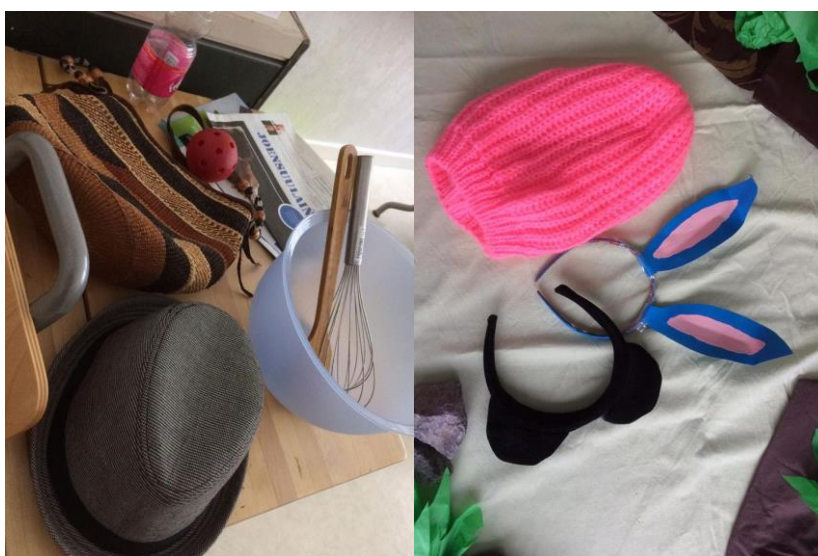
KUVA 2. Lasten ja ohjaajan valitsemat ilmekortit kehyksissä.

10.3 Toisen draamapajan kuvaus

Toisen draamapajan teemana on erilaisuuden hyväksyminen, asioiden sopiminen ja sosiaalisten tilanteiden moraalinen puoli. Tällä kertaa lapsille selitettiin aluksi, mitä draama oikein tarkoittaa, sillä siitä oli puhetta edellisen draamapajan jälkeen työntekijän kanssa. Toisen draamatuokion tarinassa (LIITE 8) Tupsu saa vieraakseen vanhan ystävänsä, jota ei ole nähnyt pitkään aikaan. Tarinassa on myös tapahtuma, jossa yksi Tupsun ystävästä pilkkaa hänen toista ystävänsä erilaisuuden takia. Keskustelun jälkeen lapsilta kysytään tietävätkö he, mitä tarkoittaa oikea ja väärä ja riippuen vastauksesta tämä selitetään heille. Tämän johdosta lapset pääsevät pohtimaan oikeaa ja väärää Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 31) Peukutus -harjoitusta soveltaen.

Lapset pääsevät näyttämään tarinan lopetuksen tällä kertaa itse näytellen. Kotka (2011, 23-25) toteaa, että sadusta kohtauksia näyttelevät mielellään isommat lapset. Roolivaatteet, välineet ja nuket voivat auttaa lapsia eläytymään rooliin. Ne toimivat myös erottamaan sadun todellisuudesta,

sillä kun ne otetaan pois, onkin roolihahmossa ollut lapsi taas oma itsensä. (Kotka 2011, 23-25.) Lasten draamaan innostamiseksi, he saavat käyttöönsä erilaisia tavaroita (KUVA 3), joita voivat käyttää rooleissaan. Lapset saavat myös roolinsa mukaiset päähineet (KUVA 4). Tupsua esittävälle annetaan vaaleanpunainen pipo, Allu-Aasia esittävälle aasinkorvat ja Nöpö-Nallea esittävälle nallenkorvat. Jos lapset eivät osaa lähteä itse luomaan juonta, voi heille antaa ehdotuksia lopetuksesta. Tällainen voisi olla, että näytelkää kohtaus, jossa Nöpö ja Allu sopivat asian.

KUVA 3. Välineitä draamaan. KUVA 4. Hahmojen päähineet.

Virittäytyminen tapahtuu toisen kerran aloituksessa Minä Osaan! -leikin kautta, joka on sovellettu versio Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 18) Minä Osaan -leikistä. Draamapajan harjoituksina ovat tällä kerralla Erilaisuus-samanlaisuus jana (LIITE 7), sillä sitä ei ehditty ottamaan edellisessä draamatuokiassa. Siinä lapset voivat konkreettisesti nähdä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä toisissaan. Tämän jälkeen on Eläintarha -leikki, joka on Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 58) draamaharjoitus. Tämä harjoitus kuvaa erilaisuuden -teemaa ja yhteistyötaitoja. Viimeisenä harjoituksena on Mielen Maalari -rentoutus, joka on Liuskan ja Turusen (2015, 58) lopetusharjoitus. Draamapajan harjoitusten kuvaukset on kerrottu tarkemmin liitteessä yhdeksän (LIITE 9).

10.4 Toisen draamapajan palaute ja arviointi

Toiseen draamapajaan osallistui seitsemästä esikoululaisesta kuusi lasta. Tuokion jälkeen kirjaamieni havaintojen perusteella, lapset innostuivat draamapajan eri harjoitteista ja tarinan teosta itse näytellen, vaikka lapset eivät heti innostuneetkaan rooleihin menemisestä samalla tavalla, kuin viime kerralla. Kaikille tarinan hahmoille kuitenkin löydettiin esittäjät ja lähes kaikki lapset halusivat osallistua. Eskari-hiiri tuli myös draamatuokioihin mukaan työntekijän vinkistä ja se odottelikin, lapsien saapuessa esikoulu luokkaan, Tupsun vierellä tämän pesässä (KUVA 5). Lapset olivat innostuneita, että Eskari-hiiri oli tutustunut Tupsuun. Eskari-hiiri jäikin katsomaan tuokiota. Tässä draamapajassa oli myös omien havaintojen mukaan enemmän lasten keskustelua. Yleisesti ottaen lapset pääsivät kiinni nopeasti harjoituksiin ja ymmärsivät niiden tarkoituksen.

KUVA 5. Tupsu ja Eskari-Hiiri.

Työntekijän antaman haastattelun mukaan *“aloitus oli mukava”*, *“tunnelma leppoisa”* ja ilmapiiri oli *“hyväksyvä”*. Työntekijä kehui, että viimeksi poissa ollut lapsi otettiin hyvin huomioon ja toisille jo tutut asiat selitettiin uudelleen, että uusikin lapsi pääsi mukaan. Työntekijä kertoi, että vaikka tuokio oli pitkä, oli siinä hyvällä tavalla vaihtuvuutta, jolloin lapsille ei tullut uupumusta. Keskittymiseen auttoi myös se, että lapsille annettiin koko

ajan miettimistä, eikä vain kuuntelua. Työntekijä piti siitä, että lapsia ohjattiin lopettamaan tarina, sillä muuten tarina olisi voinut jatkua hyvin pitkään. Työntekijä kertoi, että hän huomasi, kuinka lapset tykkäsivät näytellä ja hän piti erityisesti lopun rentoutuksesta, jonka halusikin ottaa heti itse käyttöön. Työntekijältä kysyttiin lopuksi suoraan opinnäytetyön tavoitteen kannalta, että näkyikö sosiaalisten taitojen tukeminen draamapajassa. Työntekijän mukaan näkyi, sillä tarinassa oli sosiaalisia tilanteita ja niiden ratkaisemista, lapset joutuivat draamapajassa myös asettumaan toisen asemaan ja muodostamaan eläintarha -harjoituksessa parit. Lopun rentoutuksessa näkyi pensselin kautta toiseen ihmiseen myös suora kontakti, kosketus.

Ensimmäisestä koodatusta teemasta, lasten ratkaisut sosiaalisiin tilanteisiin ja kommentit sosiaalisista tilanteista toivat esiin että, lapset kommentoivat heti tarinassa nähtyä epäkohtaa, jossa toinen hahmo pilkkasi toista ja kommentoivat sitä sanoin: *“Vähän ilkeetä.”* Lapset alkoivat myös heti pohtia miksi toinen hahmo pilkkasi toista ja esiin tuli sana mustasukkaisuus kahdenkin lapsen suusta. *“Mmm, miusta niin toi Nöpö (joka pilkkasi Allu-Aasia) tais olla vähän mustasukkanen, kun niin niille, kun noi oli kavereita.”* kertoi yksi lapsista. Lapset huomasivat myös, että koska Allu-aasi oli vähän isompi kuin Nöpö, olisi Nöpö saattanut sen takia arastella Allua ja alkaa pilkata tätä. Lapsilta kysyttäessä väittämiä oikeasta ja väärästä, olivat kaikki lapset sitä mieltä, että oli väärin, kun Nöpö pilkkasi Allua. Kun taas kysyttiin, oliko oikein, että Allu ja Tupsu ottivat Nöpön leikkiin, ennen kuin tämä aloitti pilkkaamisen, lapset eivät olleet vastauksesta kovin varmoja. Osa nosti heti peukalon ilmaan, mutta yksi lapsi ei nostanut peukaloa ollenkaan. Hän ei tiennyt oliko se oikein vai väärin, sillä siitä seurasi se, että Nöpö rupesi pilkkaamaan Allua. Toinenkin lapsi laski peukaloaan tämän seurauksena. Osa lapsista laittoikin peukalon vaakatasoon, sillä eivät olleet varmoja oliko se oikein, sillä siitä seurasi ikävä asia. Näiden tulosten mukaan tuokio oli onnistunut, sillä lapset pohtivat hahmojen tilanteita, tunteita ja mietteitä.

Lasten tarinoissa, joita tehtiin kaksi, tuli esiin jälleen leikkiin mukaan ottaminen ja yhdessä tekeminen. Ensimmäisessä tarinassa yksi

hahmoista aloitti kutsumalla kaikki syömään mansikkaa ja tämän jälkeen hahmot leikkivät yhdessä piilosta, jossa tapahtui sujuvasti vuorottelua siitä, kuka laskee. Kerran tuli tilanne, jossa kaksi rooleissa olevaa lasta jäivät tutkimaan lavalla olevaa laukkuja, eivätkä vastanneet kolmannen roolissa olevan lapsen ehdotukseen. Tämän jälkeen kolmas lapsi tulikin kahden muun lapsen eteen ja otti heiltä heidän kädessään olevan sählypallon, sekä kertoi ehdotuksensa uudelleen: *“Tehdään mansikkamehua... (toiset eivät vastaa, lapsi menee ottamaan heiltä sählypallon) ... anna se mansikka (sählypallo) tänne!”* Lapsi vei tämän jälkeen sen kulhoon, jolloin muutkin tulivat mukaan mansikkamehun tekoon. Ylipäätään tässäkin tarinassa lapset suostuivat toistensa ehdotuksiin, tätä yhtä tapahtumaa lukuun ottamatta, jossa yksi lapsista suoraan sanoen keskeytti muiden toimet ja vei heidän kädestään esineen, jotta hänen ehdotuksensa kuultaisiin. Tämä toimi, sillä lapsi sai huomion, mutta tapa jolla lapsi teki sen, ei välttämättä ollut kaikista soveliain. Keskustelu tarinan jälkeen:

Ohjaaja: “...Mitäs ne alko tekemään sit yhdessä?”

Roolissa ollut lapsi: “Juomaan mansikkamehua”

Toinen roolissa ollut lapsi: “Niin.”

Lapsi yleisössä: “Leikkimään.”

Roolissa ollut lapsi: “Niin, näillä sovittu se riita ja nää. Niin sitten tääkin, niin tää Nöpö-nallekin tunti sen Allun.”

Ohjaaja: “Ai niin oliko ne sopinu aiemmin jo sen riidan?”

Sama roolissa ollut lapsi vastaa: “Vähän.”

Toinen roolissa ollut lapsi: “Joo.”

Ohjaaja: “Okei, niin että tää oli sit vähän vielä...”

Yksi roolissa ollut lapsi jatkaa ohjaajan puheesta: “Etuajassa!”

Lapset kertoivat, että kaikki olivat jo tuttuja toisilleen heidän tarinansa lopetuksessa ja Allun ja Nöpön välikohtaus oli sovittu aikaa sitten, ennen näitä tapahtumia. Lapset eivät siis varsinaisesti tässä ratkaisseet heille annettua tilannetta, mutta luontevasti kuitenkin esittivät rooleissa vuorovaikutustaitojaan ja näyttivät yhteistyötä, kuten yhdessä mansikkamehua tehdessään, jossa jokaisella lapsella oli oma tehtävänsä mehun valmistuksessa.

Toisessa lasten tarinassa kesken jäänyt tilanne selvitettiin selkeästi. Ohjaajan kysyessä toisen tarinan rooleissa olevilta lapsilta, miten tarina jatkuisi, tarkoittaen, että lapset saisivat nyt ruveta rooleissaan näyttämään, sanoi pilkkaavan Nöpön roolissa oleva lapsi: *“No... että...näähä halais ja sit tää sanois anteeksi toisille.”* Ohjaaja vastaa tähän: *“Niin, niinhän ne vois tehdä, mut joo, olkaa hyvä! Saatte nyt näytellä.”* Tämän jälkeen tarina alkoi siitä, että toista pilkannut hahmo pyysi anteeksi ja halasi hahmoa, jota hän oli pilkannut. Hahmo antoi anteeksi ja halasi takaisin. Tämän jälkeen hahmot taas miettivät yhdessä mitä he voisivat tehdä ja päätyivät sekoittamaan edellisen tarinan tavoin sählypalloa, eli tässä tapauksessa mansikkaa kulhossa. Kaikki kolme häärsivät kulhon ympärillä. Rooleissa olleet lapset joivat jälleen valmista mansikkamehua vuoron perään. Lapset leikkivät tämän jälkeen rooleissaan hippaa ja nauroivat yhdessä. Lapset alkoivat kopittelemaan tämän jälkeen sählypalloa ja ohjaaja puuttui tarinaan ajan vuoksi: *“Mikäs lopetus siihen keksitään? Mitä keksitte? Mihin se loppuis? yksi lapsista vastaa: “Että näistä tulis kavereita.”* Tämäkin tarina sai siis onnellisen päätöksen, että kaikki olivat lopulta ystäviä. Tarinan jälkeen ohjaajan johdolla tuli keskustelua myös eroavaisuuksista ja yhtäläisyyksistä:

Ohjaaja: “Niin, niistä tulikin ystäviä (toteaa lapsen kommenttiin tarinasta). Vaikka toinen oli iso Allu-Aasi ja toinen oli pieni Nöpö-Nalle.”

Lapsi A: “Onks kuitenkin molemmilla oli korvat.”

Ohjaaja: “Se on ihan hyvä huomio.”

Lapsi B: “Ja kumpikin on eläimiä.”

Ohjaaja: "Niin. Onkos se vähän silleen, että meissä on niin kun kaikissa vähän, meillä on samanlaisia juttuja ja sit meillä on erilaisia juttuja?"

Lapsi C: "Erilaiset vaatteet." katselee omia ja muiden vaatteita.

Draamapajassa tuli siis hyvin esiin sen teema. Eroavaisuudet ja yhtäläisyydet tulivat näkyväksi lasten puheesta. Erilaisuus-samanlaisuus - jana -harjoituksessa välillä lapset puolittuivat janalla täysin eri päihin ja välillä kaikki olivat samassa päässä, tai vain yksi lapsi toisessa päässä muiden ollessa vastakkaisessa päässä. Lapsia piti Eläintarha -leikin aluksi muistuttaa, että on tärkeä kuunnella, niin löytää hyvin eläinparinsa. Lasten vuorovaikutusta näkyi tuokiossa myös muualla, kuin itse harjoituksissa, sillä lapset ryntäsivät heti auttamaan ohjaajaa, kun tämä pyysi heiltä apua lakanoiden lattialle levittämässä. Lapset auttoivat toinen toisiaan ja neuvottelivat siitä, kuka menee mihinkin lakanan päähän, jotta se saadaan laitettua siististi lattialle. Olikin hyvä huomata, että tuokiossa itsessään pystyi antamaan lapsille tällaisia tehtäviä, joissa heidän täytyi tehdä yhteistyötä ja neuvotella. Lapset osasivat myös rauhassa keskustella parinsa kanssa, kumpi on ensin maalari lopun rentoutuksessa ja lapset maalasivat toisiaan hennosti, ettei toista vain satu.

Toisen teeman, eli lasten tuokiosta kertomien kommenttien joukosta löytyi paljon positiivisia ilmauksia, kuten eräs lapsi sanoi iloisesti, kun oli saanut olla roolissa: *"Oli liiankin hauskaa."* Lapset kysyivät pariinkin otteeseen, voiko jonkun leikin tai tarinan jatkamisen ottaa uudelleen. Mikä tietenkin viestii siitä, että tuokion sisällöstä löytyi mieluisia asioita, joita olisi voinut tehdä vaikka heti uudelleen. Lapset halusivat myös eskari-hiirtä mukaan, kun hän oli sattunut paikalle ja eskari-hiiri olikin mukana alun Minä Osaan! -leikissä ja teki oman liikkeensä. Tämä oli lapsista hauskaa. Eräältä lapselta tuli ehdotus myös Mielen Maalari -rentoutumiseen ja ohjaaja otti lapsen ehdotuksen vastaan:

Punaista ystävällisyyden väriä maalatessa:

Ohjaaja: "Punainen väri kuvaa ystävällisyyttä."

Lapsi A hiljaa: "Ja rakkautta."

Ohjaaja: "Niin ja vaikka rakkauttakin."

Lapsilta kysyttäessä heidän mielipidettään tämän kerran draamatuokiosta ja siitä, mitä siitä jäi mieleen, olivat lasten vastaukset kaikki positiivisia. Tämän perusteella voisi todeta, että pääosin tuokio oli lapsille mieluinen ja heille jäi siitä hyvä mieli. Kolme lapsista vastasi: *"Iloinen mieli."*, kun kysyttiin, mitä heille jäi tuokiosta mieleen. Muutama kommentoi tuokion sisältöä tarkemmin:

Lapsi A: "Musta oli kiva kun esitettiin ite sitä tarinaa."

Lapsi B: "No, ku tehtiin (lapsen nimi) ja (lapsen nimi) kanssa mehua."

Lapsi C: "Se kun tehtiin sitä mehua." hymyilee.

Lapsi D: "Se eläintarha juttu oli hauska."

Kolmannen teeman alta, lasten toimintaan mukaan lähteminen, reaktiot ja keskittyminen, löytyi viime kertaan verrattuna paljon enemmän levottomuutta. Teeman alta löytyy useampi kohta, jossa on kerrontaa hälinästä ja siitä, että ohjaaja joutui sanomaan lapsille, että heidän olisi syytä keskittyä siihen, mitä tehdään. Tosin, näiden kehotusten jälkeen lapset keskittyivät paremmin. Välillä ohjaaja joutui kertomaan joitakin asioita uudelleen ja tarkentamaan Erilaisuus-samanlaisuus -janan kysymyksiä. Pääosin kuitenkin myös tällä kerralla lapset noudattivat ohjaajan ohjeita ja ymmärsivät eri harjoitteiden idean. Harjoitteiden ideoita kertoessa lapset yleisesti ottaen kuuntelivat ja kuuntelusta kertoo se, että he tiesivät heti harjoituksen alkaessa, mitä heidän pitää tehdä. Myös parin lapsen innokkuus teki pientä levottomuutta, kun he halusivat heti päästä sanomaan asiansa, kun ohjaaja kysyi jotain. Eläintarha -leikissä lapset todella esittivät heille annettuja eläimiä, löysivät parinsa helposti, sekä keksivät kukin parhaan ominaisuuden omasta eläimestään. Lapsilla ei ollut yleisesti ottaen ongelmia eläytymisessä ja tuokion osiin mukaan lähtemisessä, sillä teeman alta löytyi useita viitteitä lasten innokkuudesta

ja eläytymisestä tuokion aikana. Tästä kertovat seuraavat teeman alta poimitut otteet:

- *Ohjaajan oikealla puolella oleva lapsi jatkaa heti omatoimisesti: "Minä osaan..." (Ohjaajan jälkeen, kun tämä on näyttänyt esimerkin.)*
- *Ennen kuin lapset kuulevat, että tällä kertaa he pääsevätkin itse olemaan hahmoja, neljä lapsista jo viittaa sen merkiksi, että haluavat tulla esittämään tarinan loppua.*
- *Kaikki tekevät isot kulaus-äännet (juodessaan tarinassaan mansikkamehua.)*
- *Lapset eläytyvät rooliin liikkein ja äänin (Eläintarha -leikki). Sitten ohjaaja kyselee lasten eläimet... Lapset vastaavat ja ovat löytäneet oikean parin.*
- *Lapset maalaavat ohjeen mukaan ja hiljaisuuden vallitessa. (Mielen Maalari -rentoutumisessa)*
- *Yksi lapsista kuuntelee erityisen tarkasti mitä väriä ruvetaan maalaamaan, ennen kuin hän aloittaa maalaamisen.*

Tietenkin eri lapset eläytyivät eri harjoitteissa enemmän kuin toiset, mutta pääosin jokainen lapsi pääsi eläytymään johonkin rooliin jossakin tuokion vaiheessa. Pientä epäröintiä löytyi, kun halukkaita lapsia pyydettiin tarinan ensimmäisen lopetuksen rooleihin. Kaikkiin rooleihin kuitenkin saatiin vapaaehtoiset esittäjät. Teeman alta löytyi paljon pätkiä, missä kerrotaan kuinka lapset hymyilevät tai nauravat hyväntahtoisesti, mikä antaa ymmärrystä siitä, että lapset ovat kokeneet tuokion aikana positiivisia tunteita. Harjoitteisiin lähdettiin hyvin mukaan ja alun virittäytymiseen, Minä osaan! -harjoitukseen, jokainen lapsi keksi jonkun liikkeen, johon kaikki tulivat mukaan. Liikkeet olivat myös hyvin erilaisia, oli ”*Break dance:ä*”, hyppyjä ja erilaisia asentoja lattialla. Muita huomioita tältä kerralta oli se, että osa lapsista halusi kertoa heti omasta elämästään ja kokemuksistaan asettautuessaan jompaan kumpaan päähän Erilaisuus-samanlaisuus -janalla. Yksi lapsista alkoikin yllättäen kertomaan harjoituksen aikana koirastaan, joka on luultavasti kuolemaisillaan. Näin

voidaan todeta, että draama tosiaan voi herättää vaikeidenkin asioiden käsittelyyn, eikä näitä tilanteita pysty ennakoimaan. Myös Eläintarha leikissä lapset olisivat mielellään kommentoineet omia kokemuksiaan kyseisiin eläimiin liittyen. Mitä Mieltä -kehyksen täyttö sujui jälleen vaivatta (KUVA 6).

KUVA 6. Lasten ilmekortit kehyksissä.

10.5 Kolmannen draamapajan kuvaus

Kolmannen ja viimeisen draamapajan teemana on erityisesti yhdessä tekeminen ja se, että jokainen on tärkeä ryhmässä, sekä lohdutus ja oikeudenmukaisuus. Lapsille kerrotaan Tupsun viimeinen tarina (LIITE 10), jossa kaikki tarinan kaverukset järjestävät yhdessä loikka-kilpailut ja lähes kaikilla on hauskaa, ennen kuin Tupsua alkaa harmittamaan ja hän lähtee kotiinsa, sillä ei ole varma, osaako loikata. Keskustelun jälkeen lapsia pyydetään kertomaan ihan vain sanallisesti, miten tarina voisi loppua ja kehoitetaan keksimään erilaisia lopetuksia. Nämä lopetukset halukkaat lapset pääsevät näyttämään Still-kuvina. Stillkuva on pysähtynyt kuva draamatarinan tapahtumasta tai tilanteesta. Sinivuorten (2007, 267) mukaan pysäytetyssä kuvassa voidaan havainnoida erilaisia statuseroja ja henkilöiden suhteita toisiinsa, sekä erilaisten merkitysten fyysistä ilmaisua.

Alun virittäytyminen tapahtuu tällä kerralla Tupsua toinen toisille heittelemällä (LIITE 11) Hajoituksena ensimmäisenä on Haapasalon,

Kirkkopellon ja Revon (2016, 38) Pahan Mielen -pallo harjoituksen sovellettu versio (KUVA 7). Tämän jälkeen on Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 26) Kosketa Keltaista -leikki ja Kotkan (2011, 43) Näkymätön Lahja -harjoituksen sovellettu versio. Viimeinen leikki on sovellettu Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 26) Halataan -leikistä. Tarkemmat kuvaukset harjoituksista ovat liitteessä 11 (LIITE 11). Lapsilta kysytään lopetuksessa viimeisenä kysymyksenä, kuinka he lähtisivät selvittämään asiaa, jos heillä olisi riita jonkun kanssa. Näin saadaan lisää lasten kommentteja videolle tilanteiden selvittämisestä nyt, kun draamapajat on pidetty. Tupsu jakaa lapsille tämän kerran päätteeksi Kiva Toveri – mitalit (KUVA 8), koska on saanut lapsilta niin paljon apua hänen ja ystäviensä ongelmiin.

KUVA 7. Pahan Mielen -pallot. KUVA 8. Kiva Toveri – mitali.

10.6 Kolmannen draamapajan palaute ja arviointi

Viimeiseen draamapajaan osallistui seitsemästä lapsesta viisi. Draamatuokion jälkeen kirjoittamieni havaintojen perusteella tuokio onnistui hyvin, erityisesti siksi, että tällä kerralla kaikki lapset saivat olla hetken aikaa huomion keskipisteenä hyvällä tavalla ja saivat onnistumisen kokemuksia. Teema näkyi myös lasten oivalluksista erityisen hyvin ja lapset saivat heti kiinni siitä. Lapset tekivät lisäksi sellaisia oivalluksia, joita ei osannut odottaa, kuten puhuivat itseensä uskomisesta. Itselläni, ohjaajana oli hiukan kiireen tuntua ilmassa. Aika oli rajallinen tälle kerralle,

sillä minulla oli töitä myöhemmin päivällä. Tämä kerta aloitettiin myös myöhemmin, kuin aiemmat tuokiot.

Kiireen vuoksi, tämän kerran palaute jäi työntekijältä vähän niukaksi, mutta hän kuitenkin kehui tuokiota ja sanoi, että hänestä se oli todella hyvä. Työntekijä piti siitä, että tuokiossa käsiteltiin myös epäonnistumista ja esille tuli paljon hyviä käsitteitä, kuten lohdutus ja häpeä. Työntekijä kommentoi sitä, että kaikki tuokiot olivat hyvällä tavalla erilaisia ja tälläkin kerralla tuokio oli hänen mielestään hyvin suunniteltu.

Ensimmäisen teeman alta, lasten ratkaisut sosiaalisiin tilanteisiin ja kommentit sosiaalisista tilanteista tuli esiin paljon lasten tulkintoja tarinan hahmojen tunteista ja ajatuksista. Ryhmän yhteishenki on melko hyvä, sillä lapset ottivat kaikki huomioon harjoitteita tehdessä. Esimerkiksi alun virittäytymisessä lapset hettelivät Tupsua tasaisesti toisilleen ja kun ohjaaja kehotti toisella kierroksella heittämään eri kaverille, kuin ensimmäisellä kierroksella, lapsilla ei ollut vaikeuksia päättää kelle Tupsun heittäisi. Tarinasta puhuttaessa lapset keksivät hyvin erilaisia syitä, miksi tarinan henkilö Tupsu ei hypännyt yhteisessä loikkakilpailussa, vaan lähti itkien kotiin:

Lapsi A: "Se piti loikkakilpailun ja se Tupsu ei uskaltanu hypätä. Tai sitten se ei tienny osaaks se ees."

Lapsi B: "Että niin kun ne piti sen loikkakilpailun, nii nää (muut hahmot) oli ihan hyvin päässy, mutta tän (Tupsun) ois pitänyt ihan ittenkin (osoittaa Tupsua) uskoa jos se ois oikeesti päässy ihan niinkun tääkin sano (osoittaa Tepi-Koira.) niin se ois päässy kyllä aika lyhyelle, mut se sano et minähän pääsin pitemmälle kuin uskoin, niin ois senkin (Tupsun) pitäny yrittää. Se tartteis enemmän rohkeutta."

Lapsi C: "Se varmaan pelkäis et se häviäis kokonaan sen kilpailun."

Lapsi B: "Ja sit kaikki muut (hahmot) on vaan niin ylpeitä itsestään."

Lapsilla tuli heti hyviä kommentteja tarinasta ja huomioita siihen, että eivät muutkaan hahmot välttämättä päässeet kilpailussa edes niin pitkälle,

mutta heillä oli hauskaa. Tarina onnistui siinä mielessä, että se herätti keskustelua ja pohdintaa tilanteesta. Kysyttäessä lapsilta, mitä muut oikein ajattelivat, kun Tupsu lähti loikkakilpailusta kotiin, lapset kertoivat, että he olivat surullisia ja ihmeissään. Lapset kiinnittivät aluksi melko paljon huomiota siihen, että hahmoilla oli menossa juuri kilpailu ja yksi kommentoikin, että Alluhan sen kilpailun voitti. Ohjaaja kuitenkin pyrki ohjaamaan keskustelua pois tästä ja myöhemmin päästiin keskustelemaan siitä, että eihän se kilpailu ollut kuitenkaan tärkeintä, vaan se, että on hauskaa. Myös työntekijä ehdotti tällä kertaa tarinan päätöstä, joka oli sellainen, että Tupsu olisi noussut Allun selkään ja he olisivat yhdessä hypänneet, kun Allu osasi hypätä niin hyvin. Siitä seurasi seuraava mielenkiintoinen keskustelu yhdessä tekemisestä:

Työntekijän ehdotuksen jälkeen. Lapsi A: "Sitten Tupsu, sittenhän se olis epäreilua." toinen lapsi yhtyy tähän.

Työntekijä: "Niin mutta eipä se ois sit kilpailu, vaan se ois enemmän mukavaa."

Jatkaa: "Aasillahan voi ratsastaa."

Lapsi B: "Niin voikin!"

Ohjaaja: "Niin!"

Lapsi C: "Pääasia että on hauskaa."

Lapsi A: "No tietenkäin!"

Draamatuokion tarina tuotti keskustelua juuri yhdessä tekemisen hauskuudesta ja siitä, ettei aina tarvitse kilpailla, mikä liittyikin draamapajan teemaan. Tarinan päättymisestä kysyttäessä lapsilla oli heti ehdotuksia siihen. Yksi näistä oli, että hahmot sopisivat jonkun mukavamman tekemisen, mistä kaikki pitäisivät. Toisena oli, että muut hahmot kävisivät pyytämässä Tupsun mukaan ja kannustaisivat häntä, ettei haittaa vaikka tämä ei pääsisi pitkälle. Kolmantena yksi lapsista ehdotti, että muut hahmot keksisivät suunnitelman, että Allu-Aasi opettaisi

Tupsua. Työntekijälle tuli myös idea mieleen ja kaikki halusivat tietysti kuulla tämän. Tämä oli aiemmin mainitsemani, että Tupsu hyppäisi Allun selkään.

Lapset osasivat hyvin keskustella keskenään siitä, miten he olisivat Still-kuvassa ja ottivat toistensa ehdotukset vastaan, sekä hyväksyivät ne useasti hymyilemällä ja sanomalla iloisesti: *“Joo!”*. Lapsien ehdotuksesta työntekijän keksimästä tarinan lopetuksesta oli tehtävä myös Still-kuva. Ohjaaja huomasi, että voi olla haastavaa, jopa hiukan vaarallista, yhden lapsen nostaa toista yksin ja siihen eivät muut pääse ollenkaan mukaan. Ohjaaja ehdotti, että useampi lapsi voisi olla Allu-Aasin roolissa. Osa lapsista hyväksyi tämän heti. Ohjaaja ohjasi kaikki lapset lavalle ja siellä valittiin ensimmäinen Tupsun rooliin menevä. Ohjaajan ohjauksella lapset rupesivat pohtimaan, miten kaikki saisivat yhdessä nostettua Tupsun roolissa olevan ilmaan. Lapset saivat nostettua Tupsua esittävän lapsen ilmaan ja saatiin myös hyvä Still-kuva hetki, kun kaikki olivat paikoillaan. Tämän jälkeen nostettiin yhteisvoimin toinenkin Tupsun rooliin halunnut lapsi, jonka ensimmäinen nostoyritys ei oikein onnistunut ja ohjaaja tuli auttamaan ja varmistamaan nostoa. Näin tämäkin lapsi saatiin nostettua. Lapset kommentoivat sitä, kuka on kevyt ja kuka painava. Tähän ohjaaja totesi, että nyt on niin monta kättä, että varmasti saadaan nostettua kuka vain. Lopulta jokainen lapsi tuli nostettavaksi ja jokainen nostettavana ollut lapsi hymyili, kun tätä nostetaan. Lapset myös rohkaisivat toisiaan. Yksi lapsista ei ensin halunnut itseään nostettavaksi, sillä koki, että hän on liian painava. Lapsi kuitenkin lopulta halusi kokeilla ja häntä nostettaessa kaksi lasta kommentoi iloisesti tälle:

Lapsi A: “Sä oot kevyt!”

Lapsi B: “Niin, tosi kevyt!”

Erityisesti tämä tarinan lopetus oli hyvin onnistunut, kun draamatuokion teeman mukaan jokaista tarvittiin nostamaan ja kaikki saivat kokeilla, miltä tuntuu olla nostettavana. Still-kuvia suunnitellessa lapset joutuivat koko

ajan olemaan toistensa kanssa vuorovaikutuksessa ja kuuntelemaan, sekä saivat kannustaa toisiaan ja iloita yhdessä onnistumisesta.

Seuraavana vuorossa ollut Pahan Mielen -pallo harjoitus ei mennyt niin hyvin, sillä pallot ehtivät räjähtää ennen tuokion alkamista, myös varapallot, jolloin jäljelle jäi vain kaksi palloa. Pahan Mielen -pallon kiertäminen lapsilla, jolloin he saivat kertoa omia kokemuksiaan, onnistui vielä, mutta lapset eivät ehtineet suunnitella keskenään kuinka räjäyttäisivät Pahan Mielen -pallot, sillä ne räjähtivät itsekseen. Yksi lapsi pahoitti tästä mielensä, mutta piristyi nopeasti, kun todettiin, että huoneessa oli liian iloisia lapsia, joten pahat mielet lähtivät karkuun. Lähes jokainen lapsi osasi ja halusi kertoa, mistä heille tulee paha mieli, mikä oli hienoa. Kosketa Keltaista ja Halataan -leikki menivät suunnitelmien mukaan mainiosti. Kaikki olivat valmiita halaamaan kaikkia lapsia, eikä kukaan jäänyt syrjään. Lopuksi saadut Kiva Toveri -mitalit herättivät lapsissa myös iloa ja jokainen heistä kiitti kohteliaasti Tupsua, joka ojensi heille mitalit. Ohjaajan kysyessä viimeistä kysymystä siitä, miten riidan voisi selvittää, antoi useampi lapsi vastaukseksi anteeksi pyytämisen ja yksi leikkiin mukaan ottamisen. Ohjaaja kysyi, voisiko riidan selvittää myös juttelemalla, johon lapset eivät oikein osanneet sanoa mitään, mutta nyökyttivät hyväksyvästi. Lasten vastaukset liittyivät draamapajoihin, mutta eivät herättäneet niin paljon keskustelua, kuin olisi toivonut.

Toisen tarkasteltavan teeman, eli lasten kommentit harjoitteista ja tuokiosta ylipäättään sisälsi jälleen lähes pelkästään positiivista palautetta. Kun ohjaaja totesi, että lapset kuulevat nyt Tupsu hahmon viimeisen tarinan, yksi heistä sanoi ääneen surullisesti: "Höh.". Myös kuullessaan, että lapset saavat taas tehdä tarinaan lopun, yksi huusi heti iloisesti: "Jee!". Nämä pienetkin kommentit eri asioihin, antavat kuvan siitä, että tuokio oli mieluinen lapsille. Yksi lapsista olisi halunnut tällä kertaa enemmän taas itse esittää hahmoa, kuten viime kerralla. Lapsista huomasi, kuinka innoissaan he olivat, kun heitä nostettiin viimeiseen Still-kuva lopetukseen:

Lapsi, jota ensin nostettiin: "Hei mie haluan uuestaan!"

Toinen lapsi: "Nyt mä haluan!"

Yksi lapsista pomppii ja viittaa (haluaan päästä nosettavaksi).

Lapset myös kommentoivat iloisesti, että työntekijän ehdotus oli hyvä. Pahan Mielen -pallojen poksahdettua yksi lapsi kommentoi iloisesti: *"Miusta se oli hyvä!"* ja iloa saatiinkin hiukan pieleen menneestä harjoitteesta. Kosketa Keltaista -leikissä lapsilla on hirveä tarve kertoa, jos heiltä löytyi mainittua väriä vaatteistaan: *"Minulla on täällä valkoista!"* Ohjaaja antoikin lasten kommentoida. Lapset antoivat myös suoraa palautetta:

Mitalien jaon jälkeen ohjaaja sanoo: "Tupsu on tyytyväinen nyt."

Lapsi A: "Ja me ollaan tyytyväisiä näihin." pitelee kädessään mitalia.

Ohjaaja: "No hyvä! Voi miten kiva!"

Lapset kommentoivat tuokion lopuksi sitä, että tuokio oli kiva ja tosi hauska. Yhden lapsen ehdotuksesta kaikki lapsista halasivat Tupsu pehmoa viimeisen kerran kunniaksi.

Lasten toimintaan mukaan lähtemisen, reaktioiden ja keskittymisen teeman alta löytyi paljon positiivista palautetta tuokiosta. Teeman alta löytyi paljon pätkiä, joissa kerrotaan kuinka useat lapset viittaavaat heti ohjaajan kysymyksiin, tai kun lapset nauravat ja hymyilevät. Ainakin lapsilla oli ollut hauskaa ja he olivat todella halunneet kertoa mielipiteensä. Välillä lapset viittasivat oikein raivokkaasti ja hytkyivät tuolillaan, että varmasti heidän halunsa puhua huomattaisiin. Lapset kuuntelivat tarinaa aivan hiljaa ja myös ohjaajan ohjeita. Tarinan alkaessa ja ohjaajan ottaessa rummun esiin, sekä muistuttaessa sen merkityksestä, lapset rupesivat sanomaan jo ohjaajan päälle: *"Joo."* hieman tuskastuneen siitä, että ohjaaja voisi nyt vain aloittaa tarinan, eikä puhua muuta. Tarinan jälkeen, ennen kuin ohjaaja ehti edes kysyä mitään, viittasi jo kolme lasta innokkaasti. Nämä huomiot kertovat siitä, että lapset olivat kiinnostuneita tuokiosta ja innoissaan. He olivat myös kiinnostuneita löytämään ratkaisuja tarinan hahmojen ongelmiin.

Lapsilla oli ensin vähän hakemista, kun ruvettiin tekemään heidän ehdotuksistaan Still-kuvia, mutta ensimmäisen Still-kuvan jälkeen ne alkoivat sujua. Lapset osasivat hienosti näyttää asennoin tunnetilaansa ja esimerkiksi kannustamista, mikä tapahtui peukut pystyssä hymyillen. Lapset osasivat hienosti kuunnella muiden ehdotuksia ja hyväksyä näitä. Still-kuviin mukaan lähtemisessä näkyi toisten kannustusta. Kun yksi lapsista ei halunnut aluksi mennä mihinkään Still-kuvaan, sanoi toinen lapsi tälle: "Kato kun tää ois vika kerta, jos haluaa."

Välillä lapsia joutui muistuttamaan Still-kuvan ideasta, että se on tosiaan liikkumaton. Kaikkiin still-kuviin saatiin osallistujat ja viimeisiin kaikki. Lapset osasivat erityisen hienosti pysähtyä Still-kuvissa, kun kuva otettiin kuvitteellisesti ja näin eläytyä tilanteeseen. Lapset nauroivat paljon toisia nostellessa ja pomppivat innostuksesta, kun joku saatiin nostettua ilmaan ja laskettua alas. Ohjaaja joutui jonkun verran ohjaamaan lapsia Still-kuvien alkuun pääsemiseen kommenteille: *"Mites ne nyt ois siinä? paikallaan."* tai *"Mikä on teidän asento? Nyt valmiuteen, kohta otetaan kuva!"*

Oli erityisen hienoa, kun lapsi, joka ei meinannut ensin lähteä mukaan Still-kuvaan, päättikin lähteä. Seuraavat teeman alta poimitut pätkät kuvaavat hyvin lasten heittäytymistä ja tilanteisiin reagointia:

- *Neljä lapsista nousee jo polvilleen, kun eivät malta enää istua. Kolme heistä viittaa.*
- *Ilmapallot nähdessään kaksi lasta rupeaa pomppimaan ja polkemaan lattiaa (innostuneesti).*
- *Lähes kaikki lapset nauravat, kun pallot ovat poksahaneet. Myös ohjaaja nauraa.*
- *Osa lapsista ottaa rytmiä rummun lyönneistä omaan kävelyyn.*
- *Lapset valitsevat Ilmekortit nopeasti.*

Näissä pätkissä tiivistyy hyvin tuokiossa lasten toiminta, se kuinka innoissaan he olivat ja lähtivät nopeasti mukaan, sekä eläytyivät harjoitteisiin, kuten rummun lyönneistä rytmiä ottamalla. Tuokio oli myös

täynnä naurua ja yhdessä tekemistä. Suunnitelmassa mukana ollut Näkymätön Lahja -leikki jäi rajallisen ajan takia kokonaan pois tuokiosta, mutta sen lisääminen draamapajoista tehtävään oppaaseen voisi varmasti olla hyödyllistä. Muiden huomioiden mukaan kaikki harjoitteet ja tarinan tekeminen onnistuivat suunnitelmien mukaan. Lapset täyttivät myös viimeisellä kerralla mielellään Mitä Mieltä -kehukset (KUVA 9). Myös työntekijä laittoi oman ilmekortin kehukseen yhteisen keskustelun tuloksena.

KUVA 9. Ilmekortit kehyksissä.

11 OPAS DRAAMAPAJOISTA

Tuotteen tarkoituksena on erottautua muista samankaltaisista tuotteista edukseen, joten sen on syytä olla siten yksilöllinen ja persoonallinen. Ensisijaiset kriteerit toiminnallisessa opinnäytetyössä ovat tuotteen sopivuus kohderyhmälle, sen uusi muoto, informatiivisuus, selkeys, houkuttelevuus ja sisällön sopivuus kohderyhmälle. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 53.)

11.1 Oppaan tekemisen lähtökohdat

Tarkoituksena oli luoda itse persoonalliset hahmot ja heidän tarinansa, pohjautuen tietenkin aiemmin kertomaani teoriaan lasten sosiaalisista pulmista ja kiusaamisen muodoista. Oppaan tekemiseen vaikutti myös se, miten valitsemani harjoitteet ja tekemäni tarinat toimivat lapsilla. Kuinka he ymmärtävät eri harjoitteiden idean ja kuinka he lähtevät mukaan toimintaan. Draamapajojen järjestäminen olikin tarkoituksenmukainen keino kokeilla erilaisia työtapoja, joita olin ajatellut laittaa valmiiseen oppaaseen. Näin niihin sai uutta näkökulmaa ja tiesi, mihin pitää oppaassa kiinnittää huomiota. Oppaaseen valitut ja lapsiryhmällä testatut ideat, perustuvat myös teoria tietoon ja eri draamaoppaiden erilaisiin draamaharjoituksiin, joita sovelsin omaan käyttöön.

11.2 Oppaan sisältö

Oppaan sisältöön tulivat Tupsu hahmon tarinat, eri kerroilla tehdyt draamalliset harjoitteet, sekä vinkit ja tarvittavat välineet niiden toteuttamiseen. Oppaan sisällöksi valikoitui harjoitteista pitkälti ne, mitä käytettiin lasten kanssa, sillä ne näyttivät toimivan. Mukaan tuli myös muutama muu harjoite, joita ei rajallisen ajan vuoksi voinut pitää toteutuksessa. Oppaaseen jaottelin pitämäni kolme draamapajaa neljän draamapajan kokonaisuudeksi, sillä huomasin, että neljäs draamapaja olisi ollut hyödyllinen. Tämä näkyi siinä, että kaikkia harjoitteita ei ehditty pitämään ja alkuperäisen suunnitelman mukaan Kiva Toveri -Mitalien, tai jonkun muun aiheeseen liittyvän askartelun teko, olisi ollut ideana tehdä

lasten kanssa. Oppaaseen muutin tämän niin, että lapset saavat tehdä Kiva Toveri -Mitalit itse toisilleen. Draamapajoissa tuli esiin se, että aikaa olisi voinut olla vieläkin enemmän lasten omiin esityksiin ja kerrontaan, sillä lähes joka kerralla, joku lapsista kommentoi, että olisi halunnut tehdä jonkun asian uudestaan. Lapsilla oli myös selkeä tarve kertoa omista kokemuksistaan. Pyrin pitämään oppaan sisällön selkeänä ja ytimekkäänä, jotta se on helposti luettavissa, eikä vaadi pitkää aikaa sen läpikäymiseen. Opas on tehty varhaiskasvattajille, joten siinä on aluksi vain pieni pätkä teoriaa liittyen sosiaalisten taitojen tukemiseen, kiusaamisen ehkäisyyn ja draamallisiin menetelmiin aiheeseen johdattamisen vuoksi, mutta koska sitä lukevat alan ammattilaiset, en nähnyt tarpeelliseksi laittaa mukaan pidempää teoriaosiota. Valmis opas löytyy opinnäytetyöraportin lopusta, heti liitteiden jälkeen.

12 POHDINTA

Viimeiseksi pohdin draamapajojen arviointiin perustuen opinnäytetyön tavoitteiden onnistumista ja hypoteettisesti tarkoituksen toteutumista, sekä jatkokehitysideoita. Pyrin kuvaamaan pohdintojani useasta näkökulmasta realistisesti. Eettisyyttä ja luotettavuutta puntaroin hyvien tieteellisten käytäntöjen kautta, mutta myös opinnäytetyön toiminnan sisällöstä heränneiden asioiden valossa.

12.1 Tavoitteiden toteutuminen

Tavoitteena draamapajojen järjestäminen ja niistä oppaan luominen toimeksiantajalle onnistuivat. Tosin, oppaan sisältöä on nyt testattu vain kerran yhdelle lapsiryhmälle, joten sen toimivuudesta ei muiden lasten kanssa voi olla varma. Onneksi oppaan sisällössä on kuitenkin soveltamisen mahdollisuutta. Opinnäytetyöprosessissa oli paljon epätietoisuutta sen toteutusvaiheessa, kun ei voinut olla varma, kuinka ensimmäinen draamapaja onnistuisi, sillä se oli paljon kiinni lasten mukaan lähtemisestä ja tietenkin siitä, osasinko luoda turvallisen ilmapiirin. Onneksi lapset ottivat minut vanhana tuttuna hyvin vastaan ja ne draamapajat, jotka lapsiryhmälle järjestettiin, sujuivat hyvin ja eteen ei tullut sen suurempia yllätyksiä. Esikoululaiset olivat tosi nohevia ja oli mahtava huomata, kuinka osa heistä erityisesti nautti rooliin menemisestä. Yhteistyö toimi päiväkotia Pääskyn kanssa moitteettomasti ja ilmoitin heille kaikista muutoksista, sekä kysyin heidän mielipiteitään ja toiveitaan.

Lapsilta irtosi paljon ideoita ja keskustelua liittyen tarinoissa nähtyihin sosiaalisiin tilanteisiin ja lapset käyttivät sosiaalisia taitojaan tuokioiden aikana, kuten osoittamalla empatiaa hahmoja kohtaan ja tehden yhteistyötä sitä vaadittavissa harjoitteissa. Sosiaaliset taidot olivatkin läsnä draamapajoissa jatkuvasti. Lasten ja työntekijän palautteen perusteella, he myös pitivät tuokioista ja työntekijä sai niistä heti ideoita heidän arkeensa. Se siis palveli kohderyhmäänsä. Oppaan mahdollinen käyttö työelämässä myöhemmin, näyttäytyy vasta opinnäytetyön jälkeisenä aikana, sillä draamapajat järjestettiin vasta esikouluryhmälle, joten voi olla, että niitä

pidetään seuraavan kerran vasta seuraavalle esikouluryhmälle, tai sitten oppaan menetelmiä käytetään päiväkodin nuorempien lasten kanssa.

12.2 Jatkokehitysideat

Jälkeenpäin ajateltuna draamallinen kokonaisuus olisi voinut olla paljon laajempi, jos aikaa olisi ollut enemmän. Yhden draamapajan olisi voinut pitää myös kahdessa osassa yhden päivän aikana, jolloin lasten kanssa olisi voinut keskustella enemmän. Tällöin informaatiota ei tulisi lapsille myöskään suurena ryöppynä. Oli kuitenkin hyvä, että itse tuotokseen, pystyi draamapajojen jälkeen tekemään tarvittavat muutokset ja kertomaan vinkit, jotka kannattaa ottaa huomioon draamakokonaisuutta järjestäessä.

Sosiaaliset taidot tulevat lapsille oppimisen ja kasvamisen kautta ympäristöstä ja niihin vaikuttavat lapsen omat ominaisuudet ja temperamentti. Sosiaalisia taitoja voidaan opettaa lapsille ja forum-teatteria apuna käyttäen, voidaan luoda kuvitteellisia tilanteita, joissa lapset voivat tarkastella omaa käytöstään roolin kautta. Sitä, voidaanko tällä menetelmällä todella edistää lasten sosiaalisia taitoja ja ehkäistä kiusaamista, ei voida tässä mitata. Se onkin suuri kysymys, josta voisi tehdä jatkotutkimusta. Vaikka draamapajojen sosiaalisten taitojen tukemisesta ei voida tietää varmaksi, voidaan kuitenkin todeta, että ne ovat herätelleet ainakin lasten ajattelua ja keskustelua sosiaalisista tilanteista ja niiden ratkaisemisesta.

Ei voida myöskään olla varmoja miten kyseiset draamapajat toimisivat muissa päiväkodeissa tai suuremmissa ryhmissä, sillä kokonaisuus on tehty nimenomaan päiväkotia Pääskyn esikouluryhmälle ja siihen upotettiin toteuttaessa myös kyseisen ryhmän ominaisia piirteitä, kuten heidän suuri tarve kertoa kokemuksistaan. Opasta itseään voisi kehittää myös eteenpäin ja tehdä paljon laajemman oppaan liittyen draamallisiin menetelmiin sosiaalisten taitojen tukemiseksi.

12.3 Eettisyys ja luotettavuus

Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluvat tutkimusetiikan näkökulmasta esimerkiksi rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus koskien tulosten tarkastelua, tallentamista, esittämistä ja arviointia. Siihen kuuluvat myös avoimuus, vastuullisuus julkaistaessa tutkimuksen tuloksia, muiden tutkijoiden tekemän työn kunnioitus, tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi, sekä tieteelliselle tiedolle asetetuina vaatimuksina aineiston tallentaminen. Myös tutkimusluvut on hankittava. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2017.) Opinnäytetyön eettisyys näkyy siinä, että lasten kommentit kirjattiin nimettöminä jo litteroituun tekstiin. Opinnäytetyössä huolehdittiin myös siitä, etteivät lapset ole muulla tavoin tunnistettavissa heidän kommentistaan tai tekemisistään, josta opinnäytetyössä kerrotaan. Vanhempia myös informoitiin ja heiltä pyydettiin kirjallinen suostumus lasten osallistumiseen. Videot tuhottiin heti litteroinnin jälkeen, sillä niiden tarkoitus opinnäytetyön kannalta oli täyttynyt. Olen pyrkinyt kuvaamaan opinnäytetyöni etenemistä mahdollisimman tarkasti, mutta kuitenkin sopivan tiiviisti.

Eettisyyttä pohdittaessa huomio kiinnittyy myös siihen, jäivätkö lapset pajojen jälkeen ajatustensa kanssa yksin, kun opinnäytetyön tekijänä tulin vain pitämään draamapajat ja sitten lähdin. En pystynyt itse huolehtimaan tällä kaavalla siitä, että lapset eivät koe jäävänsä yksin tunteidensa kanssa. Tähän auttoi hiukan se, että mukana kaikissa pajoissa oli työntekijä, jolloin hän tiesi mitä asioita käsiteltiin ja mitä tapahtui. Luotin ehkä liikaakin siihen, että olen lapsille tuttu ja siksi draamapajojen aloitus oli sellainen, että asiaan mentiin hyvinkin nopeasti. Oma ohjaustyylini ja sanavalintani ovat voineet vaikuttaa myös lasten toimintaan ja sanomisiin alunpitäen draamapajoissa.

Pyrkimyksenäni on ollut olla rehellinen ja tarkka kirjoittaessani opinnäytetyötä. Arvioidessani tuloksia olen pyrkinyt teemoittelun avulla löytämään niistä yhtäläisyyksiä. Tosin, litteroitukaan teksti ei ole aivan luotettavaa siinä mielessä, että se on aina kirjoitettu litteroijan oman näkökulman ja tulkinnan kautta. Niiden kautta tehdään myös valinta siihen,

mitä litteoridusta tekstistä tarkastellaan. On mahdollista, että joitakin erityisen hyviä tilanteita on jäänyt kokonaan havainnoimatta draamapajoista. Luotettavuutta pohtiessa on myös otettava huomioon, että tein opinnäytetyöni yksin ja näin kaikki tulkinnat ovat omiani, verrattaen siihen tilanteeseen, että mukana olisi ollut toinen henkilö ja tämän näkökulmat, sekä tulkinnat.

LÄHTEET

Bergen, D. 2008. Humor as a facilitator of social competence in early childhood. Teoksessa B. Spodek & O.N. Saracho (toim.) Contemporary Perspectives on Socialization and Social Development in Early Childhood Education. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing. Osa 2, 19-38.

Grönfors, M. 2015. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus.

Haapasalo, T. Kirkkopelto, K. Repo, L. 2016. Mun ja sun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Lasten Keskus Oy.

Heikkinen, H. 2005. Draamakasvatus – opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä: Gummerus.

Heinonen, S-L. 2000. Ilmaisuleikit tarinan talossa. Analyysi ja tulkinta lastentarhanopettajan pedagogisesta toiminnasta varhaiskasvatuksen draaman opetuksessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Tammi.

Hyvä tieteellinen käytäntö. 2017. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [viitattu 4.3.2017] Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karikoski, H. & Tiilikka, A. 2016. Eheä kasvunpolku – Haaste yhteistyölle. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. PS-kustannus. Osa 6, 78–93.

Karimäki, R. 2012. Leikitäänkö yhdessä? Tyttöjen ja poikien yhteinen ja erillinen leikinmaailma. Teoksessa L. Karlsson & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. 141–166.

Karkkulainen, M. 2011. Siivet selkään, draamakengät jalkaan – Kohtaamisia draaman pedagogisilla näyttämöillä. Helsinki: Tmi Raija Airaksinen / Draamatyö.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. WSOY.

Kirves, L. Stoor-Grenne, M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Kotka, R. 2011. Tarinat tunteiden tulkkina. Toiminnallisia ideoita satujen ja draaman maailmasta. PS-kustannus.

Laaksonen, V. 2014. Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. [viitattu: 14.4.2017]
Saatavissa:

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42805/978-951-39-5564-9_vaitos25012014.pdf?sequence=1

Liuska, K. Turunen, T. 2015. Häijyherneitä ja lempeyslientä. Opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. PS-kustannus.

Martinez-Abarca, T. & Nurmi, R. 2015. Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin! Draamakasvatusta 1-7-vuotiaille. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva: Bookwell.

- Repo, L. 2015. Bullying and its prevention in early childhood education. University of Helsinki. [viitattu 16.4.2017] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154445/bullying.pdf?sequence=1>
- Ruokonen, I. Rusanen, S. Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Salmivalli, C. Kaverien kanssa. 2005. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sinivuori, P. & Sinivuori, T. 2007. Esiripusta arvoihin. Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Spodek, B., & Saracho. 2008. Explorations in social development. Teoksessa B. Spodek & O.N. Saracho (toim.) Contemporary Perspectives on Socialization and Social Development in Early Childhood Education. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing. Introduction, ix-xix.
- Spodek, B., & Saracho. 2008. Theories of socialization and social development. Teoksessa B. Spodek & O.N. Saracho (toim.) Contemporary Perspectives on Socialization and Social Development in Early Childhood Education. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing. Osa 1, 1-17.
- Syrjälä, L. Ahonen, S. Syrjäläinen, E. Saari, S. 1996. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsingin: Kirjayhtymä Oy.
- Toivanen, T. 2014. Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8-vuotiaille. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Trentacosta, C.J. & Izard, C.E. 2008. Feeling, thinking, and playing. Social and emotional learning in early childhood. Teoksessa B. Spodek & O.N. Saracho (toim.) Contemporary Perspectives on Socialization and Social Development in Early Childhood Education. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing. Osa 4, 59-77.

Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. PS-kustannus. Osa 2, 41-54.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus. Tampere: Suomen yliopistopaino oy. [viitattu: 14.03.2017] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vienola, V. 2016. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. PS-kustannus. Osa 12, 164–180.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi.

LIITTEET

LIITE 1, Vanhempien kirjallinen suostumus -lomake:

Lapseltani saa kerätä nimettömästi palautetta Anni Porspakan opinnäytetyöhön liittyen ja lapseni saa osallistua tuokioihin, jotka videoidaan. Rastita vaihtoehto.

Lapsen nimi: _____

_____ Kyllä

_____ Ei

Vanhemman allekirjoitus ja

nimenselvennys: _____

Videot on tarkoitettu tilanteiden myöhempää arviointia varten vain opinnäytetyön tekijän nähtäväksi ja ne tullaan hävittämään heti niiden läpikäymisen jälkeen. Videointia analysoidessa huolehditaan lasten muusta anonyymiudesta nimettömyyden lisäksi.

LIITE 2, Esittelykirje vanhemmille:

Hei vanhemmat!

Olen Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Anni Porspakka ja suuntaudun opinnoissani sosiaalipedagogiseen lapsi- ja nuorisotyöhön. Teen tänä keväänä opinnäytetyötäni Pääskyn päiväkotiin. Opinnäytetyöni sisältää sosiaalisia taitoja edistävää draamatyöskentelyä kiusaamisen ehkäisemiseksi. Tulen siis järjestämään Pääskyssä kolme draamatyöpajaa, liittyen sosiaalisten taitojen tukemiseen viikolla 13. Näissä draamatyöpajoissa seurataan joka kerta tarinaa ja tehdään sen sisältöön liittyviä draamallisia harjoituksia, esimerkiksi liittyen tunteiden

käsittelyyn ja toisen tilanteeseen asettumiseen roolien kautta.

Tarkoitukseni on tehdä päiväkotia Pääskylle näistä draamatyöpajoista opas sen myöhempiä käyttöä varten.

Tämän vuoksi tarvitsenkin palautetta draamapajojen mielekkyydestä ja onnistumisesta työntekijöiden lisäksi myös niihin osallistuvilta lapsilta ilmekorttien ja keskustelun avulla. Ilmekorteista löytyy surullinen, vakava ja iloinen naama. Palautetta kysyn ilmekorttien avulla lapsilta jokaisella kerralla siitä, mikä oli mukavaa tai ei niin mukavaa, jonka jälkeen lapset saavat valita ilmekorteista sen, mikä kuvaa parhaiten heidän mielipidettään. Kysyn myös keskustellen lasten mielipiteitä siitä, mitä heille jäi tuokiosta/tuokioista mieleen. Huolehdin etteivät lapset ole anonyymiuden lisäksi muulla tavalla tunnistettavissa palautteesta.

Toisena palautteen keräämisen menetelmänä käytän videointia. Tämä tarkoittaa sitä, että videoin jokaisen tuokion alusta loppuun. Tämä siksi, että se lisää tutkimuksen luotettavuutta, sillä ohjatessani lapsia, en mitenkään pysty havainnoimaan kaikkea mitä tilanteissa tapahtuu, tai kirjoittaa ylös kaikkia lasten huomioita ja kommentteja. Videoinnin avulla voin myöhemmin palata tilanteeseen ja näin arvioida sen onnistumista ja sitä, mitä lapset ovat olleet tilanteesta mieltä. Videoita ei tule näkemään kukaan muu kuin minä, opinnäytetyön tekijänä ja tulen hävittämään ne viipymättä, kun olen saanut käytyä ne läpi. Videoinnin kautta saan tallennettua myös keskustelut lasten kanssa, joiden kautta voin pohtia opinnäytetyössäni tuokioiden onnistumista. Tulen siis kirjoittamaan lasten kommentteja ja tuokioiden tapahtumia opinnäytetyöhöni, mutta pidän huolen, ettei kukaan lapsi ole tunnistettavissa näistä kommentteista tai tapahtumista. Videoinnin tarkoitus onkin juuri tilanteen kuvaus, ei yksittäisten lasten kuvaaminen.

Opinnäytetyö tulee julkaisun jälkeen kaikille nähtäväksi Theseus - tietokantaan, josta sen voi käydä halutessaan lukemassa.

Jos teillä heräsi lisäkysymyksiä, voitte olla minuun yhteydessä sähköpostilla osoitteesta: anni_porspakka@hotmail.com

Terveisin, Anni Porspakka

LIITE 3, Työntekijän haastattelulomake:

TYÖNTEKIJÄN HAASTATTELU

Päivämäärä: _____

Draamatyöpaja 1/2/3 (ympyröi)

1 . Mikä mielestäsi onnistui?

2. Missä olisi ollut kehitettävää? / Mitä olisi voinut tehdä toisin?

3. Vapaa kommentti draamatuokioista

LIITE 4, Apukysymykset keskusteluihin:

Ensimmäinen draamapaja:

1. Mitä tapahtui?
2. Miltä Tupsusta/Nöpöstä/Tepistä tuntui, mitä ajattelivat?
3. Tiesivätkö muut, että Tupsulla on paha mieli?
4. Mitä Tupsu/Nöpö/Tepi voisivat tehdä tilanteessa toisin?
5. Miten tarina voisi jatkua?

Toinen draamapaja:

1. Mitä tapahtui?
2. Miltä Tupsusta/Nöpöstä/Allusta tuntui, mitä ajattelivat?
3. Miksi Nöpö oli ilkea Allulle?
4. Mitä Nöpö/Tupsu/Allu olisivat voineet tehdä tilanteessa/toisin?

Kolmas draamapaja:

1. Mitä tapahtui?
2. Minkä jutun kaverit keksivät yhdessä? Oliko heillä hauskaa?
3. Miltä Tupsusta tuntui? Entä muista?
4. Miksi Tupsu lähti pois loikkaus-kisoista?
5. Mitä Tupsu ajatteli? Mitä muut ajattelivat?

LIITE 5, Mitä Mieltä – kehykset:

LIITE 6, 1. Draamapajan tarina:

Tupsu asuu ystäviensä kanssa kaukana kaukana Kukkasavannilla. Nöpö-Nalle, Tepi-Koira ja Tupsu leikkivät yhdessä, heillä on todella hauskaa yhdessä, niin kuin aina. Kello alkaa olemaan kuitenkin paljon ja kaverusten olisis syytä lähteä kotiin nukkumaan (Hahmojen keskustelua kotiin lähtemisestä ja hyvänyön toivotukset. Hahmot lähtevät kotiinsa nukkumaan). Tulee yö ja sitten tulee taas aamu. Seuraavana päivänä Nöpö ja Tepi ovat jälleen ulkona leikkimässä yhdessä. Heillä on kummallakin hienot samaan sarjaan kuuluvat autolelut. (Hahmot keskustelevat siitä, kuinka kivaa on leikkiä juuri näillä leluilla yhdessä). Tupsu herää pesästään ja huomaa, että Tepi ja Nöpö ovat jo ulkona leikkimässä. Hän lähtee innoissaan Tepin ja Nöpön luokse hihkuen: ”Kivaa, päästään jatkamaan taas yhdessä leikkejä!”. Tupsu tulee muiden luo ja kysyy mitä he tänään leikkivät. Nöpö ja Tepi kuitenkin toteavat, että

Tupsu ei voi päästä heidän leikkiinsä ilman samaan sarjaan kuuluvaa autoa. Tupsu saa idean ja hakee pesästään lelu-helikopterin ja pyytää päästä tällä mukaan leikkiin. Tepi ja Nöpö eivät hyväksy helikopteria leikkiin, sillä se ei kuulu samaan sarjaan ja sitä paitsi se ei ole auto. Nöpö ja Tepi kääntävät Tupsulle selkensä ja jatkavat leikkiä iloisesti. Tupsu jää leikin ulkopuolelle ja tälle tulee todella paha mieli, mitä taas Nöpö ja Tepi eivät taida huomata.

LIITE 7, 1. Draamapajan harjoitteet:

Virittäytyminen, Peiliharjoitus: Peiliharjoituksessa lapset menevät vastakkain parin kanssa. Toinen parista on peili ja toinen siihen peilaava henkilö, joka saa alkaa muodostaa erilaisia pieniä tai isompia liikkeitä, joita peilin on matkittava täysin. Parit eivät voi lähteä liikkumaan tilassa, sillä eihän peili osaa juosta, joten liikkeen on tapahduttava paikoillaan.

Miltä Tuntuu -harjoitus: Tässä harjoituksessa lattialle asetetaan kolme erilaista lakanaa kuvaamaan iloista/hyvää tunnetta, surullista/pahaa tunnetta ja kolmas lakana kuvaamaan tunnetta, kun ei oikein tiedä miltä tuntuu tai ei tunnu oikein miltään. Lapsille esitetään erilaisia kysymyksiä siitä, miltä mikäkin tilanne tuntuu, jolloin lasten on mentävä sen lakanan päälle, mikä kuvaa parhaiten heidän mielipidettään asiasta. Kysymyksissä on tarkoitus kysyä jonkun saman tilanteen kaikkien osapuolien tunteet, jotta lapset huomaavat kuinka erilaiselta sama tilanne voi tuntua eri ihmisistä. Harjoitteen jälkeen lapsilta kysytään, miltä harjoitus tuntui ja mitä havaintoja he tekivät.

Tervehdys -harjoitus: Lapset saavat kävellä ennalta määrättyssä tilassa vapaasti. Aina kun joidenkin lasten katseet kohtaavat, tai joku tulee vastaan, tervehditään toista, sanomalla "Moi". Tätä tehdään hetken aikaan. Seuraavassa vaiheessa aina, kun jonkun kanssa katseet kohtaavat, tai joku sattuu vastaan, tervehditään toista sanomalla "Moi" ja kättelemällä. Tätä tehdään jälleen hetken aikaan. Kun tämä alkaa sujua,

annetaan lapsille lisäksi erilaisia tunteita, millä tavoin vastaantulija kohdataan. Lopuksi lapsilta kysytään miltä harjoitus tuntui ja miltä tuntui, kun joku kätteli erilaisissa tunnetiloissa.

Erilaisuus-samanlaisuus -jana: Tässä harjoituksessa päätetään huoneesta missä päässä on vastaus ”samaa mieltä” ja missä ”eri mieltä”. Näiden mielipiteiden välille muodostuu jana. Tämän jälkeen lapsille voidaan antaa erilaisia väitteitä: Pidän punaisesta väristä. Tämän jälkeen lapset, jotka pitävät punaisesta väristä menevät ”Samaa mieltä”-päätyyn ja ne jotka eivät pidä, menevät vastakkaiseen päätyyn. Jos ei ole varma pitääkö, vai eikö pidä, voi jäädä janan keskelle.

LIITE 8, 2. Draamapajan tarina:

On kaunis iltapäivä Kukkasavannilla ja Tupsu odottelee ystäväänsä Allu-Aasia kylään. Tupsu on tuntenut Allun jo kauan ja he väkevät toisiaan usein, vaikka Allu asuukin melko kaukana Tupsun kotipesästä. (Tupsu yrittää urkkia mäen taakse ja puhelee itsekseen siitä, milloin Allu oikein tulee). Pian Allu saapuukin mäen takaa Tupsua kohti. (Tupsu ja Allu juoksevat toisiaan vastaan ja tervehtivät iloisesti.) Kaveruksilla on hirveä nälkä ja he päättävät ensi töikseen mennä sylmään läheiseen vadelpuskaan vadelmia. (kekustelua tästä). Nöpö-Nalle saapuu myös paikalle ja tulee tervehtimään Tupsu ystäväänsä (tervehtivät). Nöpö huomaa pensaassa myös Allu-Aasin. Nöpö ei tunne Allua ja hän kysyykin Tupsulta: ” Kuka tuo oikein on?” (Tupsu esittelee Allun iloisesti Nöpölle ja pyytävät Nöpöä heidän seuraansa). Nöpö epäröi (keksustelua tästä). Nöpö taitaa vähän arastella Allua, tämä kuitenkin päättää viimein liittyä seuraan. Hetken yhdessä marjoja syöneenä, Nöpö kiinnittää huomiota siihen, että Allu-Aasilla ei ole ollenkaan häntää. ” Miksi sinulla ei ole häntää? Eikös kaikilla aaseilla ole pitkä häntä?” kysyy Nöpö. Allu vastaa hieman mielteliäästi: ” Minä synnyin tällaisena, mutta pärjään kyllä ilman häntäkin erinomaisesti!”. Nöpö naurahtaa ja alkaa ilkkua Allua, tämän puuttuvan hännän takia (Nöpön ilkkumista: ” Hännätön aasi!”). Tupsu

seuraa vierestä ystäviensä touhua ja ei oikein tiedä, mitä hänen pitäisi tehdä. Häntä harmittaa, että Nöpö ilkkuu hänen ystävänsä.

LIITE 9, 2. Draamapajan harjoitteet:

Virttäytyminen, Minä Osaan!: Lapset menevät piiriin seisomaan.

Jokainen lapsi saa vuorollaan keksiä jonkun liikkeen (kumarrus, niaaus, tanssiliike, hypähdys), jonka osaa tehdä. Ennen liikkeen tekemistä tekijä sanoo: "Minä osaan!" Ja kertoo, mitä osaa ja näyttää tähän kyseisen liikkeen, kuten "Minä osaan hypätä!" ja sitten lapsi hyppää. Kun kyseinen henkilö on näyttänyt liikkeensä, koko ryhmä yrittää toistaa liikkeen omalla tyylillä. Leikki loppuu, kun kaikki piirissä olijat ovat saaneet näyttää omat liikkeensä, tai sitten kierroksia voi ottaa useamman.

Peukutus: Lapsille esitetään kaksi tapahtumaa tarinasta ja he saavat näyttää peukalollaan, ovatko tapahtumat heidän mielestään oikein, peukalo ylöspäin, vai väärin, peukalo alaspäin. Tapahtumat ovat: Oliko oikein, että Tupsu ja Allu-Aasi pyysivät Nöpön mukaan leikkiin? ja oliko oikein, että Nöpö alkoi ilkkua Allu-Aasia?

Eläintarha -leikki: Lapset jakautuvat tilaan tasaisesti. Tämän jälkeen ohjaaja käy kuiskaamassa jokaisen korvaan jonkin eläimen, tässä tapauksessa eläimiksi on valittu käärme, lehmä ja kissa. Vähintään kahdelle lapselle kuiskataan sama eläin. Tämän jälkeen samojen eläinten on tarkoitus löytää toisensa näyttelemällä eläinten liikkumista ja ääntelyä, sekä näin kuunneltava ja tarkkailtava myös toisten liikkeitä ja ääniä. Kun eläimet ovat omissa ryhmissään, ohjaaja kysyy, mikä juuri heidän eläimessä on parasta ja jokainen ryhmä keksii jonkun ominaisuuden yhdessä.

Mielen Maalari -rentoutus: Rentoutuksessa lapset jaetaan pareiksi tai kolmen hengen ryhmiin ja jokainen pari saa yhden pensselin, kolmen hengen ryhmä saa kaksi pensseliä. Lapset päättävät kumpi heistä on ensin maalari, joka ottaa pensselin. Toinen lapsi menee mahalleen lattialle

makaamaan. Lattialle voi asetella jumppapatjoja tai lakanoita, joiden päälle lapset voivat mennä. Parista maalariksi valittu lapsi alkaa ohjaajan ohjeen mukaan maalata kuvitteellisesti kaveria. Tässä rentoutuksessa ohjeet kaverin maalaamiseen tulevat ikään kuin lorun kautta, jossa maalataan kaveriin eri värein erilaisia asioita, mitä tarvitaan, kun eletään yhdessä muiden ihmisten kanssa. Lorusssa maalataan malttia jalkoihin, huomaavaisuutta käsiin, ystävällisyyttä selkään ja ymmärtäväisyyttä päähän, kutakin kuvitteellisesti eri värein.

LIITE 10, 3. Draamapajan tarina:

Tupsu, Nöpö, Tepi ja Allu leikkivät kaikki yhdessä Kukkasavannilla. Allu-Aasi alkaa loikkimaan suuria loikkia vauhdikkaasti ja kysyykin muilta: ” Osaatteko tekin loikata näin pitkälle? Kokeilkaa! Tämä on kivaa! ”. Kaikki muutkin alkavat loikkia ympäriinsä naureskellen, mutta Tupsu jää katselemaan tätä hiljaisena vierestä. (keskustelua loikkimisesta). Loikkiessaan, Nöpö-Nalle saa idean, hehän voisivat järjestää yhdessä loikkaus-kilpailut. Kaikki innostuvat ajatuksesta (innostunutta keskustelua loikka-kilpailun järjestämisestä) paitsi Tupsu, joka edelleen seuraa tapahtumia hiljaa vierestä. Muut alkavat asettautua kilpailu järjestykseen, jossa Tupsu jää jonon viimeiseksi. Ystävykset ovat hyvin innoissaan. Ensimmäinen loikkaaja on Allu-Aasi, joka hyppääkin mielettömän pitkän hypyn (muut kannustavat iloisesti Allua). Allu on tyytyväinen suoritukseensa. Allun jälkeen hyppyvuoroon tulee Tepi, joka hänkin hyppää kelpo loikan (Tepi toteaa, että on tyytyväinen, ei aluksi uskonut pääsevänsä näinkään pitkälle. Muut kannustat iloisesti Tepiä). Seuraavana loikkavuorossa on Nöpö. (Nöpö puhelee, ettei tiedä miten pitkälle pääsee, loikkaa ja iloitsee hypystäään: ” Pääsinkin näin pitkälle! ”. Muut kannustavat Nöpöä). Viimeisenä on Tupsun vuoro. Tupsu miettii hetken paikoillaan (Muut kannustavat Tupsua ja kertovat, että tämän vuoro on nyt). Tupsu kävelee vastahakoisesti hyppyviivalle. Tupsu ei ole varma osaako hän hypätä pitkälle, tai osaako hän hypätä ylipäätään. Tupsua

alkaa harmittaa, vaikka kaikki kannustavat häntä iloisesti. Tupsu lähtee itkien kotipesäänsä (Tupsu itkee). Muut jäävät ihmettelemään Tupsun lähtöä. (Hahmot pohtivat yhdessä keskustellen, mitä oikein tapahtui ja kummastelevat sitä, miksi Tupsulle tuli paha mieli).

LIITE 11, 3. Draamapajan harjoitteet:

Virittäytyminen: Tupsua heitellään piirissä toinen toisille sanoen aina sen nimen, kelle kyseinen henkilö on heittämissä. Leikki loppuu, kun jokaisen nimi on sanottu tai kierroksia voi ottaa useamman. Näin jokainen lapsi otetaan huomioon heti aluksi.

Pahan Mielen Pallo – harjoitus: Otetaan esille surunaamaiset ilmapallot. Tarkoituksena on saada yhdessä kaverin kanssa poksautettua ilmapallo niin, että kumpikin koskee palloon. Näin saadaan yhdessä paha mieli pois. Koska lapset ryhmässä ovat innokkaita kertomaan omista kokemuksistaan, lisättiin harjoitukseen ennen pallojen rikkomista Pahan Mielen -pallon kiertäminen ringissä. Se kellä pallo on, saa kertoa jonkun asian, mistä tälle on joskus tullut paha mieli. Tämän jälkeen tapahtuu yhdessä ilmapallojen rikkominen ja näin pahan mielen poistaminen.

Kosketa Keltaista – leikki: Lapsille sanotaan eri värejä ja lasten täytyy etsiä omista tai toisen ryhmässä olevan lapsen vaatteista sanottua väriä. Tässä lapset pääsevät ottamaan toiseen fyysistä kontaktia. Saattaa myös käydä niin, että vain yhdellä lapsella on jossakin kohtaa jotain väriä ja kaikkien on yhdessä mentävä koskettamaan tätä.

Näkymätön Lahja – harjoitus: Lapset antavat vuoron perään toisilleen kuvitteellisen lahjan. He poimivat sen maasta ja siinä samalla keksivät mikä se voisi olla. Lahjan koko ja paino on syytä näkyä ojennettaessa lahjaa ystävälle. Ojennettuaan lahjan, lapsi sanoo: "Ole hyvä, tässä on sinulle..." ja kertoo, mikä lahja on kyseessä. Tarkoitus on antaa kaverille kivoja ja hauskoja lahjoja.

Halataan – leikki: Tässä ohjaaja soittaa rumpua, jolloin lasten on käveltävä tilassa sinne tänne sekaisin. Kun rummun soitto loppuu, on lapsien halattava lähimpänä olevaa lasta. Rummunsoiton jatkuessa lapset lähtevät taas kävelemään ja soiton jälleen loppuessa pitääkin halata kolmea kaveria ja loppujen lopuksi kaikkien on halattava toinen toistaan. Ryhmä halaukseen onkin hyvä lopettaa viimeinen tuokio.

**Opetellaan yhdessä
Tupsun kanssa!**

Opas draamapajojen järjestämisestä sosiaalisten taitojen tukemiseksi päiväkotia Pääskysssä.

Opetellaan yhdessä Tupsun kanssa!

Opas draamapajojen järjestämisestä
sosiaalisten taitojen tukemiseksi päiväkotia
Pääskyssä.

Anni Porspakka

Joensuu 2017

Pieni laulu ihmisestä

*Ihminen tarvitsee ihmistä ollakseen ihminen ihmiselle,
ollakseen itse ihminen.*

Lämpimin peitto on toisen iho, toisen ilo on parasta ruokaa.

*Emme ole tähtiä, taivaan lintuja, olemme ihmisiä, osa
pitkää haavaa.*

Ihminen tarvitsee ihmistä.

*Ihminen ilman ihmistä, on vähemmän ihminen ihmisille,
vähemmän kuin ihminen voi olla.*

Ihminen tarvitsee ihmistä.

-Tommy Tabermann

Sisällys

Sosiaaliset taidot	3
Sosiaalisten taitojen tukeminen	5
Kiusaamisen ennaltaehkäisy	6
Draamakasvatus	7
Draamapajojen toteuttaminen	9
1. Draamapaja: Miltä Tupsusta tuntuu?	11
2. Draamapaja: Tupsu, kuka tuo on?	15
3. Draamapaja: Kokeillaan yhdessä!	19

4. Draamapaja: Päätös kerta	23
Vinkit draamapajoihin	26
Harjoitusten tausta	27
Lähteet	28

Lapset ovat ainutlaatuisia kasvu vauhdissaan, sosiaalisessa tietoisuudessaan ja kyvyssään olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa heti synnyttyään. (Saracho & Spodek 2008, 1.)

SOSIAALISET TAIDOT

Sosiaaliseen kompetenssiin katsotaan kuuluvaksi taito olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa myönteisesti ja kehittävästi, tunne- ja itsesäätelytaidot, kuten omien reaktioiden säätely ja myötätunnon osoittaminen, sekä sosiokognitiiviset taidot, joiden avulla lapsi oppii kokemustensa pohjalta, eläytymään toisten ihmisten asemaan. Taidot, jotka kuuluvat lapsen sosiaalisiin taitoihin, ovat niitä, joiden kautta lapsi ratkaisee arjen pulmallisia tilanteita ja saavuttaa tärkeitä tavoitteitaan ilman toisten loukkaamista. Nämä taidot ovat sellaisia, joita päiväkotikäiset vasta harjoittelevat. (Järvinen & Mikkola 2015, 28.)

Sosiaaliset taidot sitoutuvat vuorovaikutukseen, sillä vastavuoroisuus ja ajoitus ovat olennaisia merkittäviä useissa tilanteissa. Sosiaaliset taidot määritellään niiden lopputulosten perusteella. Sosiaalisesti taitava yksilö toimii niin, että konkreettisissa tilanteissa tämä toiminta johtaa positiivisiin sosiaalisiin seuraamuksiin. (Salmivalli 2005, 79.) Järvinen ja Mikkola (2015, 25.) toteavat, että elämän tärkeimpiin taitoihin kuuluvat toisten ihmisten huomioon ottaminen, yhteisöön kuuluminen ja omien tarpeiden ja halujen säätelyn oivaltaminen. Lapsi saa ryhmässä toimimisesta päivittäin kokemusta, kuten omaksuu normeja ja rajoja, joilla hallita omia tunteita, sekä oppii oivaltamaan toisten tunteita. (Järvinen & Mikkola 2015, 25.)

Sosiaalisiin taitoihin liittyy aina eettinen ja moraalinen näkökulma. Lapsi löytää kyllä itse keinot selvittää ryhmässä, mutta ne eivät eettisesti ole välttämättä hyväksyttäviä. Kaikkein tehokkain keino lapsen näkökulmasta onkin usein aggressio. Ihmisen kyky kunnioittaa ja arvostaa muita ihmisiä, kyky ottaa huomioon muiden oikeudet, sekä kyky käyttäytyä sovittujen sääntöjen mukaan näkyvät ihmisen sosiaalisissa taidoissa. Että saadaan aikaan rakentava sosiaalinen kanssakäyminen, se edellyttää useita eri ominaisuuksia, kuten tasapainoista tunne-elämää, tervettä itseluottamusta, kykyä kontrolloida omaa käytöstään ja arvioida sitä, sekä empatiaa. (Keltikangas-Järvinen 2010, 22–24.) Vienola (2016, 176) toteaa, että lapset oppivat neuvottelutaitoja ainoastaan harjoittelemalla, tämän vuoksi riitely tarjoaakin tilaisuuden opetella parempia tapoja myöhempää elämää varten. (Vienola 2016, 176.)

YSTÄVIEN MERKITYS

Tarve ryhmään kuulumisesta ja yhteydestä toisiin ihmisiin on ihmisellä jo sisäsyntyisenä. Pieni lapsi on luonnostaan sosiaalinen ja auttavainen, sekä tällä on erityinen herkkyys olla vuorovaikutuksessa. Elämän tärkeimpiin taitoihin kuuluvat toisten ihmisten huomioon ottaminen, yhteisöön kuuluminen ja omien tarpeiden ja halujen säätelyn oivaltaminen. Lapsi saa ryhmässä toimimisesta päivittäin kokemusta, kuten omaksuu normeja ja rajoja, joilla hallita omia tunteita, sekä oppii oivaltamaan toisten tunteita. (Järvinen & Mikkola 2015, 25.) Vienola (2016, 176) toteaa, että lapset oppivat neuvottelutaitoja ainoastaan harjoittelemalla, tämän vuoksi riitely tarjoaakin tilaisuuden opetella parempia tapoja myöhempää elämää varten. (Vienola 2016, 176.)

Ystävyysuhteet syvenevät ja vertaissuhteista tulee entistä tärkeämpiä 3-6-vuotiaana. Lapsen kehitykselle ystävyyden merkittävyys on hyvin suuri. Enemmän kuin missään muualla, lapsen itsetunto ja vuorovaikutustaidot vahvistuvatkin juuri luottamuksellisessa ja hyvässä ystävyysuhteessa. (Järvinen & Mikkola 2015, 31.) Sarachon ja Spodekin (2008, 2-3) mukaan lapset kohtaavat vertaisryhmässä lapsia, jotka tulevat erilaisista taustoista kuin he itse. He oppivat hyväksymään, työskentelemään ja tekemään yhteistyötä niiden kanssa, joilla on erilaiset mielipiteet ja uskomukset. (Saracho & Spodek 2008, 2-3.)

" Lapset oppivat neuvottelutaitoja ainoastaan harjoittelemalla"

SOSIAALISET PULMAT

On olemassa kahdenlaisia torjuttuja lapsia, vetäytyviä ja aggressiivisia. Tutkijat ovat sitä mieltä, että nämä aiheuttavat ongelmia, kuten juuri torjutuksi tulemista toverisuhteissa ja nämä ongelmat voivat lisätä entuudestaan vetäytymistä ja aggressiivisuutta. (Salmivalli 2005, 44-45.)

Yksi lapsen tärkeimmistä asioista on kokemus ryhmään kuulumisesta. On suuri kehityksellinen riski, jos lapsi jää syrjään tai tulee torjutuksi, sillä sosiaalisia taitoja on haastava harjoitella yksin. (Järvinen & Mikkola 2015, 27.) Repo (2015, 47) toteaa, että lapsen tärkeäksi kehitykselliseksi tehtäväksi nousee selviytymis-strategioiden oppiminen vertaisryhmän torjumistilanteissa. (Repo 2015, 47.)

Tuloksia tarkastellessa näyttäisikin siltä, että hyötyä olisi palautteen antamisen ja vastaanottamisen, sekä konfliktien hallinnan harjoittelusta esikouluikäisistä puhuttaessa. (Laaksonen 2014, 32.)

SOSIAALISTEN TAITOJEN TUKEMINEN

Vienolan (2011, 173–175) mukaan sosiaalisesta kasvatuksesta puhutaan synonyyminä joskus eettisen kasvatuksen kanssa. Sosiaalisen käyttäytymisen perusta ovat sopimukset ja säännöt, sekä niiden noudattaminen. Päiväkotiryhmässä ovatkin merkityksellisiä sääntöjen olemassaolo, niistä tietoiseksi tuleminen ja niiden noudattaminen. (Vienola 2016, 173–175.)

Lapsen oppimisen apuna ovat ulkopuolelta tulevat käskyt, kehotukset ja varoitukset, joita antavat vanhemmat ja hoitajat. Mitä vanhemmaksi lapsi tulee, sitä paremmin hän osaa prosessoida ulkopuolelta tulevia asioita mielessään ja määrittämään omaa suhdettaan niihin. Lapsesta ei tule moraalisesti hyvin käyttäytyvää ihmistä ilman hoivaa, opetusta ja kasvatusta. Sosiaalinen oppiminen liittyykin vahvasti moraaliseen oppimiseen. Omat kokemukset ja muiden ihmisten onnistumiset tai epäonnistumiset toimivat lapsen oppimisen välineinä. Lapsi yhdistääkin näitä tapahtumia omiin päätöksentekotilanteisiinsa. Lasta onkin kannustettava omaan ajatteluun ja päätöksentekoon. (Vienola 2016, 178.)

Lasten keskinäisten suhteiden tukeminen ja varmistaminen, sekä vertaisryhmän jokaisen jäsenen onnistumisen kokemusten takaaminen kuuluvat kasvattajan tehtäviin. (Järvinen & Mikkola 2015, 28.)

Trentacostan ja Izardin (2008, 66) mukaan lapset, joilla oli turvallisempi suhde heidän hoitajiinsa, osoittivat enemmän prososiaalista käyttäytymistä ja vähemmän aggressiivista ja sulkeutunutta käytöstä, sekä he osallistuivat enemmän sosiaalisiin- ja roolileikkeihin.

Keskustelua lasten kanssa voi synnyttää siitä, että mielipide-eroavaisuuksia löytyy aina ihmisten väliltä. Vaikka mielipiteestä saa pitää kiinni, löytyy aina kuitenkin ratkaisu, jonka avulla kummankin osapuolen mielipiteet voidaan kuulla ja ottaa huomioon. (Vienola 2016, 176.) Salmivalli (2005, 183.) kertoo, että monivaiheiseen sosiaalisten taitojen opettamiseen kuuluu monia askeleita. Näistä ensimmäinen on taidoista keskusteleminen, kuten miksi taito on tärkeä, jolloin lapset saavat samalla informaatiota siitä ja siihen liittyvistä muista taidoista. Toisena on oikeiden ja väriiden tapojen tunnistaminen sosiaalisia taitoja toteuttaessa. Kolmantena tilanteita voidaan harjoitella draaman tai roolileikin avulla lavastetuissa tilanteissa ja saada sen kautta palautetta. Neljäntenä lapsen taitoja voidaan vahvistaa myönteistä palautetta antamalla lapselle tämän luonnollisessa ympäristössä. (Salmivalli 2005, 183.)

Keltikangas-Järvisen (2010, 65.) mukaan kasvatuksessa onkin kysymys siitä, että lapsen käytöksestä tulee kitkeä aikuisten tekemien eettisten sääntöjen vuoksi jotakin pois, vaikka lapsi itse kokee sen toimivaksi, kuten aggressiivista käytöstä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 65.)

Jokaisen lapsen on saatava kasvattajalta apua päivän aikana, kun sitä tarvitsee, sillä ryhmässä toimimien ei aina ole helppoa. Toiminnallisten ja osallistavien menetelmien keinoin, sekä yhteisleikissä ja tehden pieniä tehtäviä, voidaan koota luottamusta ja turvallisuutta. Ilmapiiirin tärkeys tulee huomioida aina, sillä ketään ei tule nolata tai saattaa naurunalaiseksi tutustuttaessa toisiin. Kasvattajalta vaaditaan arvostusta kaikkia lapsia kohtaan ja ohjausta siihen, että lapset arvostavat toinen toisiaan. Pysähtymisen ja oppimisen kautta on mainiota lähteä lähestymään lasten ristiriitatilanteita. Miten näissä tilanteissa onkaan syytä toimia ja sanoa, sekä kuinka päästään tilanteesta yli. (Järvinen & Mikkola 2015, 29–30.)

Kasvattajan tehtävänä on tarjota lapsille mahdollisuuksia tutustua toisiinsa rauhassa ja luonteikkaasti. Pienissä ryhmissä ja yhdessä puuhaillen, tutustuminen luonnistuu parhaiten. Tällöin lapsilla on aikaa tarkkailla toisiaan. Lasten ristiriitojen selvittäjänä ja ennaltaehkäisijänä, sekä lasten suhteiden tasapainottajana, on kasvattajalla tärkeä merkitys. (Järvinen & Mikkola 2015, 32–33.) Järvisen ja Mikkolan (2015, 30.) mukaan osa lapsista voi päätyä torjutuksi tai kiusatuksi, jos kasvattajat eivät tietoisesti ja tavoitteellisesti tue ja ohjaa ryhmän muodostumista. vetäytyvästi tai aggressiivisesti käyttäytyviin lapsiin onkin syytä kasvattajana kiinnittää huomiota, sillä ne horjuttavat lapsen mahdollisuutta toimia ryhmässä. (Järvinen & Mikkola 2015, 30–31.)

Lapsi, joka rikkoo tahallaan leikkejä, on yleensä lapsi, jonka sosiaaliset taidot eivät ole vielä kehittyneet muiden tasolle. Hän voi poimia nopeasti viestejä ympäristöstään ja olla näin temperamentiltaan häiriintyvä. Tällaiselle lapselle täytyy opettaa sosiaalisia taitoja tavanomaista perusteellisemmin, kuin vain eettisiin periaatteisiin vedoten. Jonkun lapsen jäädessä ulos leikeistä, on kasvattajien mietittävä, onko lasten toistuvasti otettava yksin jäänyttä lasta omiin leikkeihinsä. Miten voidaan arvostaa niiden lasten ystävyyttä, jotka haluavat olla keskenään, kun samalla päiväkodin periaatteisiin katsotaan, ettei ketään saa jättää yksin. (Vienola 2016, 175.)

KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY

Kiusaamista on se, kun henkilö joutuu yhden tai useamman ihmisen toistuvien kielteisten tekojen kohteeksi tietyn ajan sisällä. Kiusaamistilanteessa kiusatun voi olla myös vaikea puolustautua häntä kiusaavia vastaan. Kiusaaminen on yksilön henkilökohtainen kokemus. (Repo 2013, 34–35.) Revon (2015, 36) tutkimuksen tuloksista selvisi, että esikoululaisista 7,1 % kiusasivat muita lapsia, kiusattuja lapsia oli 3,3 % ja kiusattu-uhreja 2,2 %. Tutkimuksen lapsista, joilla oli erityisen tuen tarvetta 13,5 % oli kiusaajia, 6,7 % uhreja ja 7,8 % kiusaaja-uhreja. Tulokset ovat huomattavasti korkeampia, kuin keskimäärin niillä lapsilla, joilla erityisen tuen tarvetta ei ollut. Kiusaajista poikia oli 64 % ja tytöistä 35,7 %. Ero onkin erittäin suuri.

Psykologinen kiusaaminen oli kaikista yleisin kiusaamisen muoto, sillä kaikista lapsista 10,7 % koki sitä. Siihen kuuluivat, manipulointi, uhkailu, ilmeily, kiristys, ulkopuolelle ja huomiotta jättäminen, sekä selän takana puhuminen. Kaikista yleisin kiusaamisen muoto psykologisesta kiusaamisesta oli kuitenkin vertaisryhmän ulkopuolelle jättäminen. Verbaalinen kiusaaminen osoittautui toiseksi yleisemmäksi kiusaamisen muodoksi. Sitä kokivat 8,18 % lapsista. Se käsitti osoittelun ja nauramisen, hiusten tai vaatteiden kommentoimisen, nimittelyn, sekä pilkkaamisen. Kaikista vähiten yleisin kiusaamisen muoto oli fyysinen kiusaaminen, jota koki 7,45 % kaikista lapsista. Tähän kuuluivat potkiminen, töniminen, lyöminen, leikkien rikkominen, kivien ja hiekan heittäminen, jahtaaminen ja nipistely. (Repo 2015, 36.)

Kiusaamisen ehkäisy tulee aloittaa ajoissa, sillä sen kannalta ei ole merkityksellistä odottaa, että kielteiset teot muuttuvat systemaattiseksi kiusaamiseksi. Vaikuttaminen lapsiryhmän toimintaan on kiusaamisen ehkäisemistä. Tähän kuuluvat turvallisen ryhmän luominen ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. Aikuisella on vastuu kiusaamistilanteisiin puuttumisesta ja ennaltaehkäisystä. Tärkeää on opetella ryhmässä lasten kanssa taitoja toimia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 10.)

Koulukiusaamiskeskustelu ei ole sellaisenaan sovellettavissa pienten lasten maailmaan, sillä sen keskiössä on yleensä tilanteisiin puuttuminen ja selvittely erilaisin menetelmin. Pienistä lapsista puhuttaessa tärkeää olisi ennaltaehkäisy ja se, että varmistetaan, ettei kiusaamista muistuttavista teoista pääse syntymään kiusaamista. Itsehillintä, empatia, aggression hallinta ja moraalit kuuluvat pienten lasten maailmassa niihin asioihin, joita vielä harjoitellaan, minkä vuoksi ei ole soveltuvaa käyttää rangaistusta kiusaamisen ehkäisemiseksi pienten lasten parissa. (Repo 2013, 13.)

"Aikuisella on vastuu kiusaamistilanteisiin puuttumisesta ja ennaltaehkäisystä."

DRAAMAKASVATUS

Draama on erilaisten merkitysten synnyttämistä ja jakamista esittäen. Oleellista merkitysten muodostumisessa on sen perustuminen sosiaalista ja kollektiivista toimintaa olevaan leikkiin. Tehtävänä draamatoiminnassa on tutkia asioiden merkityksiä ja synnyttää uusia merkityksiä. Näitä merkityksiä ryhmä voi sovitusti tutkia vain keskenään, kun taas toisinaan ryhmä voi päättää jakaa niitä muiden kanssa, josta muodostuu esitys. Draamassa tapahtuva omien todellisuuksien työstäminen ja yhdistäminen toisten todellisuuksiin synnyttää vuoropuhelua ja näin yhteisen jaetun todellisuuden. (Karkkulainen 2011, 13.)

Draamassa edellytyksenä on jokin arjesta poikkeava konteksti. Perustuen erilaisiin esteettisiin ja sosiaalisiin sääntöihin, sekä erikseen valittuun sisältöön ja aktiiviseen vuorovaikutukseen, syntyvät fiktiossa tapahtuva toiminta ja kokemus. Vahvuutena draamassa on todellisuuden jännitteiden käsitteleminen turvallisesti. Näin voidaan saada tuntumaa sellaisiin asioihin, jotka on koettu kauhistuttaviksi tai uhkaaviksi. Ryhmän jäsenten kokemukset näkyvät yhdessä tehdyissä tarinoissa. Tämä näkyy erityisesti, kun jäsenet perustelevat keskusteluissa kuvitteellisen henkilön käyttäytymistä. (Karkkulainen 2011, 14.)

Draamakasvatuksen käsite sisältää kaikki erilaiset draaman ja teatterin toimintamuodot varhaiskasvatusikäisillä. Draamassa keskitytään teatterin sijaan, enemmän toimintaan eli prosessiin, ei niinkään valmiiseen esitykseen. Leikki ja kasvatus ovat yhdistyneenä teatterin keinoin draamatyöskentelyssä. Keskiössä draamakasvatuksessa ovat kuvitteellinen todellisuus ja kuvitteelliset roolit ryhmässä, ilman yleisöä. Draamakasvatusta kuvaa vakava leikillisuus ja sen kautta voidaan käsitellä asioita, joita ei keskustelemassa pystytä niin hyvin saavuttamaan. (Ruokonen & Rusanen & Välimäki 2009, 30–32.)

Draamakasvatuksessa on kyse jostakin ilmiöstä tai ongelmasta, jota voidaan tarkastella perustellusti draaman kautta. Siinä voidaan oppia jotakin itsestä ja sosiaalisista taidoista, kuten siitä, miten toimitaan yhdessä ja yhteisen tavoitteen eteen. (Karkkulainen 2011, 13.)

Lapsen ilmaisulliset ja kielelliset valmiudet kehittyvät draamassa ja siinä otetaan huomioon mielikuvituksen ja leikin kautta oppiminen, mikä on lapselle luontaista. Draamasta oppimisessa puhutaan esteettisestä kahdentumisesta, mikä tarkoittaa sitä että, roolissa voidaan tarkastella kuviteltua maailmaa roolihahmon kautta ja kuvitteellisen tilanteen jälkeen omana itsenä. Toisten huomioiminen on edellytys draamassa toimimiseen ja draaman työtavoilla toimiminen edistää lapsen sosiaalisia taitoja. (Toivanen 2014, 11-12.)

Draamakasvatuksen yksi oppimisen kohde sen kolmesta osa-alueesta on sosiaalinen ja yksilöllinen oppiminen. Tällä alueella työskenteleminen yhteistä päämäärää kohti, empatian kehittyminen ja yhteistyötaidot, sekä toisten huomioiminen ovat merkittäviä. Draaman kautta voidaan tukea myös lapsen kielellistä kehitystä, yhteistyötaitojen kehittymistä ja sosiaalisia valmiuksia, sekä lasten on mahdollista tarkastella ja ymmärtää draamassa käsiteltäviä asioita. Kasvamisen vapaus näkyikin draamakasvatuksessa, sillä siinä ei toimita vain valmiiksi annettuja ajatuksia soveltaen. (Toivanen 2014, 15.)

Sadut tarjoavat niiden hahmojen kautta lapselle samaistumisen kohteita, mikä vahvistaa lapsen kykyä asettua toisen ihmisen asemaan. Saduissa voi peilata omia käsityksiä itsestä ja muista identifioimalla, resonoimalla ja tunnistamisella. Lapsen huomattessa käyttäytyvänsä niin kuin roolihahmo, tapahtuu identifioituminen. Resonoimisessa roolihahmon teot ovat vain osittain tuttuja ja tunnistamisessa taas lapsi voi nähdä roolihahmon omassa elämässään. Lapsi kiinnostuu sadusta sitä enemmän, mitä vahvemmin hän identifioituu, tunnistaa ja resonoii. Samalla tavalla lapsi myös sitoutuu vahvemmin draamatoimintaan. (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 17-18.)

FORUM TEATTERI

Sinivuorten (2007, 188-189) mukaan forum-teatterissa esitetään etukäteen harjoiteltu draamatarina pienoisenäytelmän tapaan. Tilanteen pysäyttäjän ja uusien elementtien tuojana toimii tässä ohjaaja. Forum-teatterissa yleisö voi koostua draamaan osallistuvasta ryhmästä, mutta katsojat voivat olla myös ulkopuolisia. Tehtävänä yleisöllä on erottaa erilaisia toimintatapoja draamatarinan eri tilanteisiin ja niiden ratkaisemiseen. Yleisöä ohjaaja pyytää osallistumaan draamatarinaan ja sen tilanteeseen roolityöskentelyn kautta, kokeillen erilaisia toimintamalleja. Tarkoituksena ei ole etsiä yhtä oikeaa ratkaisua, vaan tuoda esiin useita ratkaisumalleja. Jokainen tilanteeseen osallistunut muodostaa tarinasta omat näkemyksensä. Martinez-Abarca ja Nurmi (2015, 73) kertovat, että lasten arjesta voidaan saada aiheita forum-teatteriin. Lasten konfliktitilanteet tarjoavat lukemattomia aiheita forum-teatteriin ja niissä tilanteet on etäännytetty roolihenkilöiden maailmaan.

Näin lapsi voi ratkoa omaa ristiriitaansa roolien kautta.

”Tarkoituksena ei ole etsiä yhtä oikeaa ratkaisua, vaan tuoda esiin useita ratkaisumalleja.”

DRAAMAPAJOJEN TOTEUTTAMINEN

Draamapajat kertovat Tupsun ja hänen ystäviensä seikkailuista Kukkasavannilla. Tarinat perustuvat lasten ristiriitatilanteisiin ja yhdessä toimimiseen. Toteuttaaksesi draamapajat on sinulla oltava pehmohahmot tarinaa varten (Kuva 1), sekä Kukkasavannin luomiseksi erilaisia kankaita, mahdollisia luonnonmateriaaleja, kuten kiviä, tekokukkia, tai muuta miljööseen sopivaa (Kuva 2). Tarkemmat kuvaukset jokaisen draamapajan sisällöstä, ohjeista ja tarvikkeista löydät draamapajojen alta. Yhteen draamapajaan on syytä, lapsien määrästä riippuen, varata aikaa reilu tunti. Kesto vaihtelee kuitenkin myös lasten mukaan lähtemisen perusteella. Siksi onkin hyvä varata reilusti aikaa tai mahdollistaa myöhemmin draamapajan jatkaminen, jos varattu aika ei riitä.

Draamapajat etenevät ensin draamaan virittäytymisellä, sitten tarinan teeman ja aiheen esittelyllä, jonka jälkeen päästään käsiksi itse tarinaan. Virittäytymisen kautta päästään käsiksi draaman maailmaan ja se voi toimia myös hyvänä alkulämmittelynä, että lapset jaksavat istua ja keskittyä tarinaan. Jokaisella kerralla tarina jää kesken, vaille ratkaisua ja lasten tehtävä onkin saattaa tarina loppuun eri menetelmin. On tärkeää, että tarinan jäätyä kesken, sen tapahtumista keskustellaan ensiksi lasten kanssa. Tähän ovat apuna jokaisen draamapajan kohdalla omat apukysymykset, jotta keskustelu pysyy aiheessa ja ne herättelevät lapset myös pohtimaan tarinan mahdollista ratkaisua. Kun tarinaan on saatu lopetus, ovat vuorossa ovat draamaharjoitukset, jotka liittyvät sosiaalisiin taitoihin, niiden käyttöön ja tukemiseen. Viimeiseksi istutaan jokaisella kerralla lopetus piiriin, jossa lapsille annetaan aikaa kertoa kokemuksistaan ja mahdollisuus kysymyksiin.

Kuva 1, Tarinan hahmot Allu, Tepi, Nöpö ja Tupsu (vasemmalta oikealle).

Kuva 2, Kukkasavanni

Mitä Mieltä – kehykset

Lasten mielipidettä draamapajoista voi kysyä Mitä Mieltä – kehykseen laitettavien Ilmekorttien avulla. Korteista löytyy iloinen, vakava ja surullinen naama. Lapsi saa valita sen Ilmekortin kehykseen, minkä kokee kuvaavan hänen mielipidettään tuokiosta. Iloinen kortti kuvaa sitä, että piti tuokiosta. Vakava kortti kertoo, ettei tiedä pitikö tuokiosta, tai vain osittain piti siitä. Surullinen naama kertoo, ettei lapsi pitänyt tuokiosta (Kuva 1).

Kuva 1, Mitä Mieltä – kehykset ja Ilmekortit.

1. DRAAMAPAJA: MILTÄ TUPSUSTA TUNTUU?

Virittäytyminen, Peiliharjoitus: Peiliharjoituksessa lapset menevät vastakkain parin kanssa. Toinen parista on peili ja toinen siihen peilaava henkilö, joka saa alkaa muodostaa erilaisia pieniä tai isompia liikkeitä, joita peilin on matkittava täysin. Parit eivät voi lähteä liikkumaan tilassa, sillä eihän peili osaa juosta, joten liikkeen on tapahduttava paikoillaan.

Aihe ja teema: Toisten huomioiminen, toisen tilanteeseen asettuminen, toisten ja omien tunteiden huomioiminen, sekä leikistä pois jättäminen.

Tarina: Miltä Tupsusta tuntuu?

OHJE: Kerro tarina hahmoilla nukketeatterin tavoin. Mukaan voi lisätä hahmojen kommentteja. Tarinan alkamisen ja loppumisen merkiksi voit käyttää esimerkiksi jotakin soitinta, kuten rummun lyöntiä tai helistimen heilautusta.

HAHMOT: Tupsu, Tepi-Koira ja Nöpö-Nalle

Tupsu asuu ystäviensä kanssa kaukana kaukana Kukkasavannilla. Nöpö-Nalle, Tepi-Koira ja Tupsu leikkivät yhdessä, heillä on todella hauskaa yhdessä, niin kuin aina. Kello alkaa olemaan kuitenkin paljon ja kaverusten olisi syytä lähteä kotiin nukkumaan (Hahmojen keskustelua kotiin lähtemisestä ja hyvän yön toivotukset. Hahmot lähtevät kotiinsa nukkumaan). Tulee yö ja sitten tulee taas aamu. Seuraavana päivänä Nöpö ja Tepi ovat jälleen ulkona leikkimässä yhdessä. Heillä on kummallakin hienot samaan sarjaan kuuluvat autolelut. (Hahmot keskustelevat siitä, kuinka kivaa on leikkiä juuri näillä leluilla yhdessä). Tupsu herää pesästään ja huomaa, että Tepi ja Nöpö ovat jo ulkona leikkimässä. Hän lähtee innoissaan Tepin ja Nöpön luokse hihkuen: ”Kivaa, päästään jatkamaan taas yhdessä leikkejä!”. Tupsu tulee muiden luo ja kysyy mitä he tänään leikkivät. Nöpö ja Tepi kuitenkin toteavat, että Tupsu ei voi päästä heidän leikkiinsä ilman samaan sarjaan kuuluvaa autoa. Tupsu saa idean ja hakee pesästään lelu-helikopterin ja pyytää päästä tällä mukaan leikkiin. Tepi ja Nöpö eivät hyväksy helikopteria leikkiin, sillä se ei kuulu samaan sarjaan ja sitä paitsi se ei ole auto. Nöpö ja Tepi kääntävät Tupsulle selkensä ja jatkavat leikkiä iloisesti. Tupsu jää leikin ulkopuolelle ja tälle tulee todella paha mieli, mitä taas Nöpö ja Tepi eivät taida huomata.

Keskustelu tarinasta:

Tarinan jäätyä kesken lasten kanssa keskustellaan siitä. Tähän apuna ovat seuraavat apukysymykset:

1. Mitä tapahtui?
2. Miltä Tupsusta/Nöpöstä/Tepistä tuntui, mitä ajattelivat?
3. Tiesivätkö muut, että Tupsulla on paha mieli?
4. Mitä Tupsu/Nöpö/Tepi voisivat tehdä tilanteessa toisin?
5. Miten tarina voisi jatkua?

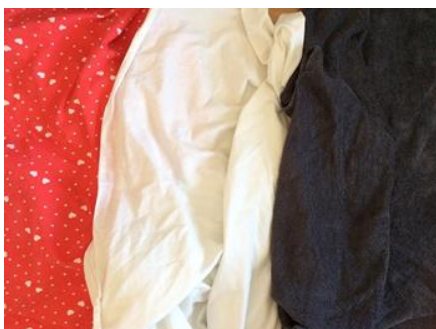
Lapset tarinan kertojina: Nukketeatteri

Lapset pääsevät näyttämään nukketeatterin tavoin itse tarinalle jatkon ja lopetuksen. Hahmot jaetaan lapsille niin, että jokainen saa yhden hahmon ja tarinan lopetuksia otetaan niin monta, että kaikki pääsevät tekemään nukketeatteria vähintään yhden kerran. Jos lapset kaipaavat kannustusta tai kaikkiin rooleihin ei saada lapsia, voi tuokion pitävä kasvattaja mennä mukaan.

Harjoitukset:

Miltä Tuntuu -harjoitus: Tässä harjoituksessa lattialle asetetaan kolme erilaista lakanaa (kuva 3) kuvaamaan iloista/hyvää tunnetta, surullista/pahaa tunnetta ja kolmas lakana kuvaamaan tunnetta, kun ei oikein tiedä miltä tuntuu tai ei tunnu oikein miltään. Lapsille esitetään erilaisia kysymyksiä siitä, miltä mikäkin tilanne tuntuu, jolloin lasten on mentävä sen lakanan päälle, mikä kuvaa parhaiten heidän mielipidettään asiasta. Kysymyksissä on tarkoitus kysyä jonkun saman tilanteen kaikkien osapuolien tunteet, jotta lapset huomaavat kuinka erilaiselta sama tilanne voi tuntua eri ihmisistä. Harjoitteen jälkeen lapsilta kysytään, miltä harjoitus tuntui ja mitä havaintoja he tekivät.

TARVIKKEET: Kolme eri väristä lakanaa, kuvaamaan eri tunteita.

Punainen sydänlakana = Tuntuu hyvältä!

Valkoinen lakana = En tiedä miltä tuntuu?

Tummanharmaa lakana = Tuntuu pahalta!

Tervehdys -harjoitus: Lapset saavat kävellä ennalta määrätyssä tilassa vapaasti. Aina kun joidenkin lasten katseet kohtaavat, tai joku tulee vastaan, tervehditään toista, sanomalla “Moi”. Tätä tehdään hetken aikaan. Seuraavassa vaiheessa aina, kun jonkun kanssa katseet kohtaavat, tai joku sattuu vastaan, tervehditään toista sanomalla “Moi” ja kättelemällä. Tätä tehdään jälleen hetken aikaan. Kun tämä alkaa sujua, annetaan lapsille lisäksi erilaisia tunteita, millä tavoin vastaan tulija kohdataan. Lopuksi lapsilta kysytään miltä harjoitus tuntui ja miltä tuntui, kun joku kätteli erilaisissa tunnetiloissa.

Lopetuspiiri: Keskustelua lasten kokemuksista, kysymyksistä ja tunteista tuokion jälkeen. Lopetuspiirissä lapset saavat laittaa ilmekortin Mitä Mieltä -kehyksiin.

2. DRAAMAPAJA: TUPSU, KUKA TUO ON?

Virittäytyminen, Minä Osaan!: Lapset menevät piiriin seisomaan. Jokainen lapsi saa vuorollaan keksiä jonkun liikkeen (kumarrus, niaus, tanssiliike, hypähdys), jonka osaa tehdä. Ennen liikkeen tekemistä tekijä sanoo: ”Minä osaan!” Ja kertoo, mitä osaa ja näyttää tähän kyseisen liikkeen, kuten ”Minä osaan hypätä!” ja sitten lapsi hyppää. Kun kyseinen henkilö on näyttänyt liikkeensä, koko ryhmä yrittää toistaa liikkeen omalla tyylillä. Leikki loppuu, kun kaikki piirissä olijat ovat saaneet näyttää omat liikkeensä, tai sitten kierroksia voi ottaa useamman.

Aihe ja teema: Erilaisuuden hyväksyminen, asioiden sopiminen ja sosiaalisten tilanteiden moraalinen puoli.

Tarina: Tupsu, kuka tuo on?

OHJE: Kerro tarina hahmoilla nukketatterin tavoin. Mukaan voi lisätä hahmojen kommentteja. Tarinan alkamisen ja loppumisen merkiksi voit käyttää esimerkiksi jotakin soitinta, kuten rummun lyöntiä tai helistimen heilautusta.

HAHMOT: Tupsu, Allu-Aasi ja Nöpö-Nalle

On kaunis iltapäivä Kukkasavannilla ja Tupsu odottelee ystäväänsä Allu-Aasia kylään. Tupsu on tuntenut Allun jo kauan ja he näkevät toisiaan usein, vaikka Allu asuukin melko kaukana Tupsun kotipesästä. (Tupsu yrittää urkkia mäen taakse ja puhelee itsekseen siitä, milloin Allu oikein tulee). Pian Allu saapuukin mäen takaa Tupsua kohti. (Tupsu ja Allu juoksevat toisiaan vastaan ja tervehtivät iloisesti.) Kaveruksilla on hirveä nälkä ja he päättävät ensi töikseen mennä syömään läheiseen vadelmapuskaan vadelmia. (keskustelua tästä). Nöpö-Nalle saapuu myös paikalle ja tulee tervehtimään Tupsu ystäväänsä (tervehtivät). Nöpö huomaa pensaassa myös Allu-Aasin. Nöpö ei tunne Allua ja hän kysyykin Tupsulta: ”Kuka tuo oikein on?” (Tupsu esittelee Allun iloisesti Nöpölle ja he pyytävät Nöpöä heidän seuraansa). Nöpö epäröi (keskustelua tästä). Nöpö taitaa vähän arastella Allua. Tämä kuitenkin päättää viimein liittyä seuraan. Hetken yhdessä marjoja syöneenä, Nöpö kiinnittää huomiota siihen, että Allu-Aasilla ei ole ollenkaan häntää. ”Miksi sinulla ei ole häntää? Eikös kaikilla aaseilla ole pitkä häntä?” kysyy Nöpö. Allu vastaa hieman mieteliäästi: ”Minä synnyin tällaisena, mutta pärjään kyllä ilman häntäkin erinomaisesti!”. Nöpö naurahtaa ja alkaa ilkkua Allua, tämän puuttuvan hännän takia (Nöpön ilkkumista: ”Hännätön aasi!”). Tupsu seuraa vierestä ystäviensä touhua ja ei oikein tiedä, mitä hänen pitäisi tehdä. Häntä harmittaa, että Nöpö ilkkuu hänen ystäväänsä.

Keskustelu tarinasta:

Tarinan jäätyä kesken lasten kanssa keskustellaan siitä. Tähän apuna ovat seuraavat apukysymykset:

1. Mitä tapahtui?
2. Miltä Tupsusta/Nöpöstä/Allusta tuntui, mitä ajattelivat?
3. Miksi Nöpö oli ilkea Allulle?
4. Mitä Nöpö/Tupsu/Allu olisivat voineet tehdä tilanteessa/toisin?

Lapset tarinan kertojina: Näytteleminen

Lapset pääsevät näyttämään tarinan lopetuksen tällä kertaa itse näytellen. Tarinan lopetuksia otetaan niin monta, että jokainen halukas lapsi pääsee näyttelemään tarinaa vähintään yhdessä roolissa. Lapsille on syytä antaa rooliin eläytymistä varten jotakin rooliin sopivaa puvustusta (Kuva 4) ja myös jotain välineitä (Kuva 5), jotka innostavat draamaan. Jos lapset kaipaavat kannustusta tai kaikkiin rooleihin ei saada lapsia, voi tuokion pitävä kasvattaja mennä mukaan.

Kuva 4, Vaaleanpunainen pipo Tupsun, Aasin korvat

Allun ja nallenkorvat Nöpön rooliin.

Kuva 5, Erilaisia tavaroita roolihahmojen käyttöön.

Harjoitukset:

Peukutus: Lapsille esitetään kaksi tapahtumaa tarinasta ja he saavat näyttää peukalollaan, ovatko tapahtumat heidän mielestään oikein, peukalo ylöspäin, vai väärin, peukalo alaspäin. Tapahtumat ovat: Oliko oikein, että Tupsu ja Allu-Aasi pyysivät Nöpön mukaan leikkiin? ja oliko oikein, että Nöpö alkoi ilkkua Allu-Aasia? Samantapaisia tapahtumia voi keksiä myös lasten arjesta.

Erilaisuus-samanlaisuus – jana: Tässä harjoituksessa päätetään huoneesta missä päässä on vastaus ”samaa mieltä” ja missä ”eri mieltä”. Näiden mielipiteiden välille muodostuu jana. Tämän jälkeen lapsille voidaan antaa erilaisia väitteitä: Pidän punaisesta väristä. Tämän jälkeen lapset, jotka pitävät punaisesta väristä menevät ”Samaa mieltä”-päätyyn ja ne jotka eivät pidä, menevät vastakkaiseen päätyyn. Jos ei ole varma pitääkö, vai eikö pidä, voi jäädä janan keskelle.

Eläintarha -leikki: Lapset jakautuvat tilaan tasaisesti. Tämän jälkeen ohjaaja käy kuiskaamassa jokaisen korvaan jonkin eläimen. Vähintään kahdelle lapselle kuiskataan sama eläin. Tämän jälkeen samojen eläinten on tarkoitus löytää toisensa näyttelemällä eläinten liikkumista ja ääntelyä, sekä näin kuunneltava ja tarkkailtava myös toisten liikkeitä ja ääniä. Kun eläimet ovat omissa ryhmissään, ohjaaja kysyy, mikä juuri heidän eläimessä on parasta ja jokainen ryhmä keksii jonkun ominaisuuden yhdessä.

Mielen Maalari -rentoutus: Rentoutuksessa lapset jaetaan pareiksi tai kolmen hengen ryhmiin ja jokainen pari saa yhden pensselin, kolmen hengen ryhmä saa kaksi pensseliä. Lapset päättävät kumpi heistä on ensin maalari, joka ottaa pensselin. Toinen lapsi menee mahalleen lattialle makaamaan. Lattialle voi asetella jumppapatjoja tai lakanoita, joiden päälle lapset voivat mennä. Parista maalariksi valittu lapsi alkaa ohjaajan ohjeen mukaan maalata kuvitteellisesti kaveria. Tässä rentoutuksessa ohjeet kaverin maalaamiseen tulevat ikään kuin lorun kautta, jossa maalataan kaveriin eri värein erilaisia asioita, mitä tarvitaan, kun eletään yhdessä muiden ihmisten kanssa. Lorusssa maalataan malttia jalkoihin, huomaavaisuutta käsiin, ystävällisyyttä selkään ja ymmärtäväisyyttä päähän, kutakin kuvitteellisesti eri värein. Lasten maalatessa voi harjoituksen pitäjä kertoa kuinka kannattaa maalata joka puolelta tarkasti, tai esimerkiksi pitkin vedoin.

TARVIKKEET: Pensselit, jumppapatjoja/lakanoita.

Lopetuspiiri: Keskustelua lasten kokemuksista, kysymyksistä ja tunteista tuokion jälkeen. Lopetuspiirissä lapset saavat laittaa ilmekortin Mitä Mieltä -kehyksiin.

3. DRAAMAPAJA: KOKEILLAAN YHDESSÄ!

Virittäytyminen: Tupsua heitellään piirissä toinen toisille sanoen aina sen nimen, kelle kyseinen henkilö on heittämässä. Leikki loppuu, kun jokaisen nimi on sanottu tai kierroksia voi ottaa useamman. Näin jokainen lapsi otetaan huomioon heti aluksi.

Aihe ja teema: Yhdessä tekeminen, lohdutus, ryhmän jokaisen jäsenen tärkeys.

Tarina: Kukkasavannin loikka-kilpailut

OHJE: Kerro tarina hahmoilla nukketeatterin tavoin. Mukaan voi lisätä hahmojen kommentteja. Tarinan alkamisen ja loppumisen merkiksi voit käyttää esimerkiksi jotakin soitinta, kuten rummun lyöntiä tai helistimen heilautusta.

HAHMOT: Tupsu, Allu-Aasi, Nöpö-Nalle ja Tepi-Koira.

Tupsu, Nöpö, Tepi ja Allu leikkivät kaikki yhdessä Kukkasavannilla. Allu-Aasi alkaa loikkimaan suuria loikkia vauhdikkaasti ja kysyykin muilta: ” Osaatteko tekin loikata näin pitkälle? Kokeilkaa! Tämä on kivaa! ”. Kaikki muutkin alkavat loikkia ympäriinsä naureskellen, mutta Tupsu jää katselemaan tätä hiljaisena vierestä. (keskustelua loikkimisesta). Loikkiessaan, Nöpö-Nalle saa idean. Hehän voisivat järjestää yhdessä loikkaus-kilpailut. Kaikki innostuvat ajatuksesta (innostunutta keskustelua loikka-kilpailun järjestämisestä) paitsi Tupsu, joka edelleen seuraa tapahtumia hiljaa vierestä. Muut alkavat asettautua kilpailu järjestykseen, jossa Tupsu jää jonon viimeiseksi. Ystävykset ovat hyvin innoissaan. Ensimmäinen loikkaaja on Allu-Aasi, joka hyppääkin mielettömän pitkän hypyn (muut kannustavat iloisesti Allua). Allu on tyytyväinen suoritukseensa. Allun jälkeen hyppyvuoroon tulee Tepi, joka hänkin hyppää kelpo loikan (Tepi toteaa, että on tyytyväinen, eikä aluksi uskonut pääsevänsä näinkään pitkälle. Muut kannustat iloisesti Tepiä). Seuraavana loikkavuorossa on Nöpö. (Nöpö puhelee, ettei tiedä miten pitkälle pääsee. Loikkaa ja iloitsee hypystä: ” Pääsinkin näin pitkälle! ”. Muut kannustavat Nöpöä). Viimeisenä on Tupsun vuoro. Tupsu miettii hetken paikoillaan (Muut kannustavat Tupsua ja kertovat, että tämän vuoro on nyt). Tupsu kävelee vastahakoisesti hyppyviivalle. Tupsu ei ole varma osaako hän hypätä pitkälle, tai osaako hän hypätä ylipäätään. Tupsua alkaa harmittaa, vaikka kaikki kannustavat häntä iloisesti. Tupsu lähtee itkien kotipesänsä (Tupsu itkee). Muut jäävät ihmettelemään Tupsun lähtöä. (Hahmot pohtivat yhdessä keskustellen, mitä oikein tapahtui ja kummastelevat sitä, miksi Tupsulle tuli paha mieli).

Keskustelu tarinasta:

Tarinan jäätyä kesken lasten kanssa keskustellaan siitä. Tähän apuna ovat seuraavat apukysymykset:

1. Mitä tapahtui?
2. Minkä jutun kaverit keksivät yhdessä? Oliko heillä hauskaa?
3. Miltä Tupsusta tuntui? Entä muista?
4. Miksi Tupsu lähti pois loikka-kilpailusta?
5. Mitä Tupsu ajatteli? Mitä muut ajattelivat?

Lapset tarinan kertojina: Still-kuvat

Tällä kerralla lapset pääsevät kertomaan tarinan loput Still-kuvien kautta. Still-kuva on pysähtynyt kuva, jostakin tapahtumasta. Tässä tilanteessa Still-kuvia tehdään lasten keksimistä tarinoiden loppuista. Lapset pääsevät itse olemaan tarinan hahmoina Still-kuvissa. Jos lapset kaipaavat kannustusta tai kaikkiin rooleihin ei saada lapsia, voi tuokion pitävä kasvattaja mennä mukaan.

Harjoitukset:

Pahan Mielen Pallo – harjoitus: Otetaan esille surunaamaiset ilmapallot (Kuva 6) Tarkoituksena on saada yhdessä kaverin kanssa poksautettua ilmapallo niin, että kumpikin koskee palloon. Näin saadaan yhdessä paha mieli pois. Ennen pallojen rikkomista, voidaan Pahan Mielen -palloa kierrättää piirissä. Se kellä pallo on, saa kertoa jonkun asian, mistä tälle on joskus tullut paha mieli. Tämän jälkeen tapahtuu yhdessä ilmapallojen rikkominen ja näin pahan mielen poistaminen.

TARVIKKEET: Ilmapallot ja tussit.

Kuva 6, Pahan Mielen Pallot

Kosketa Keltaista – leikki: Lapsille sanotaan eri värejä ja lasten täytyy etsiä omista tai toisen ryhmässä olevan lapsen vaatteista sanottua väriä. Tässä lapset pääsevät ottamaan toiseen fyysistä kontaktia. Saattaa myös käydä niin, että vain yhdellä lapsella on jossakin kohtaa jotain väriä ja kaikkien on yhdessä mentävä koskettamaan tätä.

Halataan! – harjoitus: Tässä harjoituksessa ohjaaja soittaa rumpua, tai muuta soitinta, jolloin lasten on käveltävä tilassa sinne tänne sekaisin. Kun rummun soitto loppuu, on lapsien halattava lähimpänä olevaa lasta. Rummunsoiton jatkuessa lapset lähtevät taas kävelemään ja soiton jälleen loppuessa pitääkin halata neljää kaveria ja loppujen lopuksi kaikkien on halattava toinen toistaan. Ryhmä halaukseen onkin hyvä lopettaa viimeinen tuokio. Tässä kannattaa huomioida lasten määrä, ettei kukaan jää ilman halattavaa!

TARVIKEET: Soitin.

Lopetuspiiri: Keskustelua lasten kokemuksista, kysymyksistä ja tunteista tuokion jälkeen. Lopetuspiirissä lapset saavat laittaa ilmekortin Mitä Mieltä -kehyksiin.

4. DRAAMAPAJA: PÄÄTÖS KERTA

Virittäytyminen, Näkymätön Lahja: Lapset antavat vuoron perään toisilleen kuvitteellisen lahjan. He poimivat sen maasta ja siinä samalla keksivät mikä se voisi olla. Lahjan koko ja paino on syytä näkyä ojennettaessa lahjaa ystävälle. Ojennettuaan lahjan, lapsi sanoo: “Ole hyvä, tässä on sinulle...” ja kertoo, mikä lahja on kyseessä. Tarkoitus on antaa kaverille kivoja ja hauskoja lahjoja.

Kiva Toveri – mitalit: Lapset pääsevät askartelemaan arvotuille pareilleen Kiva Toveri -mitalit (Kuva 7). Mitalien tarkoitus on olla jokaiselle lapselle palkinto yhteistyöstä draamapajoissa ja siitä jäävä muisto.

TARVIKKEET: Kartonkia mitalien pohjiksi, nauhaa, liimaa ja saksia. Koristeeksi esimerkiksi tarroja, nappeja, kuvioteippiä, helmiä tai kimalleliimaa ja erilaisia kyniä piirtämistä varten. Vain mielikuvitus on rajana!

Esimerkki mitali:

Kehupiiri -harjoitus: Kehupiirissä mennään sen nimen mukaisesti piiriin ja jokainen piirissä oleva kehuu vuorolla yhtä piirissä olevaa. Tarkoituksena on, että kaikki saavat piirissä myönteistä palautetta toisilta. Kehupiirin voi tehdä myös niin, että kehun antajan on sanottava kehu seuraavana piirissä olevalle henkilölle.

Lopetuspiiri: Keskustelua lasten kokemuksista, kysymyksistä ja tunteista tuokion jälkeen. Lopetuspiirissä lapset saavat laittaa ilmekortin Mitä Mieltä -kehyksiin.

VINKIT DRAAMAPAJOIHIN

- Draamapajojen järjestämiseen kannattaa varata aikaa riittävästi.
- Ryhmän koon on syytä olla sopivan pieni, että lapset pääsevät oikeasti osallistumaan kunnolla. Hyvä ryhmäkoko draamapajoihin on 5-10 lasta.
- Draamapajat on mahdollista pitää kahdessa osassa yhden päivän aikana. Kuten aamulla tarina, sekö keskustelu ja iltapäivällä harjoitukset.
- Lapset voivat ottaa esiin yllättäviäkin asioita draamapajojen aikana, joihin voi tarttua!
- Draamapajojen järjestäjänä on tärkeä osata itse heittäytyä rooleihin, jos kaikki lapset eivät uskalla heti lähteä mukaan.
- Ilmapiirin on syytä olla hyväksyvä ja antaa tilaa hyvinkin erilaisille ajatuksille.
- Jos lapset eivät keksi itse tarinoille lopetuksia, voi heille antaa myös valmiita ehdotuksia, joista he voivat lähteä liikkeelle.

HARJOITUSTEN TAUSTA:

Peiliharjoitus (Kotka 2011, 37)

Miltä Tuntuu – harjoitus on sovellettu versio Kotkan (2011, 51) Jana – harjoituksesta.

Tervehdysharjoitus on sovellettu Kotkan (2011, 50) Kättelyleikistä ja Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 30) Tunteita – harjoitteesta.

Minä Osaan! – harjoitus on sovellettu versio Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 18) Minä Osaan – leikistä.

Peukutus on sovellettu versio Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 31) Peukutus – harjoituksesta.

Erilaisuus-samanlaisuus – jana on sovellettu versio Kotkan (2011, 73.) Jana - harjoituksesta.

Eläintarha – leikki (Haapasalo ym. 2016, 58.)

Mielen Maalari – rentoutus (Liuska & Turunen 2015, 58.)

Pahan Mielen Pallo – harjoitus on sovellettu versio Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 38) Pahan Mielen -pallo harjoituksesta.

Kosketa Keltaista – leikki (Haapasalo ym. 2016, 26.)

Halataan – harjoitus on sovellettu versio Haapasalon, Kirkkopellon ja Revon (2016, 26) Halataan – leikistä.

Näkymätön Lahja on sovellettu versio Kotkan (2011, 43) Näkymätön Lahja – harjoituksesta.

Kehupiiri (Kotka 2011, 26.)

LÄHTEET

Haapasalo, T. Kirkkopelto, K. Repo, L. 2016. Mun ja sun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Lasten Keskus Oy.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto.

Karkkulainen, M. 2011. Siivet selkään, draamakengät jalkaan – Kohtaamisia draaman pedagogisilla näyttämöillä. Helsinki: Tmi Raija Airaksinen / Draamatyö.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. WSOY.

Kirves, L. Stoor-Grenne, M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Kotka, R. 2011. Tarinat tunteiden tulkkina. Toiminnallisia ideoita satujen ja draaman maailmasta. Juva: PS-kustannus.

Laaksonen, V. 2014. Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. [viitattu: 14.4.2017] Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42805/978-951-39-5564-9_vaitos25012014.pdf?sequence=1

Liuska, K. Turunen, T. 2015. Häijyherneitä ja lempeyslientä. Opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. PS-kustannus.

Martinez-Abarca, T. & Nurmi, R. 2015. Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin! Draamakasvatusta 1-7-vuotiaille. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva: Bookwell.

Repo, L. 2015. Bullying and its prevention in early childhood education. University of Helsinki. [viitattu 16.4.2017] Saatavissa:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154445/bullyng.pdf?sequence=1>

Ruokonen, I. Rusanen, S. Välimäki, A-L. 2009.

Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Salmivalli, C. Kaverien kanssa. 2005. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinivuori, P. & Sinivuori, T. 2007. Esiripusta arvoihin. Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Spodek, B., & Saracho. 2008. Theories of socialization and social development. Teoksessa B. Spodek & O.N. Saracho (toim.) Contemporary Perspectives on Socialization and Social Development in Early Childhood Education. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing. Osa 1, 1-17.

Toivanen, T. 2014. Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8-vuotiaille. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Trentacosta, C.J. & Izard, C.E. 2008. Feeling, thinking, and playing. Social and emotional learning in early childhood.

Teoksessa B. Spodek & O.N. Saracho (toim.) *Contemporary Perspectives on Socialization and Social Development in Early Childhood Education*. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing. Osa 4, 59–77.

Vienola, V. 2016. *Varhaisvuosien eettinen kasvat*.

Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 3. päivitetty painos. PS-kustannus. Osa 12, 164–180.